TAS_220(2)

Premio de Mar 19-24 febrero 1955

RAFAEL TASIS

ES HORA DE PLEGAR

Novel.la

Amb gratitud, a Agustí i a
Víctor, que m'ho van explicar.

TAS_720(3)

Avui he trobat al diari la notícia. Quatre ratlles, sense cap comentari. Jo ja em temia que, un dia o altre, la cosa havia de traspuar. Però haig de confessar que així, de sobte, topar-me amb aquelles lletres que jo era segurament l'únic a poder entendre, m'ha fet un cert efecte. Res no em demostra que sigui ell. Per a assegurar-me'n, hauria de mirar allà, per veure si ja no hi és, i per cap diner del món no ho faria. O bé anar a identificar-lo, i no és pas a mi a qui correspon de fer-ho, jo diria. Hauré d'esperar.

Diu que la policia té tantes maneres de descobrir les coses, de relacionar-les, d'esbrinar allò que no sap ningú. No m'ho he cregut mai del tot. Es veu que no se'n pot parlar, però jo bé diria que molts misteris queden sense descobrir, moltes morts ignorades, molts assassins i lladres en llibertat, si algú, o ells mateixos, no els denuncia. I em penso que, en aquest cas, si algú no els ho va explicar ... I qui en seria capaç? Només si algú trobava aquells papers que tinc escrits i que expliquem com es van presentar les coses ... I encara així, no sé pas si se'n sortirien. Potser fou una imprudència d'escriure'ls, però no me'n vaig saber estar, i cada vegada que els tinc a les mans i penso que valdria més d'estripar-los, em sap greu de fer-ho. He canviat els noms dels perso-

TAS_120(4)

natges, dels llocs on van passar les coses, i plegat sembla una novel.la. Com que no sóc pas beneit com per a explicar-ho tot en clar, m'he sai tat, això sí, una conversa. Aquella conversa ... D'allà va venir tot, em penso. Devia ésser el Destí qui va organitzar-la. Si, entre el Destí i jo vàrem organitzar-ho tot. No, no sóc cap beneit, jo. Ni el Destí.

Si per alguna cosa em sap greu que tot quedi en el misteri, i que de mica en mica la gent s'oblidi del que va passar, és per això. Deu ésser orgull d'autor, com li passava a en Fontilles, aquell xicot que venia amb mi a l'Escola i que mai no ha pogut estrenar la comèdia que tenia escrita. Quantes vegades ens l'havia explicada. Ens en recitava escenes senceres. Li dolia, deia ell, que la gent no sapigués del que era capaç. Era un infeliç, i la seva comèdia era molt dolenta. Però comprenc el seu sentiment. Sap greu que la gent no sàpiga de què ets capaç. Que et prenguin per un infeliç. Tots, començant per ella. Qui sap, però, si a ella, algun dia, li ho podré explicar totp Li deixaré llegir aquestes pàgines. Ho comprendrà. Sabrà perquè ho he fet tot.

Això, si aquesta notícia d'avui no duu conseqüències ... Aviat ho sabrem. No puc fer més que esperar. I jo ja hi estic fet. Esperar.

TAS 120 (5)

I

El taller de l'argenter Pere Biure tenia trenta anys d'existència. L'havia obert, en uns moments que semblaven d'un il.limitat optimisme per a Barcelona - després de la primera Guerra Europea - el senyor Jaume, pare de l'actual propietari. De fadrí a l'obrador d'un dels argenters més famosos de Gràcia, on s'havia insinistrat en els gustos de la clientela i les oscil.lacions de les modes, havia començat a treballar per compte propi al pis, i aquesta feina extraordinària havia anat adquirint prou volum perquè es decidís a establir-se pel propi compte. Tenia bones mans, tothom ho deia, i una fama d'honradesa que li havia valgut la confiança d'alguns d'aquells pagesos que baixaven a Barcelona amb un saquet de plata, decidits a bescanviar, en igualtat de pes, monedes d'un duro contra argenteria treballada, sobretot coberts. Veure com els dos platets de la balança s'anivellaven, a mesura que al que determinaria el preu de l'adquisició anaven caient els Amadeus, era per a aquells hortolans o vinyaters enriquits la satisfacció de llur sentiment de justícia en les transaccions. Plata contra plata, es deien. Però per a això, és clar, calia estar segur que hom els donava plata de debò, en la mateixa lliga i les mateixes mil.lèssimes que aquella que l'Estat considerava prou bona per a representar el seu símbol més sagrat: la moneda.

Aquesta seguretat, el senyor Jaume Biure els l'havia sempre donada, i el seu fill Pere, que estava d'aprenent al costat d'ell d'ençà que havia sortit del col.legi i havia començat d'ajudar-lo, havia après com era de convenient de mantenir-la. La confiança dels clients era la primera condició d'un bon negoci, i en aquell cas no calia gaire esforç per a comprendre que en la mateixa base de la truca duia la seva justa recompensa. (Una recompensa que variava segons el curs de

TAS 220(6)

la plata, però que mai no minvà tant com per a reduit la diferència que anava entre les cinc pessetes de vàlua oficial dels duros i les dues pessetes que valia la plata que contenien).

Amb aquesta base, l'obrador del senyor Biure havia adquirit en pocs anys una certa importància. Si l'antic fadrí del taller gracienc no hagués estat un home molt prudent, enemic d'estirar més el braç que la mànega, i hagués ampliat el seu negoci amb la joieria, un ram en el qual la fantasia dels clients és molt més remuneradora, probablement aquell establiment hauria arribat a posar-se al costat, si no dels Bagués i els Roca, dels altres obradors d'argenteria, esdevinguts "fàbriques", per conservar la fama d'uns preus inferiors als de botiga, i que en realitat compraven llurs articles a tallers que els fabricaven en sèrie, quan no els encarregaven a petits artesans que treballaven en pisos encofurnats.

Però no havia estat així. Al cap de trenta anys, l'obrador d'argenteria del senyor Jaume Biure seguia estant en el mateix carrer de segon ordre del casc de Barcelona, molt prop del carrer de Fernando, però sense arribar-hi mai a abocar-s'hi. Valia a dir també, en descàrrec del senyor Jaume Biure, que el seu ínic fill, Pere, després d'haver estat al seu costat aprenent l'ofici i preparant-se per a ésser el seu successor, l'havia abandonat i s'havia passat molts anys a l'estranger. Primerament la guerra, i després aquell exili de Pere Biure, havien estat cops molt durs per a l'argenter, que es sentia bon xic primparat de salut i que, als seus seixanta-cinc anys, no volia malsdecap. Havia trigat molt de temps a refer-se dels perjudicis de la guerra i de la postguerra i, i fidel als seus vells principis d'honestedat comercial - donar plata contra plata ara esdevenia una cosa impossible - no havia arribat a acostumar-se a les noves normes de mercat negre que regien per a tantes professions i de manera particular per a la seva. Havia anat fent, doncs, la viu-viu, fins que

TAS-220 (7)

un atac de cor l'havia definitivament retirat de l'ofici i del món. Sort que el seu fill Pere, avisat a temps, pogué assistir a l'enterrament i presidir, l'endemà mateix, les tasques de l'obrador. Els deu anys que Pere Biure s'havia passat a França li havien permès de perfeccionar el seu ofici. Era un bon argenter i sabia dibuixar joiells moderns que no haurien fet cap mal paper als aparadors de la Place Vendôme. Tenia també idees modernes i volia ampliar el negoci, i àdhuc traslladar-lo a un indret més comercial, més cap a la ciutat nova. El Passeig de Gràcia, qui sap si la Diagonal, l'atreien. Però per a arribar-hi, calien molts diners, i tant els que havia deixat, en morir, el senyor Jaume, com els que havia pogut arreconar el seu fill, en el curs de les seves accidentades i un xic misterioses anyades franceses, eren ben pocs. Molt insuficients, en tot cas per a pensar en traspassos i en establiments de gran categoria.

- El meu pare no havia volgut mai estirar més el braç que la mànega. Jo tampoc. Quan la cosa es pugui fer, es farà, - explicava, algun cop que la conversa s'ho duia, als seus fadrins.

En realitat, li feia una mica de por embrancar-se en una empresa massa important. Els malsdecap no faltarien, i ell s'havia acostumat, en els seus anys d'aventura, a no haver de pensar més que en les seves necessitats personals i, a tot estirar, en les de la seva muller, una francesa que sovint se n'anava a passar temporades amb la seva família, a Montpeller. No tenien fills.

La botiga del carrer d'Avinyó era més aviat petita, amb una rebotiga encara més exígua i un entresol que servia d'obrador, i al qual hom pujava per una escala de cargol. Durant molts anys - fet i fet, d'ençà de la guerra i fins a la tornada de Pere Biure i al canvi forçós d'amo - la botiga només era una mena de despatxet per a rebre els clients, amb un taulell tapissat de vellut vermell

TAS_220(8)

uns quants armaris tancats amb pany i clau i una vitrina on s'exhibien mitja dotzena de peces d'una certa sumptuositat. Els aparadors eren petits i contenien ben poca cosa: vuit anys seguits s'hi exhibiren els mateixos canelobres de plata, amb un rètol que deia "Venut" per a evitar inquisitives intromissions de tota mena de controls oficials. Aquells canelobres, amb les seves espelmes vermelles, bon xic descolorides, eren primerament motiu de discreta broma per part dels veïns de més confiança. Més endavant, tothom va acostumar-se a llur immutabilitat, i probablement ningú no els veia, com no veien els escrostonaments de les façanes, els sots de l'empedrat o la forma de la font de ferro colat de la cantonada.

L'arribada de Pere havia produït un cert canvi en la botiga i àdhuc en els aparadors. Els temps havien canviat, també, i ja no era tan arriscat exposar alguna peça bona. La senyora Biure - Madame Biure - com li agradava de fer-se dir pels que no tenien prou confiança per a anomenar-la Suzette - va influir també en el canvi. No era dona per a passar-se la vida tancada en el pis, i el que havien heredat, ella i el seu marit, del difunt argenter, no era ni prou gran ni prou confortable per a justificar una constant atenció i una llarga estada. Va descobrir, doncs, que tenir una botiga i no treure'n profit que calia era llençar els diners del lloguer, i va instar el seu marit a renovar la décoració, fer més accessible l'entrada i rejovenir els aparadors. Ella ja s'oferia a fer de dependenta i atendre la clientela. Va començar amb una certa empenta d'anar cada dia a l'establiment, col.laborà amb força gust als canvis que s'hi introduïen, i s'esforçà una temporada en atendre els clients. Però el seu català era tan imperfecte com el castellà que havia après al Lycée de Montpeller, i no tots els compradors - bon tros se'n faltava - arribaven a entendre la curiosa barreja de sintaxis, mots i pronunciacions que era, per a Madame Biure, l'idioma

TAS_22019

idoni per a fer de dependenta de la botiga del seu marit.

Aviat se'n cansà. I com que s'acostava el moment d'a visitar la seva família, la seva substitució fou inevitable. F aleshores que el senyor Biure, després de moltes reflexions i a deixar que la seva muller examinés críticament les aptituds de le candidates, va contractar com a dependenta la senyoreta María Josefina Guilera, més coneguda entre els seus parents, amics i veïns amb el nom de Pepis. Va recomanar-la en Víctor.

x

x x

L'obrador propiament dit era a l'entresol. El balconet que donava al carrer arreplegava amb una mampara sàviament esbiaixada tota la llumque podia davallar en aquell carrer no pas massa ample. Les tauletes que hi havia a ran de l'obertura absorbien, a llur torn, la claror que entrava pel balconet, i restaven invisibles per als vianants. A banda i banda, tenint al davant els models de les peces que executaven, fixats amb xinxetes en una placa de fusta i manejant les eines delicades de llur ofici, treballaven els dos fadrins. Al fons de la peça i constantment il.luminada per una bombeta - i, els dies de restriccions elèctriques, per un quinqué perfeccionat de petroli - tenia la seva taula Pere Biure, l'amo de l'establiment. Un enginyós espirall, ideat ja en temps del senyor Jaume, li permetia de veure sense moure's de lloc una part de la botiga, i l'escala de cargol que comunicava el pis i la planta baixa estava al seu costat, com també hi tenia el telèfon que el posava en contacte amb el món exterior. Aquell era el lloc de comandan de Pere Biure, la cel.la on s'elaborava la seva inspiració artística, el timó que duia el rumb assossegat de l'obrador d'argenteria.

TAS_220(10)

L'escala de càrgol duia a la rebotiga. Era un recambra baix de sostre i encofurnat, on un escriptori encimbellat es destinava a les activitats del senyor Màrquez, el comptable de la casa. Allà en les tres hores diàries que el senyor Màrquez destinava a aquell client seu (perquè els seus nombrosos patrons es neutralitzaven i passaven a ésser simplement clients, en l'esperit del comptable) feia les factures oficials i les altres, duia els registres d'entrada i sortida de plata i or que la llei mana, tenia al corrent els llibres on s'inscrivien els deutes i els crèdits de la casa. Tres hores al dia, pensava el senyor Màrquez, i no s'estava de dir-ho a Pere Biure, eren massa estona per a tan poca feina, i més quan hi havia tants altres clients que li reclamaven, amb raó, una atenció més dilatada. Però el fill del senyor Jaume tenia la preocupació, adquirida a França, dels registres de comptabilitat, els inventaris permanents i les estadístiques de producció i de venda, i les prescripcions legals venien cada dia a afegir nova feina a la que, de temps gairebé immemorial, i per la mòdica retribució de cinc-centes pessetes al mes, tenia atribuïda a la casa el senyor Màrquez.

La major importància donada a la botiga va pertorbar el comptable en la seva feina. No hi havia res que l'amoïnés més que, en el precís moment que dibuixava amb lletra rodona el títol d'un nou compte corremt, i quan traçava amb tinta vermella la ratlla que precedía el ròssec mensual d'un creditor, haver de distreure's per mor de les preguntes de Madame Biure o de la dependenta. Si li demanaven on es trobaven els coberts de plata de cinquanta duros o les medalles de la Puríssima, feia un vague signe amb la ploma per a indicar els armaris que tenia al davant, o bé apuntava amb l'índex l'escala de cargol per a transferir la responsabilitat de la consulta a l'amo de la casa. Ell no estava allà per vendre. Per a ell, coberts, vaixelles, canelobres, anells i medalles no eren altra co-

TAS 220(11)

sa que apartats de l'inventari, xifres abstractes que es sumaven réstaven per a donar unes existències i uns valors que de vegada quadraven i d'altres, per misterioses raons que calia descobrir, quadraven. I aleshores havia de baixar Pere Biure. Hom l'avisava per uns trucs de timbre, i quan les restriccions elèctriques llevaven tota sonoritat a aquest sistema, amb un crit que ressonava escala de cargol amunt fins a l'entresol.

Era l'entresol, doncs, on l'activitat de la casa era més autèntica. L'entresol era l'obrador, la producció, el transformador, en bresols i a cop de martell, amb cisells i llimes, sense perdre ni una engruna de les precioses serradures on es conservaven minses espurnes d'or i llimadures de plata, els llengots de metall, les plaquetes ja preparades d'or blanc o vermell, i àdhuc les velles peces que calia refer, en les creacions elegants que dibuixava Pere Biure i que realitzacen els seus fadrins.

I ara hem arribat - o tornem a ser - als fadrins. Com que han de tenir, almenys, tanta importància com l'amo en aquesta història, caldrà que els presentem amb cert detall. Eren dos i es deien Agustí i Víctor. Feia molts anys que treballaven a la casa. Hi havien entrat d'aprenents, abans de la guerra i àdhuc abans que el fill del senyor Jaume abandonés el negoci. S'havien format a la vella escola del fundador de la casa i eren meticulosos en la feina, potser una mica rutinaris, però capaços d'adaptar-se a les novetats que introduïa el nou amo. L'Agustí - es deia Agustí Espuny - era més gran, i amb els seus trenta tres anys mantenia damunt el seu company, Víctor Jordana, l'autoritat que va adquirir quan, en entrar aquest a la casa como a aprenent, va trobar-se'l ja com a mig fadrí. Eren cinc anys de diferència, que els permetien de tutejar-se i de tenir una gran confiança, tot i mantenint l'autoritat de cap del taller en el més gran. Una autoritat que només servia a l'Agustí per a es-

TAS_920(12)

cridassar l'aprenent quan trigava massa a venir de la font amb el càntir d'aigua fresca, o per a explicar, amb alguns afectuosos insults, al seu company, qualsevol dificultat de la feina que l'altre no es veia amb cor de superar i que, en darrer terme, requeria l'aclariment o la rectificació de l'amo.

Per la casa havien passat d'altres fadrins i una rècula d'aprenents. Però els anys de la guerra havien fet una aclarida en els primers i, pel que feia als segons, els que no eren lladregots o ganduls descobrien ben aviat que no tenien cap predisposició per a l'ofici. Només l'Agustí i en Víctor havien demostrat llur voluntat i unes certes aptituds que de mica en mica es transformaren en destresa. S'havien trobat bé a la casa i hi havien anat fent anys. No pensaven pas de moure-se'n.

- Mira, noi, -- deia l'Agustí al seu company, aixecant el cap del damunt de la feina, quan l'amo era a la botiga atenent algun client - això d'ací és segur, i per ara no ha fallat mai la setmanada. En el temps que correm, treballar pel teu compte és molt difícil. O bé has d'anar a preu fet, amb encàrrecs d'una casa gran, que t'ho pagarà a xavo la troca, o bé còrrer al darrera dels coneguts, que s'estimen més d'anar a una botiga i veure els preus marcats. Després, la gent no et té confiança. Perquè treballes en un pis i no pagues contribució, ja es pensen que els has de canviar la plata per llauna i fer-los fonedís l'or que et porten per fer-ne un anell.

- Sí, però abans, bé podies establir-te. El mateix senyor Jaume, si no s'hagués decidit, encara avui, si no fos mort, seria fadrí de can Vàchier ...

- Ui, noi! Abans eren uns altres temps. Anar a plaça costava un duro, i després no hi havia tantes dificultats com ara amb la plata i l'or. ¿Tu saps quants diners es necessiten per començar

TAS_220(13)

qualsevol cosa? Només les eines, fixa-t'hi, les eines: saps quan valen? Una fortuna. I després, bé has de tenir una mica d'existències a casa. I aleshores, posa't a esperar que vinguin els clients. Qui compra joies i argenteria, ara? Els estraperlistes, els nous rics, o bé els que volen fer un regal a uns nuvis. I amb això mateix, ja t'han atrapat. Deixen "la llista" a casa d'un argenter important, ho diuen a parents i amics, i tot el negoci se l'emporta un sol senyor. I a més, desenganya't, noi: hi ha la confiança. Si no et tenen confiança, no faràs res ...

- ¿I per què no ens han de tenir confiança? No som pas lladres, em sembla?

- No, però som pobres, que és pitjor. ¿Qui vols que tingui confiança en uns argenters ponres, que tot s'ho necessiten? Saben que la dona té prou feines perquè li arribin, que pagues poc de pis, perquè fa quaranta anys que els sogres hi viuen, i que a l'hora de plegar, si no pots quedar-te a vetllar, perquè no hi ha prou feina, te n'has d'anar a casa de la Vídua per fer hores ...

- Es dir, que avui no et pots emancipar de cap manera ...

- Si no treus la rifa de Nadal o encertes una quiniela, jo et ben asseguro que no. I mira, si jo guanyava uns quants milions amb la grossa o bé feia els catorze resultats una d'aquelles setmanes que tot surt a l'inrevés de com la gent s'espera, que el Barcelona perd a les Corts amb el Tetuan o que el Madrid empata al seu camp amb l'Alavés, em penso que no m'establiria pas.

- Què fariés, doncs? - preguntava en Víctor amb el cisell als dits.

- Què faria? Molt senzill. Posar els diners a la Caixa d'Estalvis i conformar-me amb els interessos. Potser em compraria una Guzzi per anar els diumenges d'excursió amb la dona.

TAS_120(14)

- Bé et deuries fer uns quants vestits ...

- Un parell i gràcies. I em compraria una bona màqu retratar, això sí. Potser canviaríem la ràdio ...

- Que no et va bé la que tens? - preguntava Pere Biure, que acabava de pujar de la botiga.

- Ca! Si sempre està fregint peix! Els diumenges tinc una feina per sentir els partits de futbol!

- I les comèdies. A mi m'agrada escoltar les comèdies. Però quan arribo a casa sempre estan a mig segon acte, - deia en Víctor. - La meva germana ja vol explicar-me què ha passat al primer, però només fa que embullar-me les ideos i privar-me d'entendre el què diuen.

- Com està aquesta peça? - l'amo es preocupava de la feina -. M'ha telefonat el senyor Piulachs preguntant-m'ho. Diu que l'ha de regalar a la seva senyora el dimarts, que és el seu sant.

- Ja estarà, ja, senyor Pere, no s'amoïni, - contestava l'Agustí. - Però ací hi ha un dibuix que no sé si el vol en pla o en rodó.

L'amo s'aixecava i s'acostava al taulell on els dos fadrins, amb les llargues bates fosques, treballaven. Es mirava el dibuix, feia ràpidament uns cops de llapis.

- Ja ho veig. En rodó, com si fossin unes branquetes. Com aquella plsera que vàrem fer per la senyora Tomàs.

- Sí, però fixa't que ací ha de quedar ben pla, perquè es pugui soldar al braçalet i no es vegi gaire la soldadura.

L'aprenent, el Manolo, un esquitx de minyó, desnerit per herència de moltes generacions d'avantpassats malnodrits, acabava d'escombrar i de recollir amb una llauna les serradures.

- Es hora de plegar, senyor Pere. Me'n puc anar?

- Si. Ves a baix a ajudar a tancar.

TAS_220(15)

Els fadrins s'havien aixecat, després de desar al calaix les eines i de donar les peces a l'amo, qui les tancà a la petita caixa forta que tenia al darrera de la seva taula.

L'Agustí anà a rentar-se les mans, i el Víctor es treia la bata. Aviat estigueren llestos.

- Bé, senyor Pere, fins a demà.

Els dos fadrins van sortir al carrer plegats. Se n'anaven cap a l'obrador de la senyora Mercè, on treballarien de les vuit a les onze.

- Es ben trist, això de no poder-te'n ara anar a donar un tomb de rambles - s'exclamava l'Agustí.

- O a jugar al futbolí, - completà Víctor.

- Jo ja hi estic acostumat. Què en fa d'anys, que no sé què és, fer les vuit hores! No sé pas de què va servir, allò dels màrtirs de Xicago!

- Què són els màrtirs de Xicago? - preguntava el Víctor.

- No sé. Uns treballadors que es van deixar matar per obtenir les vuit hores de treball, em penso.

- I fa molt temps, d'això?

- Ui! I tant! Ja no se'n recorda ningú.

- Però les vuit hores de treball s'han implantat, oi que sí?

- Es clar que sí! Ja ho veus: nou hores de treball a casa el senyor Pere i tres més a casa la Vídua. Dotze hores.

- O bé, dotze hores! Les nou hores són per recuperar les festes i els dissabtes a la tarda. Ja ho saps. I si anem a fer tres hores a casa la Vídua, és perquè ella ens ho paga a part.

- Sí, sí ... Tens raó, és clar. Que n'ets d'infeliç, Víctor!

- Perqquè soc un infeliç?

- Perquè sí, home, perquè sí. Perquè treballes dotze hores cada dia, podent-ne fer només que vuit.

TAS_220 (16)

- Però així guanyo més diners.

- I per què els vols?

- Tu diràs! Per arreconar-ne uns quants, per ...

- Per casar-te, oi?

- Sí, com vas fer tu. No vas anar arreplegant diners, per casar-te?

- Exacte. I ara que sóc casat, segueixo fent les dotze hores, perquè vull, i no puc arreconar cap diner. Visca les dotze hores!

- Les vuit hores, vols dir.

- Sí, home, sí. Les vuit hores! I els màrtirs de Xicago!

Va posar-se a riure. Aquell Víctor! Era un infeliç. Però de vegades tenia llampecs d'iracúndia que li endurien els ulls i li deixaven pàl.lida la cara. A l'Agustí li agradava de burxar-lo, en aquells moments.

Arribaven a casa la Vídua. Era un petit obrador, encara més modest que el de Pere Biure. No tenia ni aparador ni botiga. Només unes vidrieres glaçades i un petit vestíbul, en el qual tenia la seva taula la mestressa de l'establiment, la senyora Mercè. Ja els esperava, impacient.

- Que heu trigat, avui! Justament han telefonat de can Bagués que els corre pressa aquella dotzena de coberts.

- Ja els tenim mig acabats, - contestà l'Agustí.

- Sí, però encara s'han de dur a cal gravador. A veure si aquesta nit els enllestiu.

Al cap d'una estona de donar-los, profidiosa, instruccions i advertències, la senyora Mercè se n'aniria. Ja era vella, i vivia sola amb la minyona. El negoci li donava prou per a subsistir, i no tenia altres despeses que els sous, a tant l'hora, d'aquel dos fadrins que ja tenien resolts tots els problemes legals a la ca-

TAS_220(17)

sa on treballaven i que allà només anaven a cercar-hi un suplem. El dia que no hi havia feina, els ho deia. Però ells ja sabien prou com anar allargant els encàrrecs, de manera que mai no es quedessin sense un pa a la post.

El Passatge de la Pau, arrecerat i silenciós, ja només estava il.luminat per escassos fanals quan sortia la senyora Mercè. Els dos fadrins quedaven sols, amb la porta tancada, darrera llur taulell, enllestint els coberts. Sols, cantaven a tot pulmó tot el repertori de sarsueles i òperes en el qual s'havia especialitzat l'Agustí, a còpia de sentir-lo a la Ràdio. El Víctor més aviat es dedicava a les cançons modernes, i tenia una feblesa pel repertori de Machín. Això i els comentaris al darrer partit del Barça i els pronòstics sobre com s'aliniaria l'equip el diumenge que ve ajudaven a passar les hores de feina fins a les onze.

- Es hora de plegar, em sembla, - deia el Víctor, parant orella a les campanades de Santa Maria, que de vegades arribaven ben clares, en el silenci de les primeres hores de la nit.

L'Agustí es mirava el rellotge de canell.

- Sí. Es hora de plegar.

Tancava ell mateix els coberts a la caixa. Es vestien, sortien al Passatge, tancaven bé la botiga. L'endemà matí, abans d'anar a treballar, l'Agustí duria les claus a casa de la Vídua i les hi deixaria a la porteria.

Era hora de plegar. Sortien a la Rambla pel carrer del Gínjol, que començava d'animar-se amb les clientes habituals dels bars i cabarets dels encontorns, i sortien a la Plaça del Teatre. Pujaven Rambla amunt. Al davant del carrer Nou es separaven. En Víctor se n'anava cap al Paral.lel i l'Agustí seguia Rambla amunt, fins al carrer del Carme, per on es ficaria, camí de casa seva, on

TAS 120(18)

l'esperava la seva muller, amb el sopar a punt.

L'endemà, tot seria igual.

- - -

TAS_120(19)

Avui el diari no diu res sobre la troballa d'abans d'ahir. Fet i fet, no sé pas perquè hauría de preocupar-me'n. Es difícil que el coneguin. Ningú no pensa en ell. I tampoc no tinc cap seguretat que ho sigui. Hauria de mirar allà. Es possible que les rates ... N'hi ha, de rates. Val més no pensar-hi. Tot plegat resulta un malson que va allunyant-se. I d'altres preocupacions tinc. Haig de deixar lligats molts caps. Tot allò va sortir bé. Però només era la preparació. I seria molt trist que tanta intel.ligència esmerçada no em servís per res. Sort? No ens n'hem de refiar mai. Es la intel.ligència, que compta. Jo no vaig deixar res a l'atzar. Vaig lligar bé els caps. I quan ets tu sol a saber les regles del joc, els altres no hi entenen res. Decididament, val més no pensar-hi. Estar a l'aguait, això sí. Esperar.

Demà tornaré a mirar el diari.

- - -

II

El nom de Maria Josefina sempre fou considerat com un luxe insòlit en el barri. Hom anà reduint els diminutius, fins a deixar-los simplificats a l'extrem, en les dues síl.labes de Pepis. En aquella escala del carrer de l'Est, on havia nascut i viscut, entre mig d'una colla de germans i germanes, Pepis era molt popular. I s'ho mereixia. Els seus ulls blaus, d'un blau càndid com un cel

TAS 120(20)

cel serè de primavera, la rossor dels seus cabells, flonjament estufats en un nus encimbellat al damunt del cap - allò que en deien, ben poc graciosament, una "cua de cavall" -, la seva boca, que era molsuda i sucosa com una maduixa i que el carmí subratllava amb una segura traça, les galtes, de pell finíssima, suaument acolorides, el front ni massa ample ni estretm atreien totes les mirades i li guanyaven les lloances més o menys desvergonyides dels minyons del barri i d'altres admiradors que no estaven pas precisament en l'edat de les il.lusions. Perquè, a la seva cara atractiva, coronada per la flama daurada de la cabellera, la Pepis unia un cos ben proporcionat i una ciència natural del moure's i el caminar, que li permetien de posar de manifest, en tot moment, els seus naturals encisos. El vestit també hi ajudava, és clar, i els jerseis cenyits i les faldilles d'ample volada, les mitges fines i les sabates escotades complien perfectament llur missió de revelar tot allò que amagavan i de subratllar les rotunditats i les línies afuades d'uns volums ben encaixats dintre els cànons cinematogràfics de la bellesa moderna.

Semblava estrany que no s'hagués casat. Sense tants de mèrits físics, les seves germanes havien trobat la corresponent mitja taronja, I les filles del senyor Guilera, el drapaire a l'engròs del carrer de Santa Madrona, eren cinc, i trobar marit per a les quatre primeres no havia deixat d'ésser una gesta singular, a la qual sens dubte havien poderosament contribuït els diners del sogre. Més que l'afabilitat de la sogra, això sí; perquè la senyora Guilera, més coneguda al veïnat per la Conxa, tenia fama de mal geni i de llengua infatigable en la tasca de bescantar amigues i veïnes. Per correspondre-li, hom afirmava que prou feina hauria tingut a vigilar les seves noies i a fer la crítica més estricta de llurs conductes. Però

TAS_920 (21)

com que, pel que fos, les quatre grans s'havien casat, i dos dels gendres havien passat a ésser eficients col.laboradors del senyor Guilera, la rèplica més lògica hauria estat que, amb bona conducta o sense, les noies havien sabut realitzar amb prou rapidesa i encert el programa ideal de tota dona que s'estima, que és trobar un home en propietat.

La Pepis l'hauria pogut trobar també. Es va parlar molt del seu festeig amb el noi de l'adroguer del carrer d'en Guàrdia. Probablement la cosa hauria arribat a terme, si no hagués estat la intervenció d'una amiga de la noia - la seva millor amiga, és clar - i possiblement també la de Víctor. Víctor tenia cinc anys més que ella i podia dir-se que l'havia vist néixer. Havia jugat, al terrat i al carrer - vivia a la mateixa escala que els Guilera - amb les quatre germanes més grans, i és possible que hagués iniciat amb alguna un festeig més o menys instintiu i epidèrmic. Però ni amb Conxita, ni amb Mercè, ni amb la Montserrat ni amb la Pilar va arribar mai a formalitzar-se res. Víctor era un bon xicot, tothom hi estava d'acord, però no tenia un ofici de grans perspectives, i les noies del drapaire eren molt pràctiques i volien que el doble atractiu de llur bellesa i dels diners del pare es traduís en l'adquisició d'un marit apte per a mantenir-les i donar-les una major llibertat de la que havien tingut al pis del carrer de l'Est. Potser també era que Víctor no va arribar a engrescar-se mai amb cap de les quatre. Anar-hi al cinema algun cop, ballar-hi en les festes de carrer, topar-s'hi en les festes de la societat coral del barri, escometre-les algun cop per l'escala, era una cosa, i mai cap de les quatre va oposar-se a aquella mena de companyonia sense entendriments ni perspectives sentimentals. Però anar seriosament a obtenir l'exclusiva legal o efectiva dels favors de cap de les quatre noies no va passar mai pel cap del minyó.

TAS_220(22)

Amb la Pepis era diferent. No era pas que fos més bonica ni més vistosa que les seves germanes, ni que hagués demostrat una especial preferència per Víctor Jordana. Però quan ella va festejar amb el noi de l'adroguer, generalment considerat com un bon partit, les reaccions que el fadrí argenter va demostrar haurien permès d'endevinar a qualsevol observador, i en primer lloc al propi interessat, que els sentiments que la Pepis inspirava a Víctor eren molt diferents dels que havia sentit, successivament o d'una manera simultània, per les seves germanes.

Va ésser aleshores, després del joc diplomàtic complicadíssim a què va lliurar-se per a desfer el prometatge amb l'adroguer - un joc que va reeixir-li, amb gran sorpresa de l'Agustí, que en seguia els progressos per les confidències del seu company - que Víctor va començar a dedicar-se obertament a la seva veïna. Va convidar-la al cinema un parell de diumenges, i quan li semblà que la cosa començava de madurar, va dur-la al ball. Però la noia no semblava pas disposada a deixar-se convèncer de bones a primeres. Els primers gestos d'una franquesa excessiva, que la llarga coneixença i el veïnatge potser no autoritzaven prou, però que a les germanes de la Pepis, abans de llur casament, havien semblat cosa de poca transcendència, van topar amb una ferma resistència. Potser era també que el minyó hi posava un foc i una intenció que donava a aquelles familiaritats sensuals una transcendència molt superior a la que tenien quan s'exercien entre simples companys de jocs de carrer i escaleta. I això una noia ben ensinistrada ho endevina de seguida.

- Víctor, no comencem, - va advertir-lo, al cinema, tot apartant amb mà segura i decidida la del noi, que intentava aventurades exploracions.

-

TAS 220 (23)

- Què vols dir, dona?

- Potser t'has cregut que sóc tonta. Si t'ho has cregut, pots treure-t'ho del cap. Fa molt de temps que vaig pel món i que surto amb xicots, i ja sé de sobres a què treuen cap aquestes coses.

- Quines coses?

- No et facis l'innocent. No m'agraden ls jocs de mans, vet'ho aquí.

Els espectadors de les butaques veïnes els feren callar.

Al ball, encara fou pitjor. Uns coneguts de la Pepis van treure-la a ballar, i ella va acceptar el convit, sense consultar per res el seu acompanyant. Després, Víctor, va plànyer-se'n.

- Ai, fill meu! No ets pas el meu marit ni el meu promès, em penso. I fa molt de temps que la meva mare em deixa ballar amb qui vulgui, sense que hagi de demanar-li permís.

Semblava que el provoqués a una declaració en regla. Però quan en Víctor, dut a un extrem d'engrescament per l'actitud provocativa de la seva veïna, anava a plantejar formalment les seves pretensions, la noia sortia amb un estirabot o el plantava. Això, quan després no la trobava amb tres o quatre amigues més, rient-se francament d'ell.

- Noi, creu que no ho entenc, - confiava l'endemà a l'Agustí, mentre tots dos, cadascú al costat de taula, s'acotaven damunt la peça d'argenteria que estaven fent.

- Bé, entenem-nos. Tu tens ganes de casar-t'hi?

- Home, si no tinc més remei, és clar!

- I si ella et vol.

- Si ella em vol, sí. Per què no m'hauria de voler?

- Pel que m'has dit de les seves germanes, són xicotes que saben què volen. Van al dret, de cara a les virolles. I ella també

TAS 120 (24)

deu anar per trobar algú amb possibles, no un pelat com tu.

- I com tu.

- I com jo. Però jo et dic que, abans de casar-me amb la Roser, podia haver triat al menys entre mitja dotzena. I que n'hi havia que estaven prou bé, de cara i de cèntims.

- Oh, bé! Tu sempre has estat molt eixerit.

- Eixerit i bon mosso. Ja pots dir-ho. M'agradaria de trobar-m'hi, amb aquesta Pepis. Ja li cantaria les quaranta. El que li passa, és que tu no tens caràcter per a imposar-te a una dona.

- Ja el tens tu, que a casa teva només mana la dona!

- I doncs per què et penses que ens casem? Oi, senyor Pere, que ens casem perquè mani la dona? - preguntava l'Agustí a l'amo de l'obrador, que pujava de la rebotiga.

- No és que sigui aquest el tracte, però sembla que sí, que les coses van així,- assentia l'argenter.

En Víctor, realment, semblava estar ben enamorat de la seva veïna. Però ella l'evitava, rebutjava les seves invitacions, no li planyia els rebufs ni s'estava de fer-lo esperar inútilment, algun cop que semblava com si accedís a deixar-se convidar.

- Ahir a la tarda, vaig estar-me mitja hora davant del Windsor, - es planyia el pobre noi el dilluns. - Sort que vaig poder-me vendre les entrades.

- Mai no es perd tot, - comentava el seu company. - Però després devies anar-te'n a ballar a les Canyes.

- Oi tant! Ves que volies que fes? Posar-me a plorar, arrambat a una palmera de la Diagonal?

- I ella, què?

- Ella? Quan vaig arribar a casa, me la vaig trobar al peu de l'escala que feia broma amb unes amigues. Va dir-me només: Hola, Víctor.

TAS_220(25)

- I tu no vas dir-li res?

- Es clar que sí! "Encara t'espero", vaig dir-li. - "I una altra vegada no em facis comprar les entrades".

- No veus? Això no és prou diplomàtic.

- Deixa't estar de diplomàcia! Saps què va contestar-me? "No t'ho vaig demanar pas jo, que les compressis. Avui no tenia ganes d'anar al cine. T'ha agradat? Bé deus haver trobat qui t'hi acompanyés?"

- Es veu que li agrada de burxar-te.

- I tant, si li agrada! Com que no té res a fer. I s'avorreix a casa seva. Només pensa a fer-me la guitza.

- Bon senyal. Vol dir que pensa en tu.

L'amo interrompia les converses dels fadrins. Feia observacions sobre la feina. Explicava les visites dels clients.

- Va bé la botiga? - preguntava l'Agustí.

- Déu n'hi dó. Va animant-se. Però ara no sé què faré, quan la dona se n'hagi d'anar a Montpeller

- Un mes de solteria no va mai malament.

- No ho dic pas per això. Sinó per la botiga. No sé a qui posar-hi.

- I si busqués una dependenta?

- No tindré més remei. Però qui hi posaré? Ha de ser una persona de confiança. En sabeu alguna?

Va ser aleshores que l'Agustí va deixar anar el nom. Dou una pensada, mig de broma, per burxar una mica en Víctor.

- I si ho diguéssim a la Pepis?

- Qui és la Pepis?

- Una veïna meva, - va contestar en Víctor.

- Que no té feina? Ha fet de dependenta, ja?

TAS 2200 (26)

- Si. Havia estat en una botiga que tenia el seu pare, però fa uns mesos que se l'ha venuda i ara ella s'està a casa.

- Es de confiança?

- Sí, em penso que sí. Vaja, fa molts anys que la conec i ...

- I voldria venir a treballar?

- Puc preguntar-l'hi.

- Doncs digues-li. Si vol, li donaré vint-i-cinc duros cada setmana.

- Oh! a casa seva no ho necessiten. Penso que els diners seran per ella. Potser sí que voldrà.

Tot anant cap a casa la Vídua, l'Agustí va fer molta brometa al seu company.

- Mira que si la Pepis ve a treballar a la botiga, la podràs vigilar bé.

- Falta que vulgui venir.

- I falta que el senyor Pere la vulgui. Oh! i la Madame. ¿Què t'hi jugues que si la troba que està massa bé, no voldrà que el seu home la llogui?

- Potser no.

- Tant bé està, la Pepis?

- Home, jo bé l'hi trobo.

- Ja tinc ganes de conèixer-la.

Tot aquell vespre van especular sobre les possibilitats que la veïna de Víctor entrés a treballar a la botiga del carrer d'Avinyó. Semblava difícil, i segons l'Agustí, si accedia, allò seria una franca demostració que totes les negatives i rebufs que havia oposat fins aleshores a en Víctor només formaven part de l'eterna tàctica femenina, que com tothom sap, és una cosa molt difícil de preveure i de desxifrar.

TAS 1120 (27)

Però la Pepis va dir que sí i es presentà l'endemà a l'obrador d'argenteria del senyor Biure. Aquest va considerar amb ull crític i francamenr favorable la presència i la manera de presentar-se de la noia.

- Vostè té ganes de fer de dependenta? - va preguntar-li.

- Si em volen ...

- Té alguna experiència del comerç?

- D'aquest mateix, no, però ja he despatxat en una botiga.

- En Víctor ja li deu haver dit les condicions. Li estan bé?

- A mi, si.

- Vostè deu saber de comptes, deu llegir i escriure bé, oi?

- Vaig anar a col.legi fins als catorze anys. Després he anat un parell d'anys a una acadèmia de nit.

- Molt bé. Ja en parlaré amb la meva senyora i li faré donar una resposta pel Víctor. Crec que són veïns d'escala, oi? Fa temps que es coneixen?

- De tota la vida.

Els tractes començats sota aquests bons auspicis van clourre's ben aviat amb l'aquiescència de Madame Biure, que no va creure's obligada a alarmar-se per la qualitat relativament explosiva de l'aparència de la nova dependenta. Cal creure que la seva seguretat en els sentiments del seu marit era prou sòlida per a permetre-li de deixar-lo impunement al costat d'aquella rossa veïna de Víctor. Potser si hagués pogut preveure tot el que havia de passar, com a conseqüència de l'entrada a la casa de la nova dependenta, hauria impedit de totes passades que fos contractada, i qui sap si hauria renunciat i tot als seus viatges a França. Però una de les coses que encara permeten que aquest món rutlli és la ignorància en què estem del curs

TAS_220(28)

dels fets que més ens afecten, i cal tenir una gran penetració per a preveure com es produiran els esdeveniments. En aquells moments sembla evident que una tal previsió era fora del possible, i ni el mateix autor d'aquestes ratlles, que està dotat, en principi, del do de l'omnisciència en quant es refereix als seus personatges, no hauria pogut endevinar totes les conseqüències que implicava l'entrada de la Pepis com a dependenta, amb vint-i-cinc duros setmanals de sou, a l'argenteria Pere Biura, del carrer d'Avinyó.

x

x x

El següent dilluns, tal com havia indicat l'amo de la botiga a Víctor, va presentar-se la noia a treballar. Madame Biure va arribar poc després i va ensinistrar la noia en les escasses obligacions del seu càrrec. Llevat de mantenir escrupulosament la netedat dels mobles i les vitrines de la botiga, de treure la pols dels aparadors i, si calia, de donar un cop d'escombra al pis de grans rajoles de mosaic blanc i negre, la missió de la dependenta consistia a rebre els clients que es presentessin, a despatxar-los si volien una de les coses de sèrie que estaven endreçades a les prestatgeries o exposades a les vitrines, i a cridar el senyor Biure així que es tractava d'encàrrecs, de coses d'una certa importància o, simplement, de cobrar les vendes.

Com que la noia sabia expressar-se amb molta més propietat i correcció que la muller de l'argenter, la seva feina podia ésser molt més eficaç. El seu atractiu personal, que Madame Suzette tenia una tendència a menysvalorar, potser perquè no corresponia gens al seu, i que ella creia que només amb una cara i un cos com els seus podien engrescar-se els homes - començant pel seu marit -

TAS 320 (29)

no era un factor infal.lible per a augmentar la parròquia, però tampoc no havia d'allunyar-la, particularment els homes. Algun vell client va sovintejar més que de costum les seves visites a l'obrador del senyor Biure, només pel gust de veure de la vora la rossa dependenta de l'argenter. Ella, però, demostrava ésser seriosa, i les bromes que, infal.liblement, feia l'Agustí al seu company de feina, no podien basar-se en res de positiu quan pretenien d'explicar la indiferència de la Pepis envers les demostracions amoroses del seu veí amb uns amors secrets o amb una ambició desordenada de la noia.

- Però, què et diu, ella? No veniu junts a treballar molts dies?

- Els dies que la puc atrapar, sí. Però sembla que ho faci expressament, d'esquivar-me, - contestava en Víctor.

A la sortida, no li era tampoc gens difícil a la noia de marxar un o dos minuts abans que el seu veí. I com que de vegades passava pel carrer de Fernando, per poder-se encantar en els aparadors, i d'altres s'esmunyia pel carrer de la Lleona, per poder travessar la plaça Reial, i anar més directament a casa seva, en Víctor que sempre anava amb l'Agustí cap a la Rambla, i que més d'un cop es deturava amb el seu company per fer una partida de futbolí en un bar, renunciava a aconseguir-la.

- Però tu te l'estimes? - preguntava, porfidiós, l'Agustí.

- Es clar que me l'estimo!

- Però no li ho has dit mai.

- Que et creus que té cap necessitat que li ho digui?

- O, ja ho veuràs, aquestes coses sempre els agraden, a les noies.

- Però si és que, cada vegada que m'ho proposo, ella em surt amb un ciri trencat, i haig de deixar-ho córrer!

TAS_120(30)

- Escolta: ¿tu estàs segur que allò del noi de l'adroguer s' s'ha acabat?

- I és clar, que sí! Si l'adroguer ja festeja amb la Felícia aquella amiga de la Pepis!

- Doncs n'hi deu haver un altre.

- No ho sé. Em penso que no. Ja ho hauria vist. ¿No veus que vivim a la mateixa escala? No m'hauria pas passat per alt. I si jo no me n'hagués adonat, prou que m'ho hauria dit la meva germana, que no la pot veure!

- Què li troba, pobra Pepis?

- Diu que és massa coqueta, que li agrada massa d'anar cenyida, que fa cara a tothom ...

- Mi, ui, que és entiquada, la teva germana! Tu, vigila, que t'entro: gol, gol, gol! S'han acabat les pilotes. Què, em fem una altra?

- No, que em sortiria massa car. Ja pago.

Perquè, generalment, era en Víctor qui pagava. De vegades, quan el seu company li'n feia massa brometa, ell s'empipava.

- Tu em prens per un ximple, I un dia en faré una de crespa, que tots us quedareu parats.

- No serà tant! El que has de fer, és convèncer la Pepis. Aquell dia si, que ens deixaràs parats a tots, començant per ella!

- Valdrà més que no en parlem més, d'ella.

- I per què, noi? Que no veus que jo tot ho dic a fi de bé, per ajudar-te? Després que poso al teu servei la meva experiència!

- Si. Pel que em serveix, la teva experiència!

- El que passa és que tu no saps com parlar-li. No saps dir a les noies les paraules precises per la conquis.

Estaven al mig de la Rambla, davant del carrer Nou, a punt de separar-se.

TAS_120(31)

- Paraules, paraules ... El que ella voldria són diners, em penso, i no paraules.

- Vols dir que és tan interessada?

- Què sé jo, què és? Però, et dic una cosa: hi ha moltes nits que no puc dormir, pensant-hi.

- Ui, que t'ha agafat fort! No, si ja ho reconec: la Pepis s'ho val. Té totes les coses que fan falta per perdre un home. I les sap administrar bé, t'ho juro. ¿T'has fixat en aquesta bruseta que duu ara? com li marca els pits?

Sí, en Víctor també s'hi havia fixat, i no calia pas que el seu company li ho recordés.

- Bé, adeu, noi. Fins a la tarda.

L'Agustí se'n va anar Rambla amunt, cap al carrer del Carme. Li feia una mica de pena, en Víctor. Es clar que, per a la Pepis, no era cap partit extraordinari, ni com a home, ni com a posició. I era natural que li donés pota amb tanta tenacitat. Però segurament faria un bon marit, i la Pepis ja tenia vint-i-cinc anys. Vint-i-cinc anys gemats, plens de vitalitat, tibants de carn rosada i desbordants d'alegria. Gran noia, sí, aquella Pepis!

A casa l'esperava la Roser, que mai no havia estat massa grassa i que amb el matrimoni més aviat s'havia encara aprimat - eren els nervis, i aquella eterna gelosia que sentia pel seu marit. El dinar ja era a taula.

- Què hi ha avui? Una altra vegada estofat?

Els sogres van arronsar-se d'espatlles. Com si amb el sou que duia a casa l'Agustí poguessin oferir-li cada dia filet i llenguados!

- Sí, una altra vegada estofat. I per què has vingut tan tard? Fa un quart que el dinar és a taula.

TAS 220 (32)

Per què dir-li que s'havia aturat al futbolí del carrer de Tres Llits? Les dones no entenen que un home necessiti certes expansions, i encara que li expliqués que en Víctor havia hagut de pagar, seria capaç de no creure-s'ho. I de retreure-li que mentre ell malgastava els diners en jocs pocasoltes, ella s'havia d'estar de moltes coses i comptar els cèntims, quan anava a la Boqueria.

- Res, he tingut una peça que havia de quedar llesta.

- Ja t'ho contaran amb les hores extraodinàries?

- I és clar, que sí! Que et penses que m'ho estafarà el senyor Pere?

- Només faltaria!

Els sogres no deien res i menjaven amb avidesa la sopa. L'Agustí va començar també a engolir-la - ja no cremava gaire -. I tornà a pensar en Víctor i la Pepis. Quin parell!

A la tarda, i en un moment que estaven sols, va tornar-ne a parlar amb el seu company.

- T'has de decidir, noi. O si no, algú de la pisparà. La Pepis no és xicota per anar sola gaire temporada. I, per bones o per males, ja li sortirà un mascle que se la voldrà rosegar i estarà disposat a fer el que calgui.

- Això si que jo no ho permetria!

- I què faries? Matar-lo? Ui, ui, que això ho has vist al cine!

- No, que ho he sentit a la ràdio. Deixa't d'històries: la Pepis és per mi i no permetré que cap altre home em passi al davant!

- Bé t'ha agafat prou fort! Però com te'n vols sortir, si ella segueix esquivant-te? Ja li has dit que et vols casar?

- Ja ho deu saber prou!

- Potser no s'ho creu. Deu tenir por que la teva germana s'hi oposi.

TAS 120(33)

- Què n'ha de fer la meva germana?

- Doncs, noi, has de fer una cosa o altra. - Va fer una pausa, i de sobte va tenir una idea. - Escolta: vols que li parli jo?

- Parlar-li de què?

- De tu, home, de tu i de les teves intencions de casar-t'hi! Hi ha certes coses que un altre les pot dir molt millor que el mateix interessat.

- A tu et sembla que ...?

- I és clar que sí! De parlar a les dones, jo en sé força, mal m'està el dir-ho. I aquest favor te'l faria perquè ets tu.

- I quan li parlaràs?

- Home, les coses tampoc no s'han de forçar! Un dia que vingui bé, en sortir, faré veure que no haig d'anar a casa de la Vídua. Miraré d'anar-me'n amb ella, com si fos cosa molt natural, mentre tu te'n vas cap avall. Hi farem una mica de broma i tot. I aleshores li parlaré de tu, i li faré tota la propaganda del cas. Si jo no en surto, ja pots estar segur que no te'n sortirà ningú.

L'endemà mateix, a l'hora de plegar, van fer la comèdia.

En Víctor va mirar-los allunyar-se cap al carrer de Fernando, conversant tots dos animadament. A la botiga, amb la porta abaixada i els aparadors tancats, hi havia el senyor Pere Biure, que feia la caixa i preparava la feina de l'endemà.

- - -

TAS_120(34)

El diari tampoc no duu res de nou, avui. Cada dia, en desplegar-lo, tinc aquella mateixa punxadeta al cor. Faig veure que busco de seguida la pàgina esportiva, o les esqueles. Però en realitat, aviat trobo, en un recó de columna, les notícies de la policia: els accidents, els crims, els suicidis ... No, no hi és. No diu res de res.

Quan penso en la primera vegada que la Pepis (diguem-li Pepis, si aquest és el nom que li he posat en la meva novel.la) va anar a la botiga del carrer d'Avinyó (també puc dir-ne carrer d'Avinyó, encara que no ho hagi estat mai) m'esforço a pensar si tot plegat ja estava escrit i determinat. Sembla que sí, que la lògica més estricta hauria pogut deduir d'aquella situació nova el curs de les coses. Cadascú té a dintre seu unes possibilitats i unes aptituds que de vegades poden estar tota la vida sense ocasió ni motiu per a expressar-se, per a trobar plena manifestació. I és una llàstima, perquè és en aquestes ocultes disposicions que hi ha la part més autèntica de la persona, i de vegades, només és en llur expressió que hi ha la vida, la vida en tota la seva plenitud, no aquella viu-viu que molt sovint ens imaginem que és la nostra existència.

Però aquestes coses no poden aturar-se a mig fer. I ara cal arribar al final. No seré pas jo qui s'aturi. Esperaré encara uns quants dies.

TAS-120(35)

III

Madame Biure se n'havia anat a Montpeller. La Pepis s'havia fet càrrec perfectament de les seves obligacions i suplia amb prou eficiència la mestressa. Tenia moltes estones per a avorrir-se, i les aprofitava per llegir novel.les sentimentals o estudiar-se "romanseros", asseguda darrera el taulell. De vegades, en un gest magnànim, passava a en Víctor, que també n'era aficionat, els quaderns de lletres de cuplets de moda. El minyó ho registrava com una demostració de bona voluntat i tenia uns dies d'aclarida en el seu esperit.

- T'ho prens massa a la valenta, noi - li deia l'Agustí.

- Ja ho dius, tu ... ¿N'he tret alguna cosa, de tot el que he fet?

- Potser no, però em penso que has de tenir paciència. Es una noia que s'ho val. No la vas dur al cine, l'altra nit?

- Sí, però va venir-hi amb la seva germana i el cunyat.

- Bon senyal. Vol dir que ja et considera de la família.

- Sí, però no em deixa ni que li agafi la mà. La tinc al costat, i és com si estigués a cent llegües de distància. I a tu, què et diu?

- Home, quan li parlo de tu, em contesta que t'estima com a un germà.

- Com a un germà! No és pas això que vull. ¿I per què no vol venir amb mi a ballar els diumenges?

- Diu que va amb unes amigues.

- Unes amigues! Tot això són excuses.

- Ja li ho dic. Però la Pepis diu que és jove i que vol divertir-se, i que tu ets massa seriós i li fas respecte.

TAS 920 (36)

- Però no li has dit que jo voldria casar-me amb ella?

- Es clar que sí! Però diu que no té ganes de pensar en el casament.

- No has endevinat si n'hi ha un altre?

Un altre! Les preocupacions d'en Víctor sempre voltaven entorn d'aquest misteriós "un altre". El noi es turmentava pensant que algú podia prendre per la cintura la Pepis, agafar-li les mans, vessar-li a cau d'orella totes aquelles coses falagueres que ell pensava i que, quan arribava l'ocasió, no sabia com formular. I el pensament no es deturava pas en aquestes superficials familiaritats: volia enfonsar-se en la contemplació d'uns abandons més sensuals, d'unes intimitats vergonyoses però enfollidores que a ell sempre li eren negades i que omplien les seves nits. Saber tan a prop del seu llit el de la noia i pensar que ella es mantenia indiferent al seu turment! Però, aquest altre, existía? L'Agustí s'escarrassava prou a negar-ho. En les seves converses amb la Pepis, ell prou esbrinava amb discreta insistència si entre els seus coneguts n'hi havia algú que li era predilecte, si hi havia algun amic amb el qual es veiés sovint, si algun home, jove o madur, solter o casat ... - qui sap, amb les noies d'avui! - però, en aquest cas, cal més que pensi en mi, que també en sóc; i tot se n'anava en rialles i en protestes vehements i no gaire indignades ...

Ja era molt sovint que, a l'hora de plegar, l'Agustí acompanyava a casa seva la Pepis. Arribava una estona més tard a casa la Vídua, i al.legava que havia hagut de quedar-se a l'obrador del senyor Biure per a enllestir una feina. Ja es quedaria un quart més, a les onze. Es clar que la Vídua no es feia gaires il.lusions. A l'hora de plegar, ella no hi era, i tant podien anar-se'n els dos fadrins a les deu com a les onze. La senyora Mercè sospirava, entre suspicaç i resignada:

TAS 920(37)

- Una pobra vídua, què ha de fer? Tothom s'hi veu amb cor..

Aquelles tres hores de treball nocturn eren, per als dos fadrins, ocasió esplèndida per a comentar el curs de les coses. El problema sentimental de Víctor arribava a desbancar en importància la tasca difícil d'omplir les quinieles, reservada també a la tranquil.litat de les nits del Passatge de la Pau.

A les onze, tant si havia arribat puntualment com no, l'Agustí exclamava:

- Es hora de plegar.

Es canviaven la bata per l'americana, es rentaven sumàriament les mans i sortien al carrer. Sota la volta enlairada del Passatge, ressonaven llurs passes. Només una taverna, amb les vidrieres glaçades, cap al final del passatge, deixava traspuar una mica de llum i una lleu bonior de converses en aquella tranquil.la penombra. Tancaven la porta i, entre escales tancades i botigues inexpressives sortien a la part ampla i descoberta del Passatge de la Pau. El discretíssim bordell del xalet de mà esquerra, l'Hotel amoblat de mà dreta, els oferien refugi per a pecaminoses delectacions, però ells no els veien, com no es fixaven gaire en les professionals que, entre la Bona Sombra i la Plaça del Teatre, poblaven d'ombres temptadores el carrer del Gínjol. Sortien a la Rambla, entre trontolls de tramvies, clàxons de taxis i fressa de conversa i passos dels noctàmbuls que començaven de pensar on anirien. Veien els rètols multicolors dels cinemes, els vastos espais deserts dels cafès, els tamborets darrera dels bars on es servia "cafè-cafè" i, a la cantonada del carrer Nou, sempre remorós de vianants, de lleteries obertes tota la nit i de ràdios aturades en un constant degotar de melodies flamenques o de rumbes tropicals.

- No diguis, que si ara te la trobaves per l'escala ...

- Qui? - preguntava en Víctor.

TAS_120(38)

- La Pepis, home! No viu al pis de sota teu?

- Sí. Què volies que fes?

- Tu diràs.

Sí, en Víctor ja ho sabia. L'arreconaria en un replà, i li diria totes aquelles coses que tenia pensades i que ella mai no li deixava proferir. O bé, millor encara, deixaria que parlés la seva passió, que fossin els besos ardents i les mans insaciables, i tot el desig que l'arborava que cerquessin en la carn jove i delitosa de la noia la resposta desitjada i que un dia o altre li arrencaria.

Però ja sabia que això no era res més que un somni impossible, i que tots els seus insomnis i les seves excitacions no tindrien altra sortida, desorés d'una tarda de diumenge turmentada per la gelosia i el desig, que l'estona passada en un establiment del carrer de les Tàpies, la mecànica d'unes carícies pagades, la sacietat immediata i el fàstic que després li duraria i que el faria anar a una farmàcia en cerca de tot d'hipotètics profilàctics contra hipotètiques infeccions.

Es separava del seu company i emprenia el carrer Nou, indiferent al pas d'aquella gent bigarrada que li eren tan familiars: les artistes que anaven al music-hall o al cabaret, els efeminats que discutien, en grups, amb grans escarafalls i gesticulacions, sense deixar de donar mirades seductores als homes que passaven, els xicots ferrenys que anaven a seure en un bar i jugar interminables partides de dòmino, tot vigilant, a través dels vidres, l'anar i venir de llurs dones, penjant el llarg moneder al capdavall dels dits. I els altres, la gent treballadora que sortia a esbargir-se una estona - però ja era massa tard per a anar al cinema, i no era pas cosa de perdre's la primera pel.lícula - o a fer un cafè, a peu dret, en un taulell dels volts de la Rambla. O que, simplement, tornaven a casa,

TAS 120 (39)

com ell, després d'una jornada d'onze o dotze hores. "Els mèrtirs de Xicago!" - va pensar, despectiu, - recordant les coses que sempre deia l'Agustí.

A la cantonada del carrer de l'Est, justament, va topar-se amb la Pepis. Anava amb els seus pares.

- D'on surten, a aquestes hores? - va preguntar-los.

- La Pilar, que a cada moment es pensa que ja hi és, i que ens alarma perquè sí, - aclarí la mare.

- I era una falsa alarma?

- Es clar! Així ho ha dit la llevadora, tota empipada perquè l'havien destorbada per no res. Encara en té ben bé per un mes i mig.

El senyor Guilera caminava sense dir res, com sempre. En Víctor va procurar de posar-se al costat de la noia.

- Què, estàs contenta de la feina? - va preguntar-li.

- Sí, home, sí. Cada vegada que em veus em preguntes el mateix.

- Com que vaig ésser jo qui t'ho va dir ...

- Però si jo no hagués volgut, tampoc no hi hauria anat a treballar.

- Es clar, és clar ... Voldràs venir amb mi a ballar el diumenge?

- No veus, això també m'ho preguntes cada vegada.

- I cada vegada em dius que no.

- On vols dur-me? A les Canyes, al Metropolità, a l'Iris? Ai, fill meu, no em fa cap il.lusió. ¿No has sentit a parlar dels locals elegants? Porta'm un dia al Rigat, si vols, o a la Masia ... Gasta-te'ls, fill meu!

- Sí, i em faràs com aquell dia que havíem d'anar al Windsor

TAS.220 (40)

- ¿De què et queixes, si vas poder-te vendre les entrades?

- Qui t'ho ha dit?

- El teu amic, l'Agustí. Però ja m'ho pensava. Vaja quin un, tu, per perdre res! Es dels que sempre volen guanyar-se la vida, oi?

Havien anat quedant-se una mica endarrerits. El senyor Guilera ja havia obert la porta de l'escala i la seva muller emprenia, tot esbufegant, l'ascensió.

- Entreu o no?

- Sí, ja pujo, - va contestar la noia.

El llumí del pare desapareixia per l'interior del pou de l'escala.

La Pepis es recolzà al marc de la porta. El seu somriure era enigmàtic, però els seus llavis eren tan temptadors com sempre, i el seu cos tenia llangors que havia après al cinema, mirant amb enveja i admiració Rita Hayworth o Ava Gardner, i somniant en els successius casaments, cada vegada més sumptuosos, de les dues estrelles.

- L'Agustí és un xerraire, - condemnà en Víctor.

- I tant! A qui ho dius? Em fa cada discurs!

- I de què et parla?

- De moltes coses. I de tu, home, de tu.

- De mi?

- Sí, home, de tu. Es veu que necessites caminadors o gent que et faci la feina. No ets prou gran?

- Però, Pepis, si no em deixes mai dir-te res!

- I què m'has de dir?

- Que t'estimo. Ja ho saps.

- Per anar al cine. I al ball. I al que sigui, però sense gastar gaire, oi? I guanyar-te la vida, si et deixo.

- Pepis! Jo t'estimo ... a la meva manera.

- I resulta que la teva manera no m'agrada prou.

TAS-220(41)

De les altures de l'escala baixà la veu estrident de la senyora Conxa.

- Què fas a baix, noia? O pujes o tanco la porta!

- Ja vaig, ja vaig! Tu no puges, Víctor?

- Es clar que sí! Què vols que faci, al carrer!

Tancà la porta per dintre, mentre ella, a les fosques, s'enfilava àgilment per l'escala. Va seguir-la, a un tram de distància, sense poder aconseguir-la. Només tingué esma per a preguntar-li:

- Vols que et truqui demà al matí?

- Truca. Potser no hi seré. - I abans de tancar la porta del pis, tingué temps de dir-li: - No et fiis gaire del teu company. Aquest Agustí la sap molt llarga!

En Víctor va arribar a temps de veure com la porta li amagava la visió dels cabells rossos, els ulls blaus, el somriure incitant i tot el cos de la Pepis. L'escala va quedar totalment a les fosques. Va seguir pujant-la amb passes feixugues. Si, ja l'havia trobada, i a l'escala mateixa, com la seva fantasia de feia una setmana li havia suggerit. I què? Per convèncer-se, una vegada més, que la Pepis no volia saber res d'ell, que el considerava, a tot estirar, com un vell amic una mica ridícul, amb el qual es podia fer broma, plantar-lo quan en tenia ganes i deixar-se'n convidar el dia que no tenia altre programa. Volia diners, Un home ric, n'estava segur, podria fer el que volgués de la noia. I ell no tenia diners. Amb els setanta duros que, comptat i debatut, es feia cada setmana, si res no fallava, què podia pretendre? No pas de dur-la a can Rigat o a la Masia, com ella li havia dit, és clar. Ni de pagar-li vestits de moda, com els que ella lluïa, no sabia per quins miracles (és clar que el pare es guanyava bé la vida, amb els draps, i que ella es gastava tot el sou per vestir-se, però així i tot ...) Guanyar-se la vida! La Pepis li ho havia tirat en cara amb mala intenció, és clar, però també volia dir-li que

TAS220(42)

mentre ell no tingués una major fortuna, era inútil que pensés a fer-se-la seva.

Amb la clau de casa seva a la mà, va recordar-se del que ella li havia dit abans de tancar-se al refugi del seu pis: "No et fiis gaire del teu company! Aquest Agustí la sap molt llarga!" Què volia dir? No podia imaginar-se que l'Agustí, que al capdavall, casat com era, no podia pas pretendre a més sort que ell amb la Pepis, s'hagués animat a treballar-se-la pel seu compte. Però, ¿per què li havia explicat allò de les entrades del Windsor? Tota una onada de gelosia, d'odi furiós contra no sabia qui, contra el seu company de feina, contra la Pepis, contra la seva fortuna, contra el món que estava fet d'aquella manera, contra ell mateix que no sabia treure's del cap aquella passió estúpida - tantes noies com hi ha que només esperen que te les enduguis a ballar i al que sigui! - va pujar-li a la boca i el va ennuegar. Va entrar al pis. El seu pare i la seva germana ja dormien, o almenys eren al llit. Va anar a les palpentes fins al menjador i encengué el llum. Damunt la taula, tapat amb un plat capgirat, tenia el sopar. Una altra vegada hauria de menjar fred.

- Ets tu, Víctor? - va sentir la veu de la seva germana, del fons de la seva alcova.

- Sí, sóc jo.

- Has trobat el sopar?

- Es clar que sí! Que et creus que sóc cec?

- No he pogut esperar més. Tenia molta son. Ah! deixa els plats a l'aigüera: ja els netejaré jo demà.

La seva germana es llevava cada dia a les set, endreçava una mica el pis i se n'anava a treballar, per estar a lloc a les vuit. El pare també entrava aviat a la feina. Ell, en canvi, feia aquella vida fora d'hores. Dormia fins a dos quarts de nou del matí, però se n'anava al llit a les dotze, el vespre que no es quedava a

TAS 220(43)

escoltar la ràdio, molt en sordina perquè no despertés els que dormien al costat del menjador. Mentre anava menjant les patates fregides i el peix que li havien deixat per sopar, i s'amania uns tomàquets per a acompanyar-ho, seguia remugant les seves preocupacions. ¿Què devia haver dit l'Agustí a la Pepis? El traïa, potser? ¿Quin joc es portava, quan ell s'imaginava que li feia propaganda?

- Sí, propaganda! Cada u va per ell, i si vols guanyar-te una cosa, o una mossa, que és igual, has de fer-t'hi amb les urpes i les dents, i treire't del damunt tothom que et faci nosa. La Pepis ha d'ésser meva i ho serà. Pesi a qui pesi i caigui qui caigui!

Es repetia frases que havia sentit en alguna pel.lícula o en un guió de ràdio. Però les sentia obscurament amb tot el terrible significat que tot d'una podien tenir.

Va anar-se'n al llit i somnià que tenia als braços, en un replà de l'escala, una Pepis submisa, tendra i apassionada, que li tornava els besos i s'oferia, impúdica, a les seves carícies. Es desvetllà de cop, i la seva decepció fou encara més amarga. Va tornar-se a dormir, amb un somni feixuc, ple d'obscures i angoixoses aventures que no arribava a destriar ni a comprendre.

x

x x

Aquell dilluns havien convingut que farien els aparadors. D'ençà que Madame Biure se n'havia anat a Montpeller, no els havien canviat, i l'argenter estava convençut que una renovació constant era indispensable si hom volia que els possibles clients que passaven pel carrer es fixessin en la casa. Però la feina era delicada, requeria gust i coneixement de la mercaderia, i la Pepis havia declarat que no s'hi veia amb cor, tota sola. El primer matí de la setmana no es caracteritzava pas per un excés de compradors, els fadrins

TAS. 220(44)

tenien prou feina a l'entressol perquè l'amo hagués de preocupar-se de llur ocupació, i l'aprenent anava assegurant les seves tasques habituals: anar a buscar un càntir d'aigua a la font i el tabac i els llumins a l'estanc, escombrar, triar els bocins de metalls que poden trobar-se en escombrar, netejar la polidora ... El senyor Màrquez no havia vingut: el dilluns li tocava comparèixer a la tarda. Pere Biure va disposar-se, doncs, a ajudar la seva dependenta a fer els aparadors.

La Pepis ja havia tret les peces que hi havien lluït tota la setmana. Les havia netejat amb la franel.la i la pell d'isard, i les havia posat a una de les vitrines. Després havia netejat, amb tota cura, els aparadors, eixugant bé els vidres i traient la pols del vellut que els tapissava.

- Què hi posarem, senyor Biure? - va preguntar, girant-se cap a l'argenter.

L'home va trigar una mica a contestar. La Pepis era l'únic dels seus empleats que no el nomenava "senyor Pere" i, no sabia com, reeixia a posar en aquell cerimoniós esment del seu cognom una mena de càlida intimitat que, sovint, torbava el botiguer. Amb la seva quarentena molt avançada, Pere Biure es conservava prou bé, amb tota la cabellera amb prou feines marcada d'unes pinzellades de gris. La cara tenia encara prou fermesa de pell, els ulls eren vius i la dentadura mantenia una blancor ben acceptable. La Pepis es deia sovint que, si no hagués estat casat, el seu amo hauria pogut fer un marit ben acceptable per a ella. No li desagradava, en el cas del casament, que l'home tingués una certa maduresa, i el cinema l'havia acostumat als galants una mica grisejants: Clark Gable, Gary Cooper, Ray Milland ... Sí, el senyor Biure estava prou bé. I dir que un home estava bé, per a una noia com la Pepis, representava moltes coses.

- Avui podríem posar-hi algunes joies d'aquestes. S'acosta Sant Josep i ens hem de preparar per als regals als Joseps i Josefines

TAS_120(45)

- Sí, és el meu sant, també.

Va dir-ho amb una gran naturalitat. L'argenter ho recollí també sense immutar-se.

- Es clar, el seu sant, també. N'hi ha molts, és el que li dic.

Li anava passant les peces per a posar al davant de l'aparador:unes anells de plata i or, treballades; unes medalles amb un cercle de minúscols diamants; un braçalet de plaques gruixudes, amb turqueses. Per l'estreta obertura de l'aparador, l'argenter s'abocava a mirar la col.locació de les joies, i això l'apropava molt a la noia, que no semblava molestar-se gaire per aquella proximitat. Els cabells rossos fregaven suaument els polsos de l'home i un perfum violent d'espígol va arribar-li de la nuca que descobria el coll de la bata. Va separar-se de cop i digué:

- Vaig a mirar-ho des de fora.

Sortí al carrer i l'aire fresc esvaí la mica de vertigen. Només li faltaria això, ara! Que aquella mosseta l'excités. I ara que la seva dona era a França. La possibilitat d'una aventura li passà pel cap, amb tot de delicioses perspectives. Qui sap! Però sobretot, calia molta prudència.

Mirà l'aparador. Sí, les peces semblaven ben col.locades. Potser el braçalet havia de decantar-se una mica cap a la dreta. Així.

- Està bé. Ara anem per l'altre, - digué, tot entrant de nou.

- Què hi posarem, en aquell?

Era un espai més petit. Calia que hi hagués menys coses, però que tinguessin més valor. Pere Biure es dirigí cap a un armari del fons. L'obrí amb una de les clais.

- Aquí ho tinc.

La noia l'havia seguit i mirava amb curiositat, inclinada

TAS 220 (46)

cap a la taula, el paquet que desembolicava l'argenter. Era un collaret ample, vistós, fet d'amples peces d'or. combinades amb robins i brillants. Era potser més sumptuós que d'una gran vàlua, però la Pepis, poc acostumada a veure tant de la vora aquells joiells, féu una exclamació de sorpresa admirada.

- Que és bonic!

Pere Biure somrigué, satisfet en el seu orgull d'artista.

- Li agrada? L'he fet jo.

- Molt. - La mà de la npia s'allargà cap al collaret, l'amanyagà amb amor, l'agafà amb cura.

- Es preciós! Una joia així, sí que afavoreix a una dona! Qui el pogués tenir!

Se'l mirava, amb ulls encesos, i l'argenter no podia estarse de somriure davant del seu entusiasme.

- Sí, miri, és qüestió de tenir prou diners per comprar-lo... o de trobar qui te'l regali.

- Podria emprovar-me'l? - va preguntar-, a mitja veu, ella.

- Si vol ... Al capdavall, l'he fet per a un coll de dona, i així veuré si escau bé a l'objecte que està destinat.

Impulsivament, la Pepis s'havia descordat la bata fins a la cintura. Duia al dessota una brusa poc escotada, que deixava veure el seu coll i una mica de la carn tensa del pit. Va poser-se al damunt el collaret. Però aquest era massa gros per a l'escot, i queia damunt la roba.

- Tingui. Esperi's.

Els dits impacients descodrdaren un, dos botons de la brusa i separaren cap endins els dos costats que havia obert. La gorja nua va oferir-se en tota la seva rosada turgència. Va posar-se al davant d'un mirall que hi havia al mig de la botiga i va dir:

- Posi-me'l vostè mateix.

TAS 320(47)

L'argenter es posà al seu darrera, amb el collaret. Passà les dies mans per damunt dels muscles de la Pepis - era un xic més alt que ella, i els seus ulls va perdre's un moment per aquella extensió de pell jove. Va deixar al damunt de la carn bategant el collaret i amb els dits una mica tremolosos s'esforçà a tancar el fermall. Entreoberte els llavis per un sospir de satisfacció, els ulls mig closos per a mirar-se millor al mirall, la Pepis oferia una imatge temptadora a Pere Biure, qui sentia a ran seu, gairebé damunt seu - sí, ella es decantava endarrera, cercava un redós en el pit i els braços de l'home - el cos perfumat de la seva dependenta. Les mans de l'argenter es posaren, en un gest que volia ésser franc, gairebé paternal, damunt els braços de la noia, a ran de muscles, i va separar-la lentament del seu cos.

- Sí, li està molt bé, - va afirmar.

- Es un collaret molt bonic - mig sospirà, amb recança, la Pepis. - Quina llàstima que no sigui per mi!

Les seves mans s'ajuntaren a la nuca, per desfer el fermall. Pere Biure no feu res per a ajudar-la, però no pogué estar-se de veure la dolça corba dels braços aixecats i com el pit pronia, en aquella posició, una agressiva turgència. Sí, era perillosa aquella mossa. Però tenia una flaca: el luxe. No costaria gaire de fer-la caure; si l'esquer estava ben triat.

- S'acosta Sant Josep, el seu sant. Vagi a saber si no l'hi regalarán! Almenys vostè el faria lluir.

- Qui vol que me'l regali, pobra de mi! - Havia deixat la joia damunt del taulell i es cordava lentament la brusa i, al damunt, la bata.

- Posem-lo al mig mateix de l'aparador. Baixarem una mica el llum, perquè caigui de ple sobre les pedres. Fa goig, oi!

- No m'ho digui! I pensar que enirà a parar a qualsevol vella rica, que no se'l mereix!

TAS 220(48)

X

X X

Feia una estona que el Manolo, l'aprenent, s'estava, amb una escombra a la mà, immòbil al costat de la taula del senyor Biure, a l'entressol. L'Agustí va adonar-se'n i, sense dir res va acudir a la seva vora. Al seu torn, va mirar per l'espirall que deixava veure la botiga. Va ofegar una exclamació i, d'una empenta, apartà l'aprenent. El gest va cridar l'atenció d'en Víctor, qui aixecà la vista de la plàtera d'argent que estava cisellant.

- Què passa? - va preguntar.

Amb un gest de la mà, sense apartar la seva mirada de l'espirall, l'Agustí li feu alhora signe que callés, tot traient importància a la cosa. Però en Víctor s'aixecà i va acudir a l'espirall. Pogué veure la Pepis que es cordava la brusa i el senyor Pere, una mica vermell de galtes, amb el collaret a la mà, molt a ran de la noia. Les figures van moure's cap a la porta i van fugir del radi de visió de l'espirall. En Víctor havia empal.lidit una mica.

- Què vol dir això? Has vist alguna cosa, tu?

- No res, home, no res: el senyor Pere emprovava un collaret a la Pepis. Devia voler veure si feia goig, posat.

El Manolo va fer una rialleta de conill, amb el cap cot.

- Calla i escombra, tu, mocós! - exclamà l'Agustí.

I continuà, empenyent suaument el Víctor cap a lloc.

- Ja t'ho he dit, home: no en facis cas. Estan fent els aparadors i aquest collaret deu anar-hi.

Sí, el collaret anava a l'aparador. En sortir, al migdia, l'Agustí i en Víctor pogueren comprovar-ho.

TAS 220(49)

x

x x

Va ser l'endemà mateix, al matí, mentre el senyor Màrquez era a baix, i abans que pugués el senyor Pere d'atendre uns clients, que van tenir aquella conversa.

- - -

TAS.220 (50)

No, tampoc no duu res, avui. Haig de seguir fent la comèdia de qui no sap res. Sembla que si canviessin de persona, com si adoptessis aquell aire d'infeliç que mai més no correspondrà a la teva persona, perquè ara ja conèixes de què ets capaç, saps les coses que has fet i estàs convençut que res del món no serà prou per a impedir-te que facis les que encara tens per fer.

Tot va venir d'aquella conversa, és clar. Tot plegat, entre la Pepis (diguem-ne la Pepis) i l'amo, no hi havia res. Potser sí que, amb el temps, hauria pogut lligar-se alguna cosa. A les dones, les joies els fan voltar el cap. I la Pepis no és cap excepció. Però no va passar res. No hi va haver temps. Aquella conversa, és clar. Però si no hagués estat la conversa, no sé tampoc si hauria trobat altra manera per a impedir que l'escena del collaret tingués conseqüències.

Potser demà tampoc no durà res, el diari. Serà l'últim dia que el compri. Tenen temps de sobres d'haver lligat caps, si en són capaços, i de venir-me a dir alguna cosa. Ja començo a cansar-me d'esperar.

I V

Aquella temporada van haver-hi alguns atracaments. Una banda internacional operava, segons hom havia assegurat, a Barce-

TPS 920 (57)

lona, i alguns bancs i altres establiments van ésser víctima de l'au dàcia dels criminals.

A l'obrador del senyor Pere Biure, aquests fets van ésser comentats, així com el risc que representava disposar de certes quantitats importants de mercaderies de vàlua i de poc volum, com són les que es venen a les joieries.

- Si em demanaven els diners de la manera que ho fan aquests senyors, no m'hi pensaria gens a donar-los, - va afirmar l'Agustí, en una conversa que van sostenir sobre aquell tema candent.

- Gran mal te'n faries, amb els pocs diners que duus sempre al damunt, - va contestar-li en Víctor.

- Què vols fer-hi, si la dona no me'n deixa ni cinc! - replicava el seu company. - Espera a ser casat, i ja m'ho sabràs dir.

L'argenter no semblava immutar-se per l'amenaça latent ni expressava cap posició en quant a la millor actitud a prendre en cas de veure's amenaçat pels atracadors. Però ensenyava una pistola d'acer pavonat, que devia ésser una arma prou mortífera per a assegurar-li una adequada rèplica a les agressions dels criminals.

- Tinc un negoci massa petit perquè els atracadors pensin en mi - es limitava a assegurar. - De dies, és massa exposat, i de nit ho tinc tot ben tancat i no és fàcil que puguin entrar.

- Però si ara entressin a la botiga i ataquessin la Pepis... - indicava en Víctor.

- Des d'ací dalt ho veuria i només hauria de fer que prémer aquest botó d'alarma i telefonar a la policia. La comissaria és molt a prop, i al carrer de Fernando sempre hi ha alguna parella. Tot el més podrien endur-se'n unes arracades de cinquanta duros.

- Però, quin ensurt se'n duria la pobra Pepis! - deia l'Agustí, i en Víctor es tancava en un dels seus silencis taciturns, quan

TAS-920(52)

pensava en l'espectacle que havia mig vist, mig endevinat, per aquell espirall.

x

x x

El primer d'arribar, aquell matí, fou el Manolo, l'aprement. Amb el paquetet de l'esmorzar sota el braç, va posar-se a badar, com de costum, al quiosc de diaris de la cantonada, esforçant-se de llegir les historietes dels innombrables setmanaris infantils (ell en deia "tebeos") que hi penjaven. A les nou menys un minut van arribar, junts - aquell dia, ella s'havia deixat atrapar a mitja escala - la Pepis i en Víctor. El jove estava molt esblanqueït, perquè el dia abans no s'havia trobat gaire bé i a l'hora de plegar, i a mig camí de casa la Vídua, hi havia renunciat i se n'havia hagut d'anar a casa seva.

- Per què no ho deies, que et trobaves malament? - li deia la Pepis .- T'hauria acompanyat jo mateixa, i si la teva germana no hi era, t'hauria fet una tassa d'herbes amb aspirina, - li deia, però amb el seu somriure mofeta de sempre.

- I doncs, on vas anar, tu?

- No ho vulguis saber, noi. Vaig trobar-me amb la Dora i la Carmina i vam anar a voltar per la Rambla.

- Totes tres soles?

- Que n'ets de tafaner, fill!

No, no hi havia mai manera de saber res. Per la cantonada treia el cap, arribant una mica tard, com sempre, l'Agustí.

- Ja sou aquí? I el senyor Pere, encara no ha vingut?

Era estrany, perquè a les nou en punt sempre es presentava, allargant les claus a l'aprenent perquè obrís la porta. Van esperar un quart d'hora, i aviat sortí la portera.

TAS 120(53)

- Que no obriu, avui?

- El senyor Biure no ha arribat, encara.

- Potser està malalt. Aneu a casa seva a preguntar-ho.

- Es veritat. Com que ara està sol ...

Van decidir d'enviar l'aprenent al pis de l'amo, per a esbrinar-ho. Mentrestant, la portera va invitar-los a entrar. A fora feia massa aire.

Van arrambar-se, per no fer nosa, a la portella que donava, de l'escala estant, a la rebotiga. Però, en repenjar-s'hi, la Pepis s'adonà que la porta cedia.

- I ara! Està oberta.

L'interior es veia fosc.

- Es molt estrany això. Si hagués vingut abans, ja ens hauria obert ...

L'Agustí va aventurar una mirada inquieta cap a l'escala de cargol. Va cridar:

- Senyor Pere! Senyor Pere!

La veu li sortia tota tremolosa, però no aconseguia contestació. Va girar-se als altres dos.

- Això em fa molt mala espina. Vols-t'hi jugar alguna cosa que han entrat lladres?

- No es podia haver deixat oberta la portella, ahir, el senyor Pere? - preguntà en Víctor.

- Jo vaig sortir-ne, a l'hora de plegar, i estic segur que va tancar-la, darrera meu, - va dir la Pepis. I a en Víctor va semblar-li que s'havia tornat vermella. Sí, quan ell i l'Agustí se n'havien anat, la noia encara estava endreçant peces que havien hagut d'ensenyar a uns clients de fora, L'aprenent acabava de tancar la porta i els aparadors del carrer. Però la idea que el senyor Pere i la Pepis s'havien pogut quedar sols una estona - quan? un quart? mit-

TAS 1720(54)

ja hora? qui podia dir-ho? - a la botiga tancada, va pessigar novament el cor del minyó. Els seus pensaments, barrejats amb records immediats van endur-se'l. Gairebé no sentí el que li deia l'Agustí.

- Em sembla que hauríem d'avisar la poli.

- Sense esperar que arribi el senyor Biure? - preguntava la Pepis.

La portera va intervenir.

- Pel que pugui ser, i ja que la porta estava oberta, val més que no entreu.

Esperaren una estona més. Dos veïns de l'escala, que baixaven, van aturar-se i van dir-hi la seva. Al cap d'un quart van veure arribar, esbufegant, l'aprenent.

- Què diu el senyor Pere?

- No contesta ningú, al pis. He estat trucant, i no se sent res. La portera diu que no l'ha vist pujar ni baixar.

- Que és estrany! Que no li hagi agafat un treball! - s'aventurà l'Agustí. I com que, al capdavall, era l'encarregat del taller, assumí les seves responsabilitats.

- Manolo, ves a avisar la parella del carrer de Fernando. I tu, Víctor, telefona a la Comissaria. Al llistí ja deuràs trobar el número.

- On puc anar a telefonar?

- A qualsevol lloc. A casa l'adroguer, si vols!

Estava serè, ara. S'havia fet càrrec del comandament, ja que l'amo no sortia per enlloc. Aviat compareixien, ferrenys i desconfiats, els guàrdies.

- Es que ens hem trobat amb la porta de la botiga oberta. I l'amo no compareix. No sé si li deu haver passat alguna cosa.

- Viu aquí, ell?

- No, senyor, a un pis del carrer de la Portaferrissa.

TAS 220 (55)

- L'han anat a avisar?

- Sí, però no contesta. O no és a casa. Hem fet telefonar a la Comissaria.

- Ben fet. Entrem. Vostè coneix la botiga?

- Sóc l'encarregat del taller.

- Passi a davant, doncs. Encengui els llums.

Animat per la protecció de les pistoles dels guàrdies, l'Agustí va entrar a la rebotiga i va cercar a les palpentes l'interruptor. La claror no va revelar res de suspecte.

- Això d'aquí és la botiga?

- Sí. - Va afanyar-se a encendre els llums. Tot estava al seu lloc. No es veia res al damunt dels taulells.

- I aquí dalt, què hi ha? - preguntà un dels guàrdies, assenyalant l'escala de cargol, per on devallava un feble resplendor.

- Hi ha l'obrador. Pugem-hi.

Així que tragueren el cap a l'alçada del pis, ja van veure-ho tot. La caixa forta estava oberta de bat a bat i a terra, atravessat al davant de la seva taula, hi havia la forma del senyor Pere Biure. La seva immobilitat, així com la posició estranya del cos, van dir de seguida al fadrí argenter la dramàtica veritat: l'amo de l'establiment estava mort.

Els guàrdies també ho havien endevinat. Un d'ells s'abocava damunt el cos i assenyalava una taca fosca al front i l'embotornament de les faccions. L'altre donava una mirada a la caixa.

- Hi havia gaires coses en aquesta caixa?

- Depèn dels dies. El senyor Pere hi guardava els diners de les vendes del dia, les pedres soltes i els llengots de metall. Ah! i les peces que estaven a mig fer. Com aquestes, veu?

Assenyalava una safata de plata i unes peces d'argenteria

TAS 120(56)

que semblaven unes sucreres. Però es tombà cap a la forma estesa.

- I ell? Què li ha passat?

- Està mort. Probablement l'han escanyat, - va dir, en veu baixa, el guàrdia que havia examinat el cos.

L'Agustí va sentir que li rodava el cap i que l'estómac li pujava gola amunt. Va haver-se d'estintolar en una taula per no caure.

En Víctor treia el cap per l'ull de l'escala. Encara estava més pàl.lid que abans.

- La policia ve de seguida. Què és? Què ha passat?

- El senyor Pere ... Diu que està mort. Deuen haver entrat lladres ...

I va haver de seure a una cadira, amagant el cap entre les mans. En Víctor anava a sortir de l'escala, i els guàrdies el deturaren.

- Val mes que no pugi. Esperin que arribi la policia. Sobretot, no toquin res. Es una cosa molt delicada.

I, mirant-se filosòficament, els dos fadrins, el guàrdia que parlava, afegí:

- Em sembla que tindran molts malsdecap.

x

x x

No van faltar, en efecte, els malsdecap. El dictamen del metge forense i dels especialistes de la Brigada Criminal va coïncidir plenament amb el primer cop d'ull dels guàrdies. El senyor Pere Biure havia estat assassinat; escanyat per un mitjà que molt probablement era un tros de corda que va trobar-se en un recó, i que feia molt de temps que era a la casa, per a usos distints i

TAS 220 (57)

sense cap importància. L'aprenent va declarar que la vigília l'havia deixat damunt un tamboret, perquè l'endemà havia pensat de fer-lo servir per a lligar unes caixes velles que havia de dur al drapaire.

Dintre la dificultat de fixar una hora per al crim, tot feia suposar que aquest havia tingut lloc entre les vuit i les deu del vespre, és a dir, entre el moment que els dependents de l'argenteria se n'havien anat - va posar-se en clar, per a satisfacció de Víctor, que la Pepis ja era fora de la botiga a un quart de nou, i així ho van testimoniar les dues amigues que l'havien acompanyada en el seu innocent ramblejar, - i l'hora que es tancaven les porteries. Poca informació podia donar la portera: en aquell moment la dona estava, com cada vespre, ficada a la cuina, al fons de tot del seu estatge, i el soroll dels seus ffeginats hauria absorbit tota mena de soroll suspecte. Però els veïns del damunt eren formals en les seves afirmacions: no havien sentit res.

El mòbil del crim semblava, evidentment, el robatori. La caixa forta de l'entresol, així com la cartera del difunt senyor Biure, no contenia ara més que unes quantes peces de moneda, i cap bitllet. I aquell vespre, precisament - va declarar-ho la Pepis - s'havia fet una venda prou important, que feia alguns dies venia preparanr-se, i que havia posat a les mans del senyor Biure, a la vista de la seva dependenta, un feix de bitllets. Almenys aquelles quinze mil pessetes haurien hagut d'estar a la caixa o a la cartera de l'argenter. I, comptant les altres vendes i el ròssec que generalment tenia sempre en el seu poder Pere Biure - segons aclaria el senyor Màrquez, molt atabalat davant d'aquella insòlita complicació del seu ofici - era probable que l'efectiu que tenia en caixa en ésser atacat arribava als cinc mil duros. Però després hi havia, és clar, el paquetet de les pedres i les plaquetes d'or, plata i platí que, segons les xifres del senyor Màrques, confirmades en el seu aspecte global pels fadrins, devien repre-

TAS 220 (58)

sentar almenys quatre vegades més aquest valor.

En quant a les peces d'argenteria i joieria que hi havia a la botiga, no semblava pas que manqués res. El senyor Màrquez es veia amb cor, després d'un inventari detallat, de dir-ho concretament, perquè el difunt senyor Biure tenia una escrupulosa precisió en les seves vendes, i ho registrava tot detalladament, tant en entrades com en sortides.

Era probable, però, que el lladre - l'assassí, més aviat, o el lladre-assassí, perquè era difícil d'establir si l'assassinat havia estat conseqüència del robatori, o si era a l'inrevés, una manera de disfressar un crim atribuir-li uns mòbils vulgars - no hagués volgut carregar-se amb coses de molt embalum i de relativa vàlua ultra ésser molt conegudes de forma i que trairien massa fàcilment llur origen.

Qui podia ésser el criminal? Com era natural, la policia va començar les seves recerques pels individus més pròxims a la víctima, és a dir, pels seus empleats, que eren els que més fàcilment tenien accés a la botiga. Els dos fadrins, la dependenta i l'aprenent foren doncs interrogats minuciosament, confrontades llurs declaracions i examinats llurs domicilis. Heus'ací, resumides, aquestes declaracions de cadascun d'ells.

AGUSTI ESPUNY.- Com cada dia, a les vuit del vespre, havia sortit de l'obrador en companyia del seu company Víctor, el qual confirmava la seva afirmació, havia passat pels carrers de la Lleona i d'Escudellers Blancs per sortir després pel carrer d'Arai al d'Escudellers i emprendre el Passatge d'Escudellers i el de la Pau, fins a l'obrador de la Vídua Torrents. En Víctor l'havia acompanyat fins al carrer d'Escudellers, però com que es trobava malament i no es veia amb cor d'anar a treballar, l'havia deixat per anar-se'n a casa. El declarant havia seguit, sol, pels Passatges d'Escudellers i de la

TAS 220 (59)

Pau i en arribar a casa la Vídua - devia ésser les vuit i cinc o sis minuts, però no n'estava segur, perquè no havia mirat el rellotge. A l'obrador havia trobat la senyora Torrents i s'havia posat a treballar. Ella se n'havia anat al cap d'una bona estona - potser eren les nou, però tampoc no ho podia precisar amb exactitud, qui sap si la senyora Torrents podria aclarir-ho - i l'havia deixat sol. No s'havia mogut fins a les onze, per acabar una feina que tenia començada. Havia sortit aleshores, havia tancat la botiga i pujat pel Passeig de la Pau i el dels Banys, per sortir pel carrer del Gínjol a la Rambla. Rambla amunt, havia anat cap a casa seva, al carrer del Carme, on vivia amb la seva muller Roser i amb els sogres. Devien ésser les onze i deu minuts, potser un quart de dotze. Havia sopat tot sol, com gairebé cada dia, i se n'havia anat a dormir. No havia tornat a sortir fins a l'endemà, a tres quarts de nou del matí, que havia passat a deixar les claus per la porteria de casa la Vídua - volia dir la senyora Torrents, i les claus de la seva botiga del Passatge de la Pau, és clar - i després havia anat com cada dia, a l'obrador del carrer d'Avinyó. No, no sabia res del fet, fora del que havia vist en entrar a la botiga i a l'entresol. No tenia la menor idea de qui podia haver-ho fet. No sabia que el senyor Pere Biure tingués enemics de cap mena. Sí, sabia que havia estat molts anys a França, però no tenia cap motiu per a suposar que allà hagués fet amics o enemics d'una espècie particular. La senyora Biure era francesa i feia quinze dies, més o menys, que se n'havia anat a la seva terra, a una ciutat que li semblava que es deia Montpeller, però no n'estava segur, perquè no havia mai vist el nom escrit.

(La policia havia comprovat l'exactitud d'aquestes afirmacions. La muller del declarant i la senyora Torrents les confirmaven, en la part que els afectava. Els veïns de l'obrador del Pas-

TAS_120(60)

satge de la Pau no havien vist entrar ni sortir el declarant, però gairebé mai no el veien, i, si el veien, no s'hi fixaven. El vigilant del barri declarava haver vist claror, com cada dia, a l'obrador, i que, a l'hora acostumada, veié la botiga tancada).

VICTOR JORDANA.- Aquell vespre, s'havia trobat malament. No; tota la tarda ja s'havia sentit indisposat: potser li havia fet mal el dinar. A l'hora de plegar va semblar-li que li havia passat una mica, però en ésser a mig camí del taller del Passatge de la Pau, s'havia trobat molt pitjor, i no va tenir ganes de tancar-se a treballar. Havia anat caminant poc a poc cap a casa seva, per veure si amb l'aire li passava el malestar, i en arribar al seu pis - potser eren dos quarts de nou, però no ho sabia - s'havia estirat al llit. No, no l'havia vist ningú arribar, li semblava. Al pis no hi havia ningú, però cap a dos quarts de deu van arribar el seu pare i la seva germana, que l'havien trobat abaltit. No havia sopat, i només havia pres unes herbes que li havia preparat la seva germana i s'havia adormit. Fins a l'endemà no havia sortit de casa. No, tampoc ell no sabia res dels fets, ni tenia la més petita idea de qui podia haver assassinat i robat el senyor Pere Biure. Aquell matí havia anat a la botiga junt amb la senyoreta Maria Josefina Guilera, que vivia al pis de sota de casa seva i treballava com a dependenta de la botiga d'argenteria. (En la part que podia afectar-los, tant el pare com la germana de Víctor Jordana van confirmar les seves dites. La germana va afegir que era fàcil de veure que en Víctor es trobava malament i que semblava tenir febre: almenys se'l veia molt sufocat i excitat quan ella va arribar al pis).

MARIA JOSEFINA GUILERA.- Sí, tothom la coneixia per Pepis. Vivia amb els seus pares a la mateixa escala que en Víctor Jordana, al pis de sota. Havia estat ell qui va presentar-la al senyor Pere Biure. Feia tres mesos que treballava a la botiga. No, no tenia cap mena de rela-

TAS. 220 (61)

ció íntima ni de cap altra mena amb el difunt, ni amb cap dels seus fadrins, ni amb cap home. Ella era una noia honrada. La vigília havia plegat una mica més tard, perquè havien tingut uns clients, que van fer una compra important, que va pujar més de quinze mil pessetes. Sí, ella va veure com el senyor Biure les cobrava i se les posava a la cartera. No sabia si després les havia posat a la caixa, perquè després d'haver endreçat les coses que havien quedat per damunt dels taulells, se n'havia anat. En aquell moment (li semblava que era un quart de nou, però no n'estava segura, perquè no havia mirat cap rellotge) la botiga estava tancada per tots costats, i per sortir ella, havia hagut de fer-ho per la porteta que de la rebotiga donava a l'escala. L'havia acompanyada el mateix senyor Biure, i li semblava que havia sentit tancar la porta amb clau darrera seu. No, no n'estava segura, perquè no s'hi havia fixat, però creia que sí. Ningú no l'havia vista sortir de l'escala, o almenys ella no se n'havia adonat.

Ella tampoc no havia vist ningú. Va seguir pel carrer de Fernando, com cada dia, i a la Rambla va trobar-se amb les seves dues amigues, que ja l'esperaven, i que podien confirmar les seves dites. Després se n'havia anat a casa seva i havia sortit amb una germana seva i el seu cunyat per anar al cinema. (La declarant precisa quin local era i les dues pel.lícules que va veure. Els seus acompanyants ho confirmen). Després va tornar a casa seva i no en va sortir fins a l'endemà, a tres quarts de nou, que el seu veí i company de feina Víctor l'havia trucada per anar junts a la botiga.

No, no sabia res del fet, ni tenia cap idea de qui pogués ésser el criminal, ni si el senyor Biure tenia enemics, i tot plegat li feia molta angúnia i moltes ganes de plorar.

MANUEL ANDUJAR.- No es reprodueix en detall la seva declaració, perquè encara tenia menys interès que les altres. Havia anat a l'escola noc-

TAS 320(62)

turna, com cada vespre, i el mestre ho confirmava, i després a casa seva a sopar i dormir. No sabia res de res ni coneixia ningú.

x

x x

Pel que sembla, i segons hom ha llegit en diferents llibres i tractats de tècnica policíaca, hi ha diverses circumstàncies que els encarregats d'esbrinar un fet delictiu tenen molt en compte, en designar els presumptes criminals i anar escatint si les sospites poden transformar-se en proves. Hi ha la possibilitat material d'haver comès el crim, és dir, que si no teniu una coartada perfecta, podeu ésser acusat. Però com que, en general, la gent no va cronometrant tots els seus moviments, i fora de les hores del treball són molts els que només saben aproximadament l'horari de llurs actes i aquests molt sovint no tenen testimonis capaços de confirmar-ho, són tants els que estan mancats de coartada, que la policia ja ha après de malfiar-se dels que la presenten massa perfecta, perquè vol dir que han tingut temps per a preparar-se-la i motius evidents per a prevenir-se. Segons la teoria de la possibilitat, tant l'Agustí com en Víctor, com la Pepis podien haver comès el crim, perquè tots tres en tenien l'oportunitat, a un moment o altre de la nit. (Llurs coartades pecaven de manca de comprovació, en un periode de temps més o menys llarg, però susceptible d'haver estat aprofitat per al crim. Però també eren molts altres els que, a Barcelona, podien trobar-se en aquell cas, sinó que no tenien la sort d'ésser coneguts de la policia, i trobar-se tan al seu abast com els empleats de l'obrador Biure)

Hi havia, és clar, la possibilitat que tenien tots tres d'entrar fàcilment a l'obrador del carrer d'Avinyó, quan l'amo hi era sol. (La Pepis ja s'hi trobava quan es produïa aquesta circumstància). Però ~~també~~

TAS_1120(63)

també la noia podia haver-se deixat oberta la portella de l'escala, en sortir. O bé el malfactor podia dur una clau falsa d'aquella portella, que tenia un pany no pas gaire complicat. (Prou que això va valer a l'inspector de la Companyia d'Assegurances, que havia substrit la pòlissa contra robatoris, una seriosa reconvenció de la seva casa).

Hi havia, en segon lloc, l'interès a cometre el crim. Es fecit, cui prodest, el vell adagi, tenia aviat traducció: l'assassinat interessava al lladre, i a ningú més, almenys en el coneixement que hom tenia de la persona de l'argenter i de la seva manca d'enemics. Es clar que això no eliminava automàticament la possibilitat de culpa dels empleats, però ¿on haurien pogut amagar llur botí? Calia trobar proves més convincents per a acusar-los, d'un a un o tots tres a l'hora (perquè no convenia tampoc descartar la possibilitat d'una complicitat).

Però, al costat d'aquestes hipòtesis, la policia no en negligia pas una altra, que era l'existència i l'actuació d'una banda audaç de lladres internacionals, que no es deturaven pas davant del crim, i que perfectament podia haver comès aquell nou fet.

Sí, van fer passar molts malsdecap als dos fadrins, a la dependenta i a l'aprenent del senyor Pere Biure. Però la policia no pogué presentar cap acusació concreta contra ningú i el sumari seguí obert al jutjat que se n'havia fet càrrec. La vídua de l'argenter, que havia estat avisada a la llar dels seus pares, de Montpeller, va acudir ràpidament, acompanyada d'un germà, i mostrà el sentiment i la consternació que li corresponien a dreta llei. L'establiment estava assegurat contra robatori, i els inventaris del senyor Màrquez van servir perfectament per a establir l'import del sinistre. El senyor Pere Biure tenia, per altra banda, contractada una assegurança de vida, i la seva vídua es trobà, doncs, amb un establiment en bona situació i amb una quantitat en efectiu per veure venir. Tancar la botiga hauria e

TAS 220 (164)

estat una resolució sense cap avantatge positiu. Al capdavall, eliminant la part artística i d'empenta comercial que li havia donat el seu difunt marit, l'obrador podia seguir treballant d'una manera regular per a la vella clientela i l'art dels fadrins abastava de sobres a cobrir els encàrrecs. La botiga podia limitar-se a la vende de peces de sèrie, de les que venen les fàbriques, i la noia aquella, tot i ésser potser una mica massa provocativa - al capdavall, Madame Biure se n'havia adonat, però tampoc no ho trobava pas massa censurable - servia per a atendre la clientela de passavolants. El senyor Màrquez accedí tot rondinant a augmentar fins a quatre les seves hores diàries de comptabilitat, encarregant-se del moviment dels Bancs i dels tractes amb els majoristes en pedres i metalls preciosos, mitjançant un augment fins a vuit centes pessetes mensuals.

La vídua Biure ja comprenia, però, que li era molt difícil de mantenir la direcció d'un negoci en el qual tan poca cosa entenia, si no era refiant-se d'una manera potser escessiva dels seus empleats. Per això no abandonava la idea de traspassar-lo, si l'ocasió i el comprador es presentaven. Però no corria cap pressa, i valia més que, quan el fet es produís, el negoci estigués en marxa que no pas paralitzat. Per això, al cap de vuit dies després dels fets que havien produït un calfred d'horror en el pacífic carrer d'Avinyó, l'obrador d'argenteria fundat pel senyor Jaume Biure i que conservava, més o menys, l'aspecte sobri de quan el difunt fundador l'havia obert, va tornar a rutllar com abans, amb el mateix personal, menys l'amo.

I la policia va seguir investigant.

- - -

TAS 220(65)

No he pogut trobar res, avui, tampoc. Ja fa massa dies. Segurament deuen haver abandonat el cas. O, potser, la troballa no hi tenia res a veure i ell s'està encara al mateix lloc. La temptació d'assegurar-me'n és, de vegades, tan forta que només l'horror del que podria trobar-hi me'n priva. I, altres vegades tinc gànes d'anar a la policia i dir-los les meves sospites. Qui sap si això seria el millor sistema. No crec que, en aquest cas, ningú pogués carregar-me a mi la culpa de la cosa. Seria molt hàbil, però també un xic arriscat. I no vull exposar-me a que tot s'espatlli per culpa meva.

Es clar que, perquè la policia pogués lligar tots els caps, li manquen detalls que només jo sé. La manera com han anat les coses; els motius; les accions de cada un. I, encara, hi ha hagut l'episodi del collaret. Cal a dir que, quan vaig planejar les coses, no ho hauria pogut preveure. Però tot va sortir-me tan bé, que àdhuc aquest incident havia de venir-me a afavorir. Si em convé, puc fer recaure les sospites damunt la Pepis i fins damunt el senyor Màrquez, Que tots dos poden haver estat culpables. Sembla mentida com, tot i el mètode que posen en joc, poden deixar-se detalls tan importants sense esbrinar. Per exemple, el senyor Màrquez tenia una clau de la portella. I a ningú no se li acudí de preguntar-

TAS 1120 (66)

l'hi. Ni on era en els moments dels fets. Però, ni que fos ell, no m'interessaria ara de fer-lo sortir en primer terme. Només és un recurs, una carta que podria jugar, a la desesperada, si les coses se m'espatllaven.

Que no se'm poden espatllar. He demostrat massa intel.ligència i he sabut amagar bé el meu joc, perquè ningú ho descobreixi. Demà, definitivament per darrer dia, compraré encara el diari. Però ara ja em sembla que no cal esperar. I que puc començar de posar en joc el meu propòsit final.

V

Feia una temporada - d'abans de la mort del senyor Biure - que en Víctor es queixava d'insomnis i malsdecap. Hi havia dies que, al mig d'un cuplet de Machin o d'una melodiosa invocació a "la Moreneta, la fe del poble català", callava de sobte i s'emmurriava sense raó aparent. L'Agustí li feia broma i ho atribuïa a les accidentades relacions amb la Pepis, però en Víctor contestava amb rebufs a sovint s'excitava en una tal forma que el seu company s'estimava més de callar.

- Noi, si estàs guillat, que et tanquin - concloïa entre dents.

En Víctor protestava, com negava que el seu estat d'esperit tingués res a veure amb la conducta de la seva veïna. Va anar a consultar un metge, i aquest parlà vagament de neurosi depressiva i recomanà unes injeccions. Per seguir el tractament, cada vespre en Víctor havia de plegar mitja hora abans i, un cop rebuda la injecció, feia cap a l'obrador de la Vídua, on ja hi havia l'Agustí.

TAS 220 (6?)

El primer dia que, després de tornar a obrir la botiga, van trobar-se a dos quarts de vuit del vespre, un cop tot ben tancat i després de donar les claus a Madame Biure, al mig del carrer d'Avinyó, l'Agustí va dir a la Pepis:

- Vas cap a la Rambla?

- Sí. M'acompanyes?

Van seguir pels carrerons que duien a la Plaça Reial, i tot parlant, en lloc de travessar-la cap al carrer de Colon i la Rambla, van començar a voltar per sota dels porxos.

- Escolta, Agustí, volia consultar-te una cosa.

- Què, en Víctor ja s'ha declarat? No n'hi facis cas, dona! - contestà tot bromejant.

Els dies de primavera anaven allargant-se, i la penombra del capvespre es barrejava amb la feble claror dels fanals de gas de la Plaça. Però l'Agustí podia veure perfectament la cara de la noia i endevinar la seva preocupació.

- No. Deixa'l estar, el Víctor. Es un bon xicot, però ...

En aquell "però" hi havia tot de coses sobreenteses, que explicaven moltes de les preocupacions i les enrabiades del seu enamorat veí.

- Però és tossut. Sap el que vol. I acabaràs casant-te amb ell. Què t'hi jugues? I estic segur que, fet i fet, l'estimes més que a ningú. - I, sempre facecióS, afegí: - I això que és un mussol, pobre fillet meu!

- Et dic que el deixis estar, el Víctor! - S'havia posat una mica violenta. - Altres malsdecap tinc!

- Tu, malsdecap? Ja et voldria veure al meu lloc!

- I tant! Com que tu t'encaparres mai per res! Tot t'ho prens a la lleugera. Es així com vas enamorar la teva dona?

TAS 220 (68)

- Ara sóc jo qui et diu: deixa-la estar, la meva dona! I digues d'una vegada, què et passa?

- Està bé. Es això de la mort del pobre senyor Biure. Creume que he passat una colla de nits sense poder dormir.

- A tots ens ha impressionat. Era un bon home, i és clar, trobar-lo d'aquella manera ...

La noia es tapà els ulls amb les mans.

- No vull pensar-hi!

- I després, la policia, amb les seves preguntes i més preguntes. A tu també van fer-te anar a la Jefatura, oi? Van tenir-t'hi gaires hores?

- No ho sé. Tres o quatre. Que són pesats!

- Doncs amb mi i amb en Víctor, s'hi van ben abonar, t'ho asseguro! No m'estranya que el pobre xicot ara estigui tan trasbalsat. Ah! i que a casa van venir a fer un registre ...

- A casa meva també. El meu pare va tenir un disgust! Tenia por que se li fiquessin amb els seus llibres de compra-venda. Sort que es veu que no són els mateixos agents que se n'ocupen!

- Però no van trobar res. Com a casa. Com a casa en Víctor. Què volien trobar-hi?

- Els diners i les altres coses que van robar de la botiga, suposo.

- Però això hauria volgut dir que un de nosaltres li havia fet el paquet, al pobre senyor Pere. T'ho imagines? En Víctor! O tu! O jo!

I l'Agustí es posà a riure, francament divertit davant d'aquelles suposicions.

- No riguis així, que em fas esgarrifar! La cosa no té cap gràcia, em sembla.

TAS-220 (69)

- Si ens haguessin agafat, no en tindria gens. Ara, em penso que ja podem riure.

- Tu, potser sí. Jo ... no encara.

- Per què? Què et passa? Que potser vas ser tu l'atracadora i l'assassina? Ai, lladre del meu cor!

I l'Agustí tornava a riure sorollosament. La Pepis l'agafà pel braç, impulsivament.

- Calla! No siguis beneït! No es poden dir ni en broma, aquestes coses!

Se la veia tan trasbalsada, que l'Agustí se la mirà i va dir-li:

- Vine, que seurem un moment.

La va dur encara agafada al seu braç, cap a un bar arrecerat d'una recó de la plaça. Van seure a una taula de fora. Els van dur dos dobles de cervesa i els van deixar sols.

L'excitació de la noia no minvava. L'Agustí se la mirava, abocat damunt la seva cara encesa i li donava suament copets a la mà. Qualsevol que hagués passat els hauria pres per una parella d'enamorats en plena escena insubstancial d'amor i de gelosia.

- Bé, m'has dit que volies consultar-me una cosa. Ací em tens a la teva disposició, com si fos el metge ... o l'advocat.

- Es que no sé com començar ...

- No em tens confiança?

- Sí. I necessito tenir-ne.

Deixava la seva mà entre les de l'home, i la seva proximitat al cos de l'home creava entre els dos una tèbia intimitat.

- Parla. Ja saps que pots dir-me el que vulguis ... i demanar-me el que necessitis.

- Doncs bé, el dia que la policia va fer-me aquell escorcoll a casa, va anar de molt poc que no hi trobessin ...

TAS_320(70)

- Què?

- El collaret de robins i brillants que havíem tingut a l'aparador.

L'Agustí va quedar-se estupefacte.

- I ara! I com el tenies? No l'havies pas ...?

- No, no l'havia robat. Ni vaig ser jo qui vaig matar al senyor Biure. Pots estar tranquil. No sóc cap lladregota ni cap assassina.

- I donos, què? Te'l va donar ell?

La noia assentí amb el cap. Però afegí, sense massa convicció:

- Però no pensis res de mal ... Jo havia dit al senyor Biure que aquell collaret em feia molta il.lusió ...

L'Agustí va veure de nou, com en un llampec, una escena entrevista per un espirall: la Pepis, amb la brusa escollarada i el joiell resplendent sobre l'escot, i al seu darrera, cenyint-la amb els seus braços, l'argenter.

- I ell te'l va regalar. Perquè sí. De franc.

Premia, impulsivament, el braç de la noia. Ella os va desprendre amb un gest.

- Pots imaginar-te tot el que vulguis. Però la veritat és que me'l va vendre. Jo li vaig prometre que li an ria pagant de mica en mica. Me'l va rebaixar molt. I a mi em feia tanta il.lusió! Vaig pensar que el meu pare m'ajudaria a comprar-lo. Ja veuràs: era una ganga.

L'explicació era una mica absurda. Però la Pepis repetia, amb els ulls mig closos:

- Em feia tanta il.lusió!

- I quan te'l va ... vendre?

- El mateix vespre que van matar-lo. Abans d'anar-me'n. Es veu que estava content per la venda que havia fet i com que s'acostava el meu Sant i n'haviem parlat d'altres vegades, va dir-me: "Emporta-te'l.

TAS 120 (71)

Ja me'l pagaràs. I si no pots, ja me'l tornaràs".

- I et tutejava?

- No ... No ho sé. Què té de particular? També em tuteges tu.

- Es diferent. Ell era l'amo. Era el ric. No havies de permetre-li.

- Però si no hi havia res, entre ell i jo! T'ho juro!

Va mirar-se'l desafiadora:

- I si hi hagués hagut, què n'hauries de fer, tu? Tens per ventura cap dret damunt meu?

No sabia què contestar-li. Va barbotejar, només:

- Però, i en Víctor?

- Deixa'l que es defensi sol, el Víctor! I tu, em creus, o no? Tant se val. No et diré res més.

- Ja has començat. I si vols que t'ajudi o que t'aconselli, val més que m'ho acabis d'explicar.

- Bé, doncs. Tinc el collaret. Me'l va donar aquell vespre el senyor Biure, i jo me'l vaig endur a casa. Aquell vespre, el pare estava de molt mal humor. Es veu que uns inspectors havien anat al magatzem i lihavien fet molt la guitza. Era un mal moment per parlaroli. I la mare ... sempre ha semblat com si tingués enveja de les coses que ens compràvem, les noies. No hauria volgut de cap manera que em quedés el collaret ... O hauria pensat el mateix que tu ...

- I què vas fer, doncs?

- Vaig guardar-me'l sota el coixí. L'endemà, sortint de casa, el vaig embolicar bé amb un paper de diari i vaig deixar-lo a bai a casa l'adroguer, perquè me'l guardés. Se'l va posar a la caixa. Vai dir-li que era un regal que em feien pel meu Sant, però que era una c sa que no podia ensenyar a casa. En sortir de l'adroguer, vaig trobar el Víctor i vam venir plegats a la botiga.

TAS 2120 (72)

- Ell va declarar que t'havia trucat a la porta.

- Sí que ho va fer, però no em va trobar a casa, sinó al carrer. I jo vaig dir el mateix. ¿Quines ganes d'embolicar les coses? Un cop van haver fet el registre, vaig recollir de casa l'adroguer el paquetet.

- Vols dir que no devia obrir-lo?

- No ho crec. Té massa feina. Però jo li havia dit que era de bisuteria fina, i com que estava embolicat de qualsevol manera...

- I ara el tens a casa?

- Sí. Al meu armari.

- Ho has dit al Víctor?

- No. Et sembla que hauria de fer-ho?

L'Agustí s'arronsà d'espatlles.

- I què penses fer, ara?

- Es el que et volia preguntar. Què et sembla? Haig de tornar el collaret a Madame Biure?

- I què li diràs?

- La veritat. Falta que ella se la cregui.

- Probablement farà veure que sí, es quedarà la joia i després et treurà de la botiga.

- I si me'l quedo jo?

- I com ho pagaràs? Perquè els tractes que havies fet amb el difunt, - va mirar-la fit a fit - no penso pas que la seva vídua te'ls mantingui.

- I doncs, què haig de fer?

- Jo de tu, de moment, em guardaria el collaret i no en diria res a ningú. I no pagaria res.

- Oi que sí? No ho deu pas necessitar, Madame Biure?

- No, pots estar tranquil.la. No ho necessita.

TAS 220(78)

- I si vegessis que bé m'està, el collaret!

- A tu tot t'està bé. Prou que ho sé. I el que no ho sé, m'ho penso.

Li va prémer suaument el braç. Ella no va pas apartar-se.

- Què et sembla? Ho dic al Víctor o no?

- I què has de dir-me? - preguntà, al seu torn una altra veu.

Van aixecar els ulls, sobtats, Molt alt, pàl.lid, amb una lluïssor estranya als ulls, tenien al davant el mateix Víctor. Devia haver-los espiat feia una estona, del darrera d'una de les pilastres dels porxos.

- Digues, què has de dir-me? - insistí.

L'Agustí intentà de bromejar.

- Volia dir-te que aviat serà el seu Sant, però no gosava, perquè no t'ho prenguis com una invitació, massa clara a fer el gest..

El seu company va interrompre'l:

- Calla, tu! Es ella, qui ha de dir-m'ho!

- Fill meu, si véns amb aquests crits, aviat estarem llestos.

Va aixecar-se, segura del seu poder.

- Bé, nois, jo me'n vaig. Gràcies d'haver-me convidat, Agustí. Almenys tu te'ls gastes alguna vegada ...

Dreta, la Pepis s'encarava amb el seu veí.

- Ja en parlarem un altre dia. I d'això de venir a donar sorpreses, també. Serviries per policia, noi.

- No fessis tu certes coses ...

- Faig el que vull, i ningú no pot criticar-me que prengui una cervesa amb un amic. Adéu, Agustí. Fins a demà. Ja pensaré en el que m'has dit.

I se n'anà, deixant palplantat en Víctor.

- Seu, home, si vols - tfencà el silenci l'Agustí.

TAS 220(74)

- No vull. Què fèieu aquí?

- No ho has vist? Preníem una cervesa i parlàvem. No crec que hi hagi cap mal. Ai, fill meu, sembles la meva dona!

- I de què parlàveu?

- Ara jo també podria dir-te: què n'has de fer? Però no t'ho diré, perquè ets el meu company i perquè estàs enamorat de la Pepis i et podries pensar qui sap què. Parlàvem de la mort del pobre senyor Bèrno, i de com això va trasbalsar la xicota. I es comprèn ...

Però en Víctor semblava no escoltar-se'l.

- Ja em sentirà,ella... M'està bé, per refiar-me de tu!

- Ui, com t'enfiles! Qualsevol diria que ens has trobat en un reservat!

Va aixecar-se, després de pagar les consumacions.

- Vinga, noi. Véns o no a casa de la Vídua? Si no, hi arribarem a l'hora de plegar.

Sense dir res, en Víctor va seguir-lo cap al carrer d'Escudellers.

x

x x

L'endemà, quan el senyor Màrquez va instal.lar-se a la seva rebotiga, l'Agustí va endegar-se les coses per poder-lo interrogar.

- El senyor Pere portava molt bé l'inventari de les peces que tenia a la botiga, oi?

- Sí, cada dia anotava les sortides i les entrades.

- Ja m'ho pensava. Em podria deixar veure les notes dels darrers dies?

- Tu també? Que ets de la bòfia, noi?

- No, és per un encàrrec que tenim pendent, i que no sé si

TAS-220(75)

podria resoldre's amb alguna de les coses que ja tenim.

El senyor Màrquez va obrir un calaix de la seva taula i en va treure un llibre de cobertes negres. Va allargar-lo a l'encarregat del taller.

A través de les vidrieres es sentia la veu de Madame Biure que explicava a un client per centèssima vegada la versió que s'havia fet del crim de què havia estat víctima el seu marit, i les intervencions de la Pepis en aclariment i confirmació d'algun detall.

Va obrir el registre per les darreres pàgines escrites. Sí, a les sortides hi havia anotat el collaret de robins i brillants, sense posar qui havia estat el comprador i amb un valor de sis mil pessetes.

- Molt barat - va pensar. I va estranyar-se que el senyor Màrquez no hagués observat l'anomalia. També era estrany que no hagues-sin trobat a mancar la quantitat atribuïda a aquella venda. Però pot-ser ho havien carregat al lladre.

- En fesum, és aquest qui va pagar el collaret, - va pensar l'Agustí, i el pensament el va fer riure. Allò volia dir que la vídua de l'argenter assessinat també devia haver-ho cobrat. Si la Pepis el tornava només serviria per a desvetllar sospites i embolicar les coses.

- Realment, el senyor Pere portava ben apuntades les coses, - va dir, tornant el llibre al comptable.

- Sí, no se li pot negar aquest mèrit. Has trobat el que bus-cavos?

- Sí, senyor. Era tal com em pensava. S'havia venut la peça.

- Haureu de fer-la nova, doncs.

- Sí, haurem de fer-la nova. Sort que tenim els dibuixos del senyor Pere.

L'Agustí va tornar a enfilar-se per l'escala de cargol. A

TAS 220 (76)

l'entresol regnava el silenci. En Víctor, amb la cara enfosquida, treballava al darrera de la seva taula. L'aprenent netejava unes eines.

- Tu, Manolò, ves a buscar-me un paquet d'Ideals.

Mentre seña a l'altre costat de la taula, va mirar-se el seu company.

- Què et passa avui?

- No em passa res. No tinc dret a trobar-me malament?

- Sí, home, i a morir-te i tot. Encara estàs mosca per allò d'ahir?

- No estic mosca ni deixo d'estar-ne. Tots dos sou grans i podeu fer el que volgueu.

- Però si ja vaig explicar-te què dèiem! Noi, ets més gelós que un Otel.lo! La Pepis ja devia dir-t'ho tot, també.

- No em va dir res, ni l'hi vaig preguntar.

- Fill meu, com vulguis. Però em penso que el que ha passat ací mateix és prou important perquè ens preocupi i en parlem.

- Tu amb la Pepis no has de parlar de res!

- M'ho prohibeixes tu, potser?

- Sí, t'ho prohibeixo!

- Qui t'entengui que et compri. No fa pas gaire que vas demanar-me que li parlés.

- Si m'hagués pensat que eres tan desllleial, no t'ho hauria dit mai.

- Desllleial? Per què? Sempre he parlat en favor teu.

- I per això li agafaves la mà, ahir?

- Vols dir que no vas veure visions? Estava fosc, noi, en aquell recó.

- No pas prou fosc perquè jo no ho pogués veure. Feia estona que us espiava.

TAS 220 (77)

- Bé estàs prou d'humor. Ningú no diria que tens prop de trenta anys.

- Es que ja vaig dir-te que si algú es posava entre la Pepis i jo ...

- El mataries, oi? Quina por que em fas!

- No te'n riguis.

L'Agustí se'l mirà, perplex. Potser sí que en seria capaç. Veia en el seu company una violència i una passió que havien d'aconseguir llurs objectius, fos com fos. Era difícil que una dona restés insensible a un amor tan profundament sentit i tan ple de força expansiva.

- Vols que et digui de què vàrem parlar, ahir?

- Es clar, que sí.

- Doncs, escolta, però sobretot no li diguis res a ella.

Va mirar-se'l i va afegir:

- I després diràs que no sóc amic teu.

x

x x

Aquell vespre, a l'hora de plegar, i com que també en Víctor se n'havia anat a fer-se posar la injecció pel metge, van trobar-se junts, al mig del carrer d'Avinyó, la Pepis i l'Agustí. Potser ella s'havia esperat expressament una mica.

- M'acompanyes una estona?

- I tant! Però no com ahor. Si sabéssis quin cap m'ha posat, el teu enamorat! No sé pas què va pensar-se que estàvem fent!

- No n'hi facis cas! Crida molt, però ...

- Malfia-te'n. Es capaç d'un crim passional. Sortiries als diaris: "Per què es creu robutjat, mata a punyalades la seva amiga".

TAS 120(78)

O no t'agraden les punyalades?

- No, no m'agraden. Ni m'agrada això de "la seva amiga". Coneguda, i gràcies.

- I veïna, i companya de treball. I constant turment de les seves nits. I obsessió dels seus dies.

- Cobres per fer-li propaganda?

- Ca! Es per pura companyonia, solidaritat obrera, vet-ho ací.

- Doncs deixa'l que sé la faci ell, la propaganda. Has pensat alguna cosa, del que ahir vaig dir-te?

- Sí. I no solament hi he pensat, sinó que he mirat als llibres del senyor Pere, a veure si el collaret hi estava apuntat.

- I hi estava?

- Sí. Hi havia apuntada la sortida.

- I això què vol dir?

- Que pots estar tranquil.la. Ningú no pot acusar-te d'haver pres el collaret. Està pagat.

- Qui l'ha pagat?

- El senyor Pere. O el lladre. O la companyia d'Assegurances. O tots tres, l'un darrera l'altre, com vulguis. Pots agrair-lo a qui et faci més ràbia.

- No ho entenc.

- Sí, dona. Als llibres del senyor Pere figura com a venut ... i cobrat. Sis mil pessetes. Te'l posava a bon preu. Se l'havia cobrat? O és que pensava cobrar-se'l?

- No sé què vols dir, i no vull enfadar-me amb tu. Així, què et sembla que haig de fer?

- El que vaig dir-te. Guarda't el collaret a l'armari i estigues tranquil.la. Ningú no vindrà a reclamar-te'l.

- I com ho faig per explicar-ho als meus pares?

TAS-220(791)

- O al teu marit, quan et casis. Tu mateixa, noia.

- M'has deixat tranquil.la. Aquesta nit aniré al cine, per celebrar-ho.

- M'agradaria d'acompanyar-t'hi. Però, noia, soc un home d'obligacions.

Van separar-se a la Plaça Reial. Aquell dia va arribar a casa la Vídua abans que en Víctor. Potser per l'efecte de la injecció, el seu company es va presentar més eixorit que a la tarda. Així que la senyora Mercè va deixar l'obrador, va emprendre el seu company.

- Hi has parlat?

- Sí. Què vols que et digui? Ella m'ha esperat. No podia pas plantar-la. Volia que l'aconsellés.

- I què li has dit?

- El mateix que ahir. Que es guardi a l'armari el collaret i que no s'hi encaparri.

- I ella ha estat contenta?

- Molt. Diu que aquesta nit se n'anirà al cine. ¿Per què no vas a fer-li companyia?

Però la cara del seu company havia tornat a ennuvolar-se i les seves mans tremolaven una mica en agafar les argolles de plata que estava fent. L'Agustí se'l mirà i va callar.

- - -

TAS 220 (80)

No, avui tampoc no diu res el diari. Començo de creure que aquella noticia no tenia res a veure amb les meves coses. Parlen, en canvi, de la banda d'atracadors. Sembla que, en una topada amb la policia, van matar-ne dos. I que els altres han fugit. Potser han passat la frontera. El diari insinua tot de possibles complicitats polítiques. I no fan gaire estat, entre les coses que se'ls imputa, de l'assassinat i robatori de l'argenter del carrer d'Avinyó (diguem-ne argenter i diguem-ne carrer d'Avinyó). Es clar que aquell fet era de ben poca importància, al costat de les altres coses que s'atribuïen a la banda.

Quan penso en com han anat les coses, em meravello que hagi pogut canviar d'aquesta manera. Hauré passat una colla d'anys de la meva vida sense sospitar que fos capaç de tant. Em noto a dintre els músculs, a la sang, al pensament, una nova energia, i llevat dels moments que em turmenta pensar en ell - no pas per ell, és clar, sinó pel que pogués passar, si es descobrís on és - mai no m'havia sentit tan disposat, tan alegre, tan jove i àgil. Es impossible que els altres no se n'adonin. A casa i tot ... Sembla com si ella es malfiés. Com si no em sabés reconèixer i topés, sota la mateixa cara i el mateix cos, amb un altre ésser, un altre esperit. No se

TAS 220(81)

on vaig llegir una vegada que la gent havia cregut en això de la possessió d'un esperit per un dàmoni o per una altra ànima. Ara algú podria pensar que a mi em passa el mateix. Que el meu vell esperit ha estat absorbit per aquest altre que sap tot el que havia viscut i sabut l'anterior, però que, al mateix temps, té una saviesa i una astúcia molt superiors. No em sap pas cap greu el canvi, ben al contrari. I quan repaso les pàgines on vaig escrivint, amb noms suposats i canviant només lleugerament algun incident i alguna conversa - saltant-me, sobretot aquella conversa, - estic content, com ho deu estar el novel.lista que acaba d'inventar-se uns personatges i uns fets singulars i monstruosos, però que ningú no gosarà de discutir-li, perquè duen a dintre tota la veritat, tots els abismes de maldat que pot atènyer l'esperit humà. La meva novel.la té un avantatge: que només haig de copiar els fets; de transportar els meus records i completar-los allà on em fallen, perquè tot llisqui suaument, tal com va passar en la realitat. Sembla que no tingui mèrit, però jo crec que en té molt més que muntar, amb tota llibertat, una trama que ningú no et discutirà. La meva història és filla de la realitat o es va fent a mesura que va escrivint-se. I ha de trobar el seu acabament, just i lògic. Jo ja el tinc pensat. Per alguna cosa ha de valer-me ser l'autor.

TAS 220(82)

VI

Estava sol a la galeria. A través dels coberts i les minses eixides de l'interior de la illa de cases, veia les del carrer de l'Olm, fosques i desiguals. Poques estaven il.luminades. Tothom ja se n'havia anat a dormir. Eren les dotze i, a l'endemà, caldria matinar per tornar a treballar.. Al pis, a la banda del davant, dormien la seva germana i el seu pare. No hi havia por que es despertessin, per soroll que fes la ràdio, que anava abocant les melodies d'una sarsuela vuitcentista. Va entrar al menjador i tancà, d'un gest brusc, el doll sonor. Va apagar també el llum i sortí a la galeria altra vegada. La Pepis i els seus pares devien estar al cinema, com li havia dit l'Agustí. Encara trigarien més d'una hora a tornar.

Va tornar a pensar en allò que li havia explicat el seu company. Una onada de gelosia va ennuegar-lo, altra vegada! El collaret. L'escena que havia entrevist per l'espirall, aquell dilluns al matí... Sentir gelosia d'un home mort era absurd, però no pogué estar-se d'odiar-lo, només de pensar que, amb l'esquer d'una joia, hauria pogut obtenir de Pepis ... Ontenir què? Tenia dret a fer aquelles suposicions? Però, si el que li havia contat l'Agustí era veritat, quina altra deducció podia treure's?

Però no estava segur de l'Agustí. Prou que li ho havia advertit la mateixa Pepis que no se'n fiés. "La sap molt llarga", li havia dit. Però també podia ésser que ella volgués fer-lo barallar amb el seu company. I quin interès podia tenir l'Agustí a inventar-se tot allò? No acabava de veure-ho. I necessitava saber la veritat. Era de debò que la Pepis tenia el collaret? Era cert que el difunt argenter l'hi havia regalat? No podia acceptar-ho sense estar-ne segur. I encara que, al fons del seu esperit, sabia que era veritat, la seva espe-

TAS_220(83)

rança s'aferrava en explicacions gratuites de la conducta del seu company. Volia fer-li tenir gelosia. Potser volia posar-lò en ridícul davant de la noia, provocar-lo a una escena ...

La idea que tenia al fons del pensament, deia una estona, va fer-se-li una obsessió. Era una follia, un acte arriscat, però ja no li venia d'aquí. Volia convèncer-se de la realitat del que li havia dit l'Agustí. Volia saber la veritat. Conèixer bé la Pepis, per poder-li tirar en cara la seva conducta. No en treuria res. Ella se li riuria a la cara. Però aleshores podia amenaçar-la: ¿tenir aquella joia amagada a casa seva no era suspecte? ¿No podia servir de base per a una acusació de complicitat en el crim? O almenys de robatori? ¿Com podria explicar a la policia i al jutge que tingués aquella joia? Suposant que ella pogués trobar manera de sincerar-se, ¿no podria aquella troballa perjudicar el seu pare? Era una joia robada a la botiga del carrer d'Avinyó, i la seva possessió significava encobriment del robatori. Sí, volia saber del cert si la Pepis tenia el collaret, si allò que li havia explicat l'Agustí era veritat. I només hi havia una manera d'aconseguir-ho. I d'aconseguir-ho tot seguit.

Mirà al seu entorn. Tot estava fosc. La nit era negra. Només una finestra, a l'extrem oposat de la illa de cases, revelava la presència d'algú que encara vetllava. S'abocà al balcó i mesurà la distància. No era gaire difícil. Al rebost tenien una corda que servia al seu pare quan feia pel seu compte alguna feina de paleta. L'anà a cercar i la lligà ben fort a la barana. La deixà caure sense fer soroll. Sí, arribava de sobres al pis de sota. I sense pensar-s'hi més, va despenjar-se fins a la galeria inferior.

Saltà la barana i mirà al seu entorn i després cap a fora. No, era impossible que l'haguessin vist. I al pis de la Pepis, decididament, no hi havia ningú. Va palpar-se la butxaca. Sí, hi duia l'ane-

TAS 220 (84)

lla de rossinyols. Va provar la porta de la cuina. Només estava ajustada i de fora estant es podia obrir. Entrà sense fressa. Sabia de sobres la disposició dels mobles i que la cambra de la Pepis estava a mà esquerra del menjador. Les vegades que, en somnis, havia fet el que ara estava fent, només per a sorprendre la noia en el seu llitet de soltera! Va ajustar bé els porticons i encengué un llumí per orientar-se. Si, era aquella porta de mà dreta. Entrà, amb un baticor irreprimible, a la cambra. Encengué el llum del dormitori. Però no mirà el llit, conert amb una bànova rosada, ni les altres coses on es revelava l'estada de la noia, en aquelles quatre parets que arfeceraven la seva intimitat. Va anar de dret a l'armari. Estava tancat amb clau. Ja s'ho havia pensat. Però no seria pas gaire difícil, d'obrir aquell pany de sèrie. A la segona provatura va sentir cedir el pestell. La porta-mirall va obrir-se sense soroll.

Amb les mans tremoloses, va començar de cercar entre sedes i batistes. Devia estar a sota de les robes, no pas al calaix. Estava amagat, no pas guardat, al lloc on normalment posaria la noia les joies bones o dolentes, que posseïa. Va mirar dos prestatges. Al tercer, sota d'unes robes d'hivern, al fons de tot, els seus dits van topar amb un paquet de paper. Va estirar-lo cap enfora. Sí, devia ésser allò. Va desfer-lo, amb els dits insegurs, però no li calia: el tacte ja li revelava la fredor llisquent del metall, les arestes de les pedres. Com si li repugnés de contemplar-lo, tornà a embolcallar el collaret i se'l posà a la butxaca. I ara que el tenia, sentí tot el pànic que l'envaïa. Si el trobaven allà, com un lladre! Com un lladre!

Va tancar ràpidament l'armari, apagà el llum i sortí de la cambra al menjador. No, no es sentia encara res. Passà a la galeria i s'esforçà d'ajustar novament, de fora estant, la porta de la cuina. L'a censió li fou feixuga i quan es trobà de nou a la galeria de casa seva i arreplegà la corda estava amarat de suor. Entrà al menjador, tancà

TAS-120(85)

el balcó i ajustà els porticons abans de seure a la taula i d'exposar el seu botí a la claror. Desféu del tot el paper de diari, l'altre paper d'embalatge, el blanc paper de seda, i el collaret resplendí. El coneixia de sobres. Havia ajudat al senyor Pere a engalzar les pedres, a ajustar les peces que anaven fent-se més petites cap als extrems, a soldar el fermall. Sí, era el mateix collaret. L'Agustí no l'havia enganyat. L'Agustí era un bon amic.

Però, ella, per què l'havia acceptat? Provà d'imaginar-se les escenes entre l'argenter i la npia. El vell - perquè era un vell, que es valia que era ric, per a dominar la seva dependenta, - que feia ressortir la bellesa de la joia, l'esclat de les gemmes, la força irresistible d'atracció que tindria el collaret damunt la gorja nua i el pit ofert, com un anunci i una ofrena. Aquella carn podia comprar-se, amb collarets o amb altres joies, però sobretot amb diners. Amb diners! Era allò que volia la Pepis, ben certm i allò que tindria. Però la imaginació se l'enduia en altres escenes. Era impossible que, perquè sí, el senyor Pere hagués regalat a la noia el collaret. ¿Quin havia estat el preu vergonyós de la transacció? ¿A quines carícies obscenes, a quin impur regateig s'havia prestat ella?

Es mirava el collaret fit a fit, com si la joia inexpressiva podés revelar-li, emmirallats per sempre en les seves facetes, els instants de solitud entre la Pepis i l'argenter, aquells moments que tothom ja era fora i la porta estava tancada.

Li tornà, de sobte, aquell mal de cap que de tant en tant li barrinava el cervell. No, no podia pensar. No podia recordar. No podia ni tan sols sofrir altrament que amb aquelles punyides penetrants.

Al cap d'una estona, el mal de cap minvà. Va obrir els ulls lentament i mirà al damunt de la taula. El collaret era allà, contemplant-lo amb els mil ulls de les seves guspires i les seves facetes.

TAS_1120(86)

Va estremir-se. ¿Com podia ésser que se l'hagués endut? L'havia robat. Era un lladre.

Va espolsar-se, com si fos un mosquit porfidiós, aquell pensament. Lladre o no, tant se valia. Allò que importava era què feia, què pensava, què li diria la Pepis. Va sentir al pis de baix, clarament, les veus dels pares de la noia que tornaven del cinema, la melodia més clara d'ella. Va acotar el cap. Havia de decidir-se. Sí, es decidiria. Però, a què?

x

x x

L'endemà en Víctor no va comparèixer a treballar, Com que feia dies que demostrava no estar gaire bé, els seus companys de feina van suposar que s'havia quedat, malalt, a casa. Madame Biure va preguntar a la Pepis, com a veïna del fadrí absent:

- En saps alguna cosa, tu?

- No, senyora. Aquest matí he sortit de casa i no l'he vist per res. D'ahir al vespre, quan va anar-se'n per fer-se donar la injecció, no en sé res. Deu haver-se trobat malament.

- Si de cas, al migdia, puja a veure'l.

- Ja ho faré, si, senyora.

Quan van sortir, a quarts de dues, per anar a dinar, l'Agustí va acompanyar fins a la Rambla la Pepis.

- Què li deu passat al teu enamorat?

- Et fas pesat, amb aquestes coses que dius.

- Si el sentissis, com jo l'haig de sentir! No sé pas què diries.

- De vegades és com una criatura.

- Es l'amor, dona, és l'amor! I segur que si està malalt,

TAS.220 (87)

és per això mateix. Ja cal que vagis a visitar-lo.

- Jo? Pujaré a veure què té, perquè m'ho ha manat Madame Biure. Si no, ja podria espavilar-se, que jo no faria pas res perquè es posés bo.

- Quin mal cor! Fa pena que una noia com tu, que té tantes gràcies, sigui tan poc compasiva.

- Amb segons qui, potser sí. Puc tenir les meves febleses...

- Però amb el Víctor, no, ja ho veig. Saps què et pronostico?

- Què?

- Que acabaràs casant-hi. I que el faràs anar com un tirabuquet. Avisa'm aleshores.

- T'equivoques de porta, nen.

- Ni sóc cap nen, ni truco a cap altra porta que a la de la senyoreta Pepis.

- Maria Josefina Guilera, si no et sap greu.

- Es més llargm però com que ningú no t'ho diu, ja em faria il.lusió d'ésser jo sol a nomenar-te així, Maria Josefina.

- Com vulguis. Però ja t'he dit que t'equivoques de porta. No sóc dona per partir-me. Tinc la meva ambició i la meva dignitat. No vull partir-me ni compartir res. Les coses les vull totes per mi.

- Com el collaret, oi?

- Sí, com el collaret. I si alguna cosa de bo té el Víctor, és que no l'hauria de compartir amb ningú.

- No, fóra tot ben teu. Pots estar-ne segur. Però em sembla que és un home que també ho vol tot per ell, sense compartir-ho amb ningú.

- Tal com a mi m'agrada.

- Doncs casa-t'hi d'una vegada!Però tingues compte: el veig capaç de coses que potser no et penses. L'he sentit parlar moltes vega-

TAS 220(88)

des , i arriba a fer-me por.

- Ja m'ho has dit. A mi no me'n fa. I m'hi casaré, si vull i en tinc ganes.

- Tens poques pretensions. I mereixes molt més.

- Ja les sé jo, les meves pretensions. I els mèrits també, no et pensis. I si no vols que la dona et mogui un vol, perquè arribes tard a casa i l'arròs s'ha covat, val més que ens separem. Fins a la tarda, noi.

La veié anar-se'n pel carrer Nou, amb les seves passes decidides, insensible en aparièncía a les mirades de desig i a les paraules d'admiració i desvergonyiment que acollien el seu pas. L'Agustí va arronsar-se d'espatlles i emprengué el seu camí, Rambla amunt.

x

x x

A la tarda, en Víctor tampoc no compareguè. La Pepis va explicar:

- He pujat a casa seva, però no hi era. Es veu que aquest matí no es trobava bé i, quan s'ha llevat deu haver anat a veure el metge. Encara no havia tornat. La seva germana li havia deixat el dinar, però no pogué esperar-lo.

- Podia haver telefonat o avisat d'una manera o altra, - comentà la vídua de l'argenter.

- Deu pensar que com que la feina tampoc no mata, ja li descomptarà el dissabte el dia de festa. Potser aquesta tarda, si es troba millor, vindrà, - aventurà l'Agustí.

Però en tota la tarda no se'l va veure pel carrer d'Avinyó.

- A veure si el tindrem malalt de debò! - va dir l'encarregat a la Pepis, a l'hora de plegar. - I no podràs negar que serà culpa teva

TAS 220 (89)

- Culpa meva, o del que sigui. No tornem a començar. No estava covat, l'arròs, aquest migdia?

- No hi havia arròs, - contestà l'Agustí.

- Ni males cares?

L'home s'arronsà d'espatlles. Somreia.

- ¿Vols anar a fer una cervesa, com l'altre dia?

- T'arruinaràs, si agafes aquests costums! I després, el Víctor s'enfada, i a tu et sap greu.

- Però ara ja està malalt. No ve d'aquí.

Van entaular-se, aquell cop, a l'interior del bar, en una tauleta arreconada. La noia tenia les galtes enceses, i deixava que l'home li acariciés suaument una mà.

- Saps què m'agradaria, un dia? - va dir-li, tot d'una.

- Què? Si és una cosa lletja no la diguis.

- Tu no pots inspirar coses lletges. I si ho fossin, es tornarien boniques. No, no pensis res de mal. Només m'agradaria de veure't dur el collaret. Deu estar-te molt bé. Tens un escot molt bonic.

- Es massa tancat, per a aquell collaret. Es un collaret per dur amb un vestit de nit, bem escotat, d'aquells que no tenen tirants. Una banyera, saps, com aquell vestit negre que duia la Rita Hayworth, en "Gilda". Te'n recordes?

- Sí, però no he sabut mai com pot sostenir-se.

- Home, és a base d'unes barnilles. Com una cotilla de les d'abans.

I va embrancar-se en una detallada descripció dels misteris de les modes modernes. S'animava, parlant-ne. Sí, aquella noia estava feta per al luxe, per als vestits bonics, per a encendre l'admiració i el desig dels homes. De l'home que pogués satisfer els seus afanys de luxe i de riquesa.

Van estar-se mitja hora junts. Quan l'Agustí va arribar a

TAS-220(90)

l'obrador de la Vídua, la senyora Mercè ja estava acompanyada d'en Víctor.

- Què t'ha passat, noi? Ja estàs bo? Ja veu si és complidor, senyora Mercè: tot el dia malalt i així i tot, ve a treballar aquí.

- Es que sap que hi ha feina urgent. No tothom se'n recorda igualment, es veu.

- Ui, com tiren! No he plegat fins ara. I no s'amoïni, que aquest vespre farem tot el que hagi de fer-se.

Aviat va anar-se'n la mestressa de l'obrador, després d'assegurar-se que la feina estava en bones mans i que s'aprofitarien les hores. En Víctor treballava en silenci i l'Agustí se'l mirava:

- I doncs? què et passa? T'has trobat malament, de debò?

- Es clar que sí! - Va seguir treballant un moment i afegí:

- Però 'és que tampoc no hauria pogut veure la Pepis, avui.

- I ara! Per què?

- Per això.

Es tragué la mà de la butxaca i deixà un paquetet emboli-cat en paper de seda al damunt de la taula. L'Agustí va desfer-lo i el reconegué:

- El collaret de la Pepis! Com el tens, tú? ¿Te l'ha donat a guardar, ella?

- No. Ahir a la nit vaig anar a prendre-li a casa seva.

Ho havia dit en veu molt baixa, com si es confessés.

- Però, què dius? ¿Vas entrar a casa seva?

- Sí, vaig despenjar-me per les galeries, com un lladregot. Vaig entrar al seu pis, li vaig espanyar l'armari, li vaig remenar tota la roba fins que el vaig trobar. Tenies raó: la Pepis té el collaret que va donar-li el senyor Pere. ¿Per què va regalar-l'hi, ell

TAS 220 (91)

- Ves-l'hi a preguntar, ara! No t'hi amoïnis: és mort, i els morts no poden fer-te gelosia, em penso. Però ja ets ben boig, ja! ¿A qui se li acut de fer de rebentapisos per assegurar-se que una noia té un collaret? ¿No veus que podien haver-te atrapat?

- Tant me feia. No podia viure sense esbrinar-ho.

- Ja ho has esbrinat. I ara què? ¿Li donaràs tu mateix el collaret, perquè sigui de tu que el té, i no de l'amo?

- No ho sé, què faré. Creu-me que no penso en res més que en ella, en els homes que es mira, en els tractes que té amb altres, amb tu i tot. No puc fer res més. I aquest collaret em crema la butxaca.

- Oh i fant! Si te'l trobaven ja estaves servit! Ja tindrien explicat el misteri del carrer d'Avinyó!

- Calla! No diguis aquestes coses!

En Víctor s'havia posat dret, amenaçador, i els seus ulls esgarriats espantaren el seu company.

- Apa! Calma't i seu! - va assossegar-lo.- Pensa que has fet una ximpleria anant a prendre aquesta joia. La Pepis, encara, podria explicar com el té, i tothom ho entendria, encara que a tu et fes ràbia l'explicació. Però, tu ...!

- El llançaré! Aniré a tirar-lo al mar, perquè no serveixi a ningú. No vull que ella el tingui. No ho vull!

- Sí, el tiraràs a l'aigua, i un peix se l'empassarà, i després un dia que vagis a menjar lluç al forn amb la Pepis, et trobaràs amb el collaret nou i flamant, servit amb all i julivert!

Rigué del seu acudit, però en Víctor no somreia.

- Pensa una altra cosa, home. Podries transformar el collaret, i regalar-lo a la Pepis, perquè ella pogués comparar-lo amb el que no té, i veure que és diferent.

TAS-220(92)

- No, tot això són bestieses. Haig de pensar una altra cosa.

- Mira, Víctor: pots estar segur d'una cosa. Si no li tornes el collaret, ella no t'ho perdonarà mai. Les dones són molt especials, en aquestes coses. No tens més remei que donar-l'hi.

Van estar treballant una bona estona en silenci. El collaret lluïa al damunt de la taula, en l'estreta rebotiga de l'obrador de la Vídua.

- A la senyora Mercè no li agrada que li diguem la Vídua. I potser té raó. Ara anem a treballar a casa dues vídues. Devem estar-hi destinats.

En Víctor no va aixecar el cap. L'Agustí seguia filosofant:

- Primer, vuit hores a casa de l'una. Després, tres o quatre hores més a casa de l'altra. I així un dia i una setmana i un mes i un altre i un any i més anys, i tota la vida, amb la dona que et rondina perquè mai no li arriben els diners, i sort que no tens fills, que si en tens encara és pitjor, perquè aleshores has de comprar sabates i llets i farines i vestits i remeis i pagar escoles i llibres i metges i què sé jo. I et vas fent gran, i sempre vas treballant. Sempre amb les onze o dotze hores cada dia. I content que hi hagi feina. I et vas fent gran. I vell. I un dia t'adones que t'han caigut les dents i que no hi sents gaire, i que la vista se t'ha escursat d'allò més. I vas treballant, perquè ho necessites i no pots estar-te'n, i si et retiren, pitjor, perquè és com si tothom s'hagués posat d'acord a dir-te que no et necessitem per res. Que hi hagi feina, sí, que tingui dits i vista per treballar. Posa ciris a Sant Pancràs, noia, i a Santa Rita i a tots els sants que calgui, perquè el teu marit tingui salut i feina, i que hi hagin sempre vídues que li donin al cap de la setmanada els diners que fan falta, que mai no n'hi ha prou, per molt que t'apugin, i sempre en fan falta més. I si és hora de plegar, tant

TAS-220 (93)

se val, que a un altre lloc t'espera la feina, i l'hora de plegar no arriba mai, fins que et mors.

Va callar i contemplà una estona la peça que estava polint i que brillava gairebé tant com el collaret. Mirà el seu company, que seguia sense dir res. Continuà:

- ¿Vols explicar-me, si ho saps, què és la vida? Un dia vaig preguntar-ho al senyor Pere, que havia viatjat i devia saber-ho, i va dir-me que una de les definicions més famoses era de Shakespeare, sí, home, el de Hamlet, aquella pel.lícula que feia el Laurence Olivier, tan pesada. Diu que deia: -"La vida és una història estúpida, contada per un idiota, plena de soroll i de fúria, i que no significa res". Trobo que fa bonic. Una història estúpida, contada per un idiota! Vols res més just? Es allò que et deia fa una estona. Treballes sempre, treballes esperant l'hora de plegar, i quan arriba, no és encara l'hora de plegar, perquè has de tornar a treballar, i si ve una altra hora de plegar, i una altra, i una altra, mai no és la de debò. La de debò només ve al capdavall de tot. Per al senyor Pere ja li ha arribat, això sí. Ja haurà pogut comprovar si la seva definició, o la del senyor del Hamlet, era la bona, o bé si hi ha una altra explicació més engrescadora i que faci més goig. Però si l'ha trobada no ens ho dirà, no tinguis por! Fins a l'hora de plegar no ho sabrem.

En Víctor no deia res. Semblava com fascinat per les paraules del seu company. De sobte feu una ganyota:

- Què tens? No et trobes bé?

- Es aquest mal de cap que em ve de tant en tant. Molt fort. Em fa unes punxades terribles.

Havia clos els ulls i es premia el cap amb les dues mans. Se'l veia sofrir. L'Agustí s'aixecà, sol.lícit:

- Potser que prenguis unes aspirines. Jo ja en tinc.

En Víctor no contestà. Però el seu company anava a treure

TAS-220(94)

de la butxaca de l'americana un tub de pastilles blanques, omplenava un vas amb aigua de l'aixeta, abocava un polset de sucre d'una capseta i desfeia amb cura dues pastilles de les del tub. Va allargar-lo a en Víctor:

- Té. Això t'anirà bé i et farà passar el mal de cap.

Com un autòmata, i sense obrir els ulls, l'home més jove va agafar el vas i va beure el líquid espès. Va semblar que li produïa un alleujament.

- T'ha anat bé, oi? Estigues quiet una estona i et passarà.

I va tornar a seure a la seva cadira, treballant i mirant-se de tant en tant la cara inexpressiva, ara més tranqui.la, del seu amic.

Aviat seria l'hora de plegar.

- - - - -

TAS-220(95)

Res de nou, tampoc. El parèntesi s'acaba. La meva inquietud era vana, pel que sembla, però haurà servit per a alguna cosa: per a fer un repàs de tot el que havia fet i trobar que estava bé. Puc estar satisfet de la meva obra, em penso. Estic segur que qualsevol que llegeixi aquestes pàgines que vaig escrivint no podria veure-hi altra cosa que la ressenya novel.lesca d'uns fets que em van impressionar. No podria endevinar que, en lloc d'espectador, el narrador sigui un protagonista. El protagonista. Haver meditat el curs de les coses, haver-les calculat en els seus més petits detalls, i veure després com anaven produint-se amb exactitud, com totes les circumstàncies que no depenien de mi contribuïen a l'èxit del meu pla ... Si hi ha justícia en aquest món, la meva intel.ligència ha de veure's recompensada. Ja faré jo allò que calgui, però, perquè la justícia funcioni a favor meu.

Resta encara la darrera part. Sembla la més difícil, però només és perquè encara només està en projecte. Sortirà bé. L'efecte de sorpresa és més fort que les armes més refinades. I jo faré el fet quan calgui, quan les circumstàncies arribin a la coïncidència volguda. Ni un minut abans ni un minut després. Igual que les altres vegades, una mena de mecanisme s'engegarà, com si un despertador, al moment precís, posés en moviment tota una maquinària complicada i exacta.

TAS 220(96)

Ja sé que algú em prendrà per boig. Seria còmode, en efecte, disfressar amb les coloraines de la bogeria els mòbils secrets dels meus actes. I de vegades em deixo anar a la voluptat de fingir aquesta irregularitat de les reaccions, aquests mancaments a la lògica, aquestes distraccions i aquest poder d'oblit que caracteritzen, diuen, els que tenen desballestat el cervell. Però jo sé que el meu funciona perfectament, i que mai, com ara, no havia tingut tan amatents totes les meves facultats. Si s'ho pensen, millor. Així els serà més grossa la sorpresa. Però, hi haurà sorpresa?

Es la sola cosa que no m'agrada dels meus plans. Que la sorpresa no es reveli per a ningú. Que tot hagi de restar secret, només conegut de mi. Que, a l'hora de plegar, quan caigui el teló, jo no pugui sortir a saludar, com a autor de l'obra, perquè ningú no em reclamarà ni sabrà que aquella obra té autor, o aplaudirà algú que no hi ha tingut res a veure.

Es per això, és clar, que escric aquestes pàgines. Quina gràcia tindria que elles fossin les que em traïssin! I, no obstant i això, no vull dissimular ni falsejar res. Ho explico tot tal com va passar - tal com tothom diria que va passar, si no els expliquessim les coses que només jo sé: aquella conversa, i d'altres converses, i d'altres moments decisius de la meva història. Només jo ho sé. I, de vegades, voldria explicar-ho a algú.

TAS. 220 (97)

VII

- Tampoc no ha vingut, avui, en Víctor? - va preguntar Madame Biure, en arribar a la botiga.

La Pepis, a qui s'adreçava directament la vídua, va contestar:

- Es veu que no. No l'he vist per res. Potser encara es troba malament.

L'Agustí, que arribava esbufegant, va aclarir:

- Sí, deu trobar-se malament. Ahir a la nit, no va esperar l'hora de plegar. Tenia molt mal de cap. Jo volia acompanyar-lo a casa, però ell va dir que no calia, que aniria a donar un tomb pel moll, a veure si l'aire li provava. Feia molt mala cara, val a dir-ho.

- Es veu que aquell metge no li sap trobar el mal, - va comentar la mestressa. I afegí: - Sort que ara no tenim cap embús de feina!

Entre l'Agustí i l'aprenent se n'anaven sortint. Havien de donar alguna peça a fora i la polidora a preu fet se'n duia també alguna peça de les més grosses. Com que la feina és el que més ajuda a passar l'estona, l'Agustí, que havia estat tot el matí cantant a plena veu el seu repertori més variat de sarsuela i òpera, va trobar que era l'hora de plegar sense adonar-se'n. Només havia baixat un cop a la botiga, i la Pepis va arreglar-s'ho per dir-li, en veu prou entenedora perquè el senyor Màrquez aixequés els ulls, tafaner, del darrera dels seus llibres:

- T'haig d'explicar una cosa que em passa. Tinc un disgust!

Però, abans que ell tingués temps de contestar-li, la mestressa va cridar, de la botiga estant:

- Vols sortir, Pepis?

- Ja m'ho diràs a l'hora de plegar.

TAS 220 (98)

- Sí. Espera'm aleshores.

I l'encarregat del taller tornà a enfilar-se al seu entresol. Aquell matí, tanmateix, havien de passar coses. Poc abans de la una, va pujar el Manolo, que venia de l'estanc, tot excitat:

- No ho sap, senyor Agustí?

- Si no m'ho dius tu ... Què passa?

- Acaba de telefonar la germana d'en Víctor. Diu que ell no ha anat a casa aquesta nit. No saben on és ni si li ha passat alguna cosa.

- Que és estrany!

Va estar a punt de baixar, però va pensar que si volien consultar-li el cas ja pujarien a dir-li-ho. La seva categoria no li permetia de donar-se per assabentat d'una cosa perquè l'aprenent la hi expliqués com una simple xafarderia o una història del "Coyote". Però, a l'hora de plegar, no li va caldre preguntar res. La mestressa va escometre'l:

- No saps què passa, Agustí? - Com el seu difunt, ella també tutejava els treballadors, sense posar per això una especial familiaritat en el tractament. - La germana d'en Víctor ha telefonat que no sabia res del seu germà. Diu que no hi ha anat a dormir. Està tota esverada. Volia saber si havia vingut.

- Sí que és estrany! Potser ja hi ha tornat aquest matí.

- No. Ella ja havia arribat del taller i telefonava des de baix. No hi ha anat tampoc. I no en saben res.

- Li ha dit vostè que jo ahir a la nit el vaig veure?

- M'he posat jo al telèfon i ho he explicat a la Nati. Li he dit que potser el metge en sabia alguna cosa, - intervingué la Pepis.

- I què pensen fer?

- Si no compareix, ho diran a la policia.

TAS 320 (99)

- Sí que em sap greu no haver-lo acompanyat, ahir, a casa! Però ell no va voler, i a més, jo havia d'acabar una feina per a la senyora Mercè. Estava tot estrany. Però no crec pas que hagi fet cap disbarat.

- Qui sap! - era la Pepis que parlava.

El Manolo havia tancat la porta i tots sortien al carrer. Madame Biure va concloure:

- Ja ho sabrem aviat. Almenys que no hagi pres mal, pobre xicot!

I va anar-se'n cap a casa seva, tot pensant en un comprador que li havien dit que s'interessava per la botiga. Tenia ganes de desprendre's de tot allò, de liquidar definitivament el seu matrimoni i tornar-se'n a la seva terra. Encara feia goig, força goig, ja ho sabia, i tenia una fortuneta. Podria trobar un altre marit - de què serviria passar-se tota la vida plorant el pobre Pierre? - o si més no, viure en el seu ambient, tenir més llibertat que a Barcelona, més amics viure. No estava feta per a aquella esclavitud de la botiga: matí i tarda haver d'obrir a l'hora, estar-se d'estaqueta, sense poder sortir ni anar a espectacles ...Tant de bo que el comprador es posés a to. Si no volia continuar el negoci i pensava posar-hi alguna altra cosa, hauria d'indemnitzar els empleats. Això li minvaria el producte de la venda. Hauria de tenir-ho en compte en fer el preu. Ho preguntaria al senyor Màrquez, que devia saber bé aquestes coses.

Mentrestant, la Pepis i l'Agustí caminaven de costat pel carrer de la Lleona.

- Què li deu passar al pobre Víctor? - es digué, en veu alta, l'home.

- No ho sé. Ja sortirà, - contestà la noia. I va esclatar:

- D'altres malsdecap tinc!

TAS-220 (100)

L'Agustí va mirar-se-la:

- Què et passa? Quins malsdecap tens?

- M'han pres el collaret!

"Té! Ja se n'ha adonat!" va pensar l'home. I va dubtar què havia de fer. Dir-li que l'hi havia pres en Víctor? Era denunciar el seu company, i ell no li ho perdonaria mai. Però potser ella ho perdonaria tot, a canvi de recuperar el collaret. Si en Víctor l'hi tornava ... Però mentre el xicot no comparegués, no podia pas comprometre's per ell.

- Què et sembla? No se t'acut res per dir-me?

- Com pot ser que te l'hagin pres? No el tenies a casa?

- Sí, i tancat a l'armari, tal com tu vas dir-me.

Va bromejar.

- No voldràs pas insinuar que he vingut jo a robar-te'l! Si ni sé a on vius! No deus haver-ho mirat bé. De vegades ja passa això: amagues tan bé les coses, que després no et recordes d'on les has posades. Mira, un dia la meva dona va armar un sagramental ...

Però la noia va interrompre'l enèrgicament.

- No! N'estic ben segura. L'havia posat al tercer prestatge, al fons de tot de l'armari, sota un munt de roba d'hivern que ningú no podia tocar. I jo tenia la clau de l'armari!

- No haurà estat la teva mare?

- Ja en seria capaç, ja! Però hauria hagut de treure'm la clau del moneder, mentre jo dormia.

- Potser ho ha fet.

- No m'ho crec. Primer, quan m'he adonat que em faltava el collaret, he pecat amb ella de seguida, i l'he empresa amb crits. Ella s'hi ha tornat, que també en sap de cridar. Però o feia tan bé la comèdia, que semblava de debò, o bé no sabia res de res.

- Potser dissimulava.

TAS_220(1011

- No. No pot ser. Si ho hagués trobat, hauria armat un escàndol que l'haurien sentit del Paral.lel. Imagina't, trobar que la seva filla té una joia de preu i que ella no en sap res! Conec la meva mare, i t'asseguro que no s'hauria pas mossegat la llengua. No, no ha estat la meva mare.

- I donos, què? Un lladre que ha entrat al pis? No us n'haurieu adonat? Heu trobat a faltar altres coses?

- No. Res més. I si haguessin espanyat la porta dpentrada, ho hauríem vist. I hi tenim un pany d'aquells de claueta, que no es poden obrir sense desmuntar-los.

- Això ho diuen ... Els lladres professionals ja saben com tractar-los, aquests panys ...

- No. Et dic que no. ¿Un lladre professional hauria sabut que jo tenia un collaret i que l'havia tancat al prestatge de dalt de l'armari? ¿I només hauria pres el collaret? El meu pare sempre té diners a casa, i hi ha altres coses que deuen valer tant o més que el collaret. No hem trobat a faltar res, torno a dir-t'ho.

- Donos, què penses?

- Escolta: ¿tu vas dir al Víctor alguna cosa del meu collaret?

- Jo? No, dona!

- No m'enganyis! Si li ho haguessis dit, hauria estat capaç de venir-me'l a prendre. Està com boig, i de seguida pensa el pitjor.

- Estàs equivocada, dona! ¿Com podia entrar al vostre pis i trobar el collaret a l'armari?

- Així, vas dir-li-ho? Ho confesses?

- No confesso res.

- Agustí! No m'enganyis! No puc sofrir-ho! I necessito saber-ho per poder-lo empaitar, aquell lladregot!

TAS_220(102)

- ¿Com pots acusar-lo així com així?

- Només podia ésser ell! Viu al pis de sobre de casa. I quan era petit i jugava amb les meves germanes, més d'una vegada s'havia despenjat per les galeries. Ho he estat pensant. Ha d'haver estat ell. I per això no va venir ahir i ara no torna per casa seva! Em té por.

- Trobo que estàs massa segura de tot.

Travessaven la plaça Reial i s'havien quedat a sota d'una palmera, abstrets en llur conversa.

- N'estic segura, sí! I tu també ho saps! Oi que vas dir-li-ho?

- Dona, ja veuràs: ¿te'n recordes d'aquell vespre que ens va sobtar allà, al bar d'aquell recó de la plaça? Estava tan exaltat, quan tu ens vas deixar, i m'amenaçava d'una manera, que vaig tenir una mica de por. ¿Quin mal hi havia a dir-li el que tu m'havies explicat? El collaret era ben teu, i no hi havia hagut res de vergonyós en la manera com l'havies adquirt, I en Víctor t'estima prou per no anar a explicar-ho a la policia ni a Madame Biure.

- M'estima, però és un exaltat, un frenètic. Es capaç de denunciar-me i de matar-me i tot. Tu mateix m'ho has dit, algunes vegades.

- Hi ha moments que sembla que no tingui el seny, és veritat. Però li passa molt aviat. Es un bon noi.

- I tant! Ha entrat a casa, com un lladre, m'ha espanyat l'armari i m'ha pres el collaret. Molt bon xicot, a fe de Déu!

- Te'l tornarà, ja veuràs.

- Qui sap què és capaç de fer, si li dura el rampell. T'asseguro que començo a tenir por.

- Si vols que t'acompanyi ...

TAS_220(103)

- No. Sóc prou gran per defensar-me sola. I pel carrer Nou no és fàcil que m'emprengui. - Va prendre comiat. - Ves, ves-te'n a dinar. I gràcies per la manera com m'has guardat el secret! Jo que em pensava que em podia refiar de tu!

- I te'n pots refiar, t'ho juro! - Li havia agafat una mà.- Pots estar ben segura que no faré mai res que pugui perjudicar-te!

- Sí, així que un beneit t'amenaça una mica, ja em traeixes!

- No t'amoïnis. Jo et tornaré el collaret. Així que trobi en Víctor, el convenceré.

- ¿Que et penses que no sé la manera de convèncer-lo, jo mateixa, si es posa a tret?

Va desprendre's i travessà la Rambla, cap al carrer Nou. Sí, ja ho veia. La Pepis tenia manera de convèncer en Víctor, i d'altres com en Víctor. Pobre Víctor!

x

x x

Quan anava a entrar a l'escala, va sortir el Jeroni, de l'adroguer de baix, i va cridar-la.

- Pepis! Et demanen al telèfon.

- A mi? I justament ara!

- Ja han trucat una altra vegada. I ara em demanaven que et fes baixar. Anava a veure si hi eres.

- Qui és?

- No ho sé, noia. Però ho endevino. Un pretendent, m'hi jugo qualsevol cosa.

El recambró del telèfon estava entre munts de caixes de gasoses i llaunes. Va agafar l'auricular.

- Qui és?

TAS. 220 (104)

Va sentir una veu ofegada, panteixant:

- Pepis! Ets tu? Sóc en Víctor!

- Vaja! I d'on surts? Què et passa?

- Escolta'm. Escolta'm bé. Estic en perill.

- Què vols dir? En perill de què?

- Em busquen. No puc dir-t'ho. Però tot ho he fet per tu.

- Per mi? I el collaret, doncs? - va enardir-se a preguntar.

Hi hagué un moment de silenci. Ella va insistir.

- Sí, el collaret! Me l'has pres, oi?

- T'ho explicaré tot! Tot! Ens hem de veure! Però no puc venir.

- No entenc res del què em dius. Per què no pots venir?

- Ja t'ho he dit. Estic en perill. Em busquen.

- Sí, ja ho he sentit. Però qui és que et busca?

I de sobte, va tenir-ne la seguretat. Era la policia que el buscava! I va tenir por que no volgués posar-li un parany, embolicar-lo en les seves coses. Per què li havia pres el collaret? Baixà la veu

- La policia, Víctor? Tens por de la policia? Què has fet? Es pel collaret? Digues!

Però a l'altre extrem del fil no es sentia més que un panteix. Va tenir un accès sobtat de compassió.

- ¿Vols que digui alguna cosa a la teva germana? Víctor, Víctor!

Però ningú no contestava. Va repetir unes vegades més, imítilment, el nom. Havien penjat el telèfon. Perplexa, va deixar al seu lloc l'auricular. No sabia què fer. La veu del seu veí li havia sonat molt diferent, amb una tensió i una angoixa que trencaven els mots i enfosquien l'accent. Què devia témer? La policia? No li havia contestat res, quan li parlava del collaret. Però tampoc no havia negat. Es

TAS.220 (105)

clar que era ell qui l'havia pres! Però allò, ¿era motiu suficient per a fugir d'aquella manera? Per a amagar-se de tothom?

Va decidir-se a pujar al pis de sobre. La Nati va acollir-la amb ansietat. Semblava que havia oblidat la seva hostilitat de sempre envers la Pepis.

- Que saps alguna cosa d'en Víctor? - va preguntar-li, fent-la passar al menjador. El senyor Emili, el pare, estava entaulat sense gana davant d'un plat de cigrons.

- Es molt estrany ... Quan passava per davant de l'adroguer de baix, m'han dit que em temanaven per telèfon. I era ell.

- En Víctor? - va preguntar el pare.

- Sí. M'ho ha dit ell. Però tenia una veu tan canviada que, de bones a primeres, potser no l'hauria conegut.

- T'ha dit d'in telefonava?

- No, no m'ho ha dit.

- I donos, què t'ha dit?

- No sé, coses estranyes. Que estava en perill. Que el buscaven.

- Que el buscaven, per què?

- No m'ho ha dit. Però m'ha semblat qntendre que era la policia.

- T'ho ha dit ell, això? No pot ser!

- No. Jo li ho he preguntat, però no m'ha contestat. Ha penjat l'aparell.

El pare s'havia aixecat.

- Aquest noi es deu haver trastocat! O bé ha fet alguna bestiesa! No en saps res, tu?

S'adreçava a la Pepis, que s'arronsava d'espatlles. No anava pas a explicar ara la història del collaret!

TAS-220(106)

- No, no sé res. Feia temps que ell semblava com si no volgués dir-me res. Com si em defugís.

La Nati se la va mirar amb l'antiga desconfiança. La desconfiança que sempre havia sentit per les veïnes del pis de sota, més afavorides que ella, més descarades que ella, que sabien atraure els xicots i sobretot els de les altres noies, que sabien festejar i casar-se. I aquella, la petita, era la pitjor. Havia estat ella qui havia girat el cervell del seu germà, que l'havia ensibornat amb les seves males arts de coqueta. N'estava segura. No sabia com, però de tot allò que passava, la Pepis devia ésser-hi culpable.

- Tot això és molt estrany. Però jo només sé una cosa: que en Víctor no ha vingut des d'ahir. Pot haver tingut un accident. Li poden haver fet mal. No podem esperar més.

- Què vols fer, doncs, Nati?

- Vull anar a avisar la policia.

La Pepis intervingué:

- ¿Vols dir que no acabaràs de posar en un bullit al pobre xicot? Ell està tot trastornat. No sé què li passa, però em sembla que, si s'hi fica la policia, encara serà pitjor.

- Tant se val. Passi el que passi. Si el meu germà està en perill, la policia ha de protegir-lo. En Víctor no és cap criminal!

I la Nati es mirava desafiadora la seva veïna. Era inútil contradir-la. La Pepis només gosà dir, dirigint-se més aviat al paret:

- Jo de vostès esperaria una mica. Dessegur que ell vindrà o els farà dir alguna cosa. No sé, em penso que m'hi miraria una mica d'anar a la policia ...

La Pepis va baixar a casa seva encara més perplexa. Gairebé havia oblidat el seu collaret. El cap li donava voltes. ¿Què volia dir aquella desaparició del Víctor? ¿Què revelava aquella angoixa de la seva crida per telèfon? Qui l'empaitava? Qui l'amenaçava? De què tenia por?

TAS-220(107)

De sobte li va semblar que, com en un llampec, endevinava la veritat. Va recordar els ulls esgarriats d'en Víctor, aquells darrers dies. Va recordar, amb una esgarrifança, la mort de l'argenter. I va tenir por. Por de debò. La seva mare la va escridassar, des del menjador:

- Que no véns a dinar? No és hora, encara?

I, un cop asseguda a la taula, va començar a sentir-se interrogada sobre l'esdeveniment del dia. la desaparició del Víctor. Va haver de sentir totes les teories del veïnat: la del forner, la de l'adroguer, la de la peixetera, i el plats-i-olles. I va haver de confessar que, a la botiga del carrer d'Avinyó no sabien gran cosa.

- Ahir a la nit va anar a treballar a l'obrador del Passatge de la Pau, amb l'Agustí. Diu que estava molt excitat i que no es trobava gaire bé. Que va anar-se'n més aviat que els altres dies i va anar a donar un tomb pels molls.

- Potser va caure a l'aigua. O algun lladregot li va donar un mal cop, - va opinar el senyor Guilera.

- No, perquè ara mateix hi he parlat per telèfon, - va replicar la seva filla.

- Ah, si? - digué, decebuda, la senyora Conxa. - I què t'ha dit? Què li passa?

- No ho sé. No res. Que ja tornarà.

- Em penso que aquest xicot no està gaire bo del cap. Diu que darrerament li donaven injeccions...

I la mare de la Pepis va llançar-se en una detallada explicació de tots els símptomes i indicis que hom havia vingut observant en el seu veí, relacionant-los amb d'altres casos més o menys ben estudiats de persones que havien estat víctimes de manies o que els havien hagut de tancar per haver perdut, en tot o en part, el seny.

TAS 220(108)

Els pensaments de la noia, mentresrant, seguien llur curs. I cada vegada sentia més la port que l'envaïa. Aquella tarda mateixa en parlaria amb l'Agustí. Endevinava que només ell podia aconsellar-la, protegir-la, apartar-la d'aquell perill desconegut que amenaçava en Víctor i que ella també sentia planar al seu damunt. Tenia ganes de cridar, no sabia a qui:

- No, no jugo, jo!

No havia ja perdut el collaret? Ja havia pagat la seva penyora! Que la deixessin fora d'aquell joc que endevinava sinistre, ple d'enigmes basardosos. Qui podria apartar-la'n, però?

- - - - -

TAS-220(109)

Les darreres escenes s'acosten. Sento la voluptat de moure els meus ninots igual com he anat movent les persones que representen. No sé on vaig llegir que, fa dos o tres cents anys, quan una persona volia fer mal a una altra, es feia fer una figureta de cera que representava aquell home o aquella dona que volia perjudicar, i que si li clavava agulles feia patir exactament al mateix lloc on punxava, i per llunY que es trobés, aquella persona. Si la tirava al foc o la destruïa, la feia morir. Màgia negra, se'n deia. Pero la figureta de cera havia de contenir una resta de la persona representada: retalls d'ungles, cabells o el que fos. Era còmode. Però no crec pas que fos gaire segur.

Jo he fet a l'inrevés, em penso. Primer he punxat els meus personatges, els he dut a la mort o a l'obsessió, els he envescat en les teles de la passió i de la follia, i després faig sentir les mateixes angoixes i els mateixos turments a les figuretes de cera - o de paper - que les representen, en aquestes pàgines d'una cosa que deu semblar una novel.la com les altres. Sí: ¿qui pot endevinar, si jo no li ho dic, que tots aquests personatges meus són de debò, que existeixen en carn i ossos? La Pepis, l'Agustí, en Víctor, en Manolo, el senyor Màrquez, les dues vídues, el pobre argenter, els pares de la noia, la Nati, la Roser ... tots existeixen. I ara els tinc aculats a una situació extrema: en Víctor, amagat no se sap on, ple de por i d'angoixa

TAS-220 (110)

abocat a la seva neurosi, remugant els seus amors i els seus odis; la Pepis, tota esporuhuida de sobte, despitada perquè ha perdut el seu collaret, però encara més esfereïda pel que li sembla endevinar; l'Agustí, embolicat en el seu paper de confident, de conseller d'una dona atractiva, massa atractiva, que té molt a prop cada dia, que el reclama com a protector i que no sap - o potser sí que ho sap massa - a quines temptacions sotmet el seu acompanyant; Madame Biure, o Suzette, o la vídua rica i atractiva, que somnia de desempallegar-se avantatjosament del seu passat matrioniall i del negoci que li deixava el seu marit ... I el pobre senyor Biure, l'únic que no espera ni temp res, perquè per a ell si que, definitivament, i a mitja comèdia, li han donat l'ordre del mutis final. Perquè per a ell sí que ha sonat, implacablement, la veu que proclama, implacable:

- Es hora de plegar!

Els meus ninotets de cera m'esperen. I els altres, els personatges de carn i ossos, que no ho saben, també. No els faré glatir gaire.

VIII

Era inútil que l'esperés abans d'obrir la botiga. L'Agustí sempre arribava esbufegant, una mica tard.

- M'han fet esperar pel dinar - explicava.

Davant de Madame Biure no podia dir gran cosa. Tanmateix calia referir-se al desaparegut.

TAS.220(111)

- He estat a casa d'en Víctor - va començar a dir la Pepis.

- I què? Ja ha tornat? - s'interessà la mestressa.

- No. No l'han vist encara. Però ell ha telefonat.

- Ha telefonat? Això deu ser que se n'ha anat a fora, oi? - intervenia l'Agustí.

- No ho sé. Es veu que està passant una mena de crisi.

- Però això és perillós! - exclamà Madame Biure. - Aquest noi està desequilibrat! L'han de fer buscar per la policia!

- Es el que vol fer la seva germana - aclarí la noia.

- No hi ha més remei, - insistía la vídua de l'argenter. - Aquest xicot, en l'estat d'ara, és un perill per a ell i per als altres.

- Per mi que la mort del senyor Pere, que al cel sia, va afectar-lo molt, - apuntà l'Agustí. - Com que ja tenia els nervis una mica malament i el cap fluix, la cosa devia impressionar-lo més que als altres. I, sobretot, els interrogatoris de la policia. Només falta que ara l'empaitin com a un boig perillós!

Va pujar a l'obrador, preocupat. Aquella fugida, no se sabia on, del seu company, riscava d'obrir tot el procés de preguntes, registres i sospites del crim del carrer d'Avinyó. I el primer que en rebria, és clar, era el pobre xicot. Estava de mal humor, també. En arribar a casa seva, la seva dona li havia fet una escena de gelosia.

- ¿Per què arribes tan tard?

- Tan tard? Si és l'hora de cada dia! Encara no donen les notícies de Madrid, a la Ràdio!

- Deixa't estar de notícies! Ja ho saps que véns tard. I també saps per què hi véns.

- Perquè dec haver sortit una mica més tard de la botiga. Estava acabant una peça ...

- Tu sí que ets una peça! - va intervenir, mig facecióS, mig

maliciós, el sogre, entre cullerada i cullerada d'escudella.

- Seu, si vols menjar ... Però sàpigues que la cosa que no sofreixo mai és que vulguin enganyar-me. Si estàs cansat de mi, pots dir-m'ho!

Va quedar-se estupefacte, sense ni esma de protestar, mentre la seva dona es posava a plorar silenciosament. Va provar de dirigir-se als sogres.

- Però, vostès ho entenen? Què li passa, ara?

La sogra va arronsar-se d'espatlles. El sogre va dir:

- No ens emboliquis a nosaltres xicot. Ja t'arreglaràs amb ella que és la teva dona.

I semblava que s'arrepengés damunt del possessiu. Ell, que m'havia fet tantes de crespes a la seva, li presentava la dona com un ésser delicat, hipersensible, contra la qual res no podia intentar-se, ni que fos amagat, perquè tot ho sabia.

- No, si ja t'han vist amb una qualsevol, a la Plaça Reial! - va poder articular, entre dos sanglots, la Roser.

Té, ja havia sortit! No podia fer-se res, per innocent que fos, que no hi trobessin de seguida un sentit pecaminós. Volgué protestar:

- M'hi has vist tu, potser?

- No falta qui t'hi ha vist i ha tingut la bona fe d'avisar-me!

- La bona fe? - va esclatar. - La barra! Si el tingués al davant, ja em sentiria, si li quedaven orelles per sentir-me!

- Sí, esbrava't amb ell, ara! Enlloc d'explicar-me què hi feies, amb aquella mossa, de dir-me que no és veritat, només se t'acut de bescantar la persona que va veure't.

- Està bé. ¿Es un pecat, saludar al mig del carrer una persona coneguda? ¿Es un pecat parlar una estona amb una noia? Les dones

TAS-220 (M3)

de seguida heu de veure malícia en tot. Sou vosaltres que teniu l'esperit pecador, que només veieu pecats en tot!

- Això! Sóc jo qui fa els pecats! M'estic tot el dia a casa, treballant com una negra per ajudar a què arribin els quatre diners que guanyes, i això vol dir que tinc l'esperit pecador!

- I jo? Que et penses que me'ls regalen, els diners? Dotze hores cada dia, m'empasso, que mai no les havia treballat a la seva vida el teu pare, i jo no faig altra cosa d'ençà que vaig casar-me, i d'abans i tot! I et duc la setmanada sencera, que prou que ho saps!

- ¿Què sé jo, si t'en quedes alguns pels teus mals vicis?

- Això! Pels meus mals vicis! Bec, jugo a cartes, vaig de p ..., tinc dues amiguetes ... Què més? Sóc un viciós, un mal home!

Els sogres, al final, havien intervingut. La Roser havia somicat una mica més, ell havia assossegat la seva indignació, i el dinar s'havia pogut acabar entre un silenci somiós.

Però ara tornava a pensar-hi. Qui podia haver explicat a la seva dona que ell es veia amb la Pepis a la Plaça Reial? De sobte, va tenir-ne la idea precisa: en Víctor, no podia ésser ningú més! Devia haver telefonat al pis del davant, demanant per parlar amb la dona del seu company. Li hauria explicat l'escena del bar, aquell dia, i tots els castells que la seva imaginació hagués anat bastint dintre el seu esperit.

Hauria de tenir més precaució, d'ara endavant. No va acudir-se-li la idea d'esquivar les seves entrevistes amb la dependenta. Però caldria que no els vegessin. Ja n'hi havia prou amb la intervenció d'en Víctor, aquell dia, i amb l'escena de la seva muller.

A mitja tarda va presentar-se un policia. Era un dels que havia intervingut en l'afer del robatori i assassinat del senyor Biure. Va voler interrogar la Pepis, l'Agustí i la mestressa. Aquesta va tenir un ensurt:

TAS-220 (114)

- ¿S'ha descobert alguna cosa de la mort del meu marit?

- No, senyora. No vinc per això, ara. Però han denunciat que un dels treballadors d'aquesta casa havia desaparegut, i volia fer una informació.

Era un xicot jove, obert, que de vegades somreia i tot. Duia una llibreta a la mà i apuntava amb compte les respostes que li feien.

- En sap alguna cosa, vostè, senyora?

- Només que ni ahir ni avui no ha vingut a treballar. ¿Perquè suposo que es tracta d'en Víctor, oi?

- D'en Víctor Jordana i Pérez, sí, senyora. ¿Ho sabia que havia desaparegut?

- Aquest matí m'ha telefonat la seva germana. I m'ha dit que d'ahir ençà que no l'havien vist.

- I no en sap res mes?

- Directament , no. La senyoreta ha estat aquest migdia a casa d'en Víctor i m'ha dit que ell havia telefonat.

- La senyoreta, oi? Es la senyoreta Maria Josefina Guilera, si no vaig errat. Ja ens coneixem, em sembla.

- Sí. Vostè va estar-me interrogant no sé quantes hores, a la comissaria.

- Quan van trobar mort el senyor Biure, sí. Una cosa molt tràgica, realment. Molt desagradable per a tots. Devíem fer-nos pesats. Es el nostre edici, senyoreta. Però ara no ho farem durar tant. Ha estat vostè qui ha rebut el cop de telèfon, em sembla. ¿Vol explicar-me com ha anat i què li ha dit en Víctor Jordana?

Amb veu una mica tremolosa, primer, però que aviat es féu més ferma, començà de contar com havia parlat amb el seu veí per telèfon, i com li havia sentit dir que estava en perill i que el buscaven.

- ¿Però no li ha dit qui el buscava, ni quin perill l'amenaçava?

TAS_220(115)

- No me n'ha dit res. Jo li he preguntat de qui tenia por, però no m'ha contestat res.

- ¿Ni li ha dit d'on la trucava?

- No, no m'ho ha dit. Però era de Barcelona mateix.

- Com ho sap?

- Perquè si hagués estat de fora hauria hagut de demanar conferència, i m'han dit que havia trucat una altra vegada, feia un minut.

- Ben observat, senyoreta. ¿No sabia, en Víctor, que a vostè li donaven els encàrrecs per telèfon a l'adroguer de baix?

- Sí, ho sabia, perquè a ell també l'havien telefonat alguna vegada allà mateix. Som veïns d'escala, i en tota la casa no hi ha cap més telèfon. El meu pare paga un tant a l'adroguer perquè poguem telefonar.

- I no sap res més?

- No, senyor.

- Vol dir-me una cosa, senyoreta? ¿Per què aconsellava al pare d'en Víctor Jordana que no anés a la policia per a explicar que el seu fill havia desaparegut?

La Pepis va fer una ganyota de ràbia. Aquella Nati havia hagut de xerrar-ho! La mala bèstia li pagaria aquella!

- Perquè em semblava que no calia, i que ell es presentaria aviat a casa seva - . Va anar afegint raons que se li acudien. - I perquè em semblava, pel que m'havia dit, que estava molt excitat, i que si sabia que la policia el buscava, podria fer un disbarat!

- ¿I com ho havia de saber, que la policia el buscava? ¿Qui li ho havia de dir?

- No ho sé.

- Potser vostè mateixa, oi? Vol dir-me una altra cosa? ¿Oi que no volia que anessin a dir-ho a la policia perquè tenia por que no es pensessin que si havia fugit era perquè tenía alguna cosa que veure

TAS-220 (116)

amb el robatori i l'assassinat de l'amo d'aquesta botiga?

- No, no hi he pensat mai. En Víctor és incapaç d'haver-hi estat barrejat. - Negava sense gaire convicció. Però el seu orgull va imposar-se novament: - I després, no sóc jo qui ha de pensar qui és lladre o assassí ni qui no ho és. Es feina de vostès, de la policia, em penso.

- I la fem, senyoreta, no en dubti. Gràcies. L'Agustí Espuny deu estar a dalt, oi?

- Sí, senyor. Vol que el fem baixar?

- No cal. Ja pujaré jo mateix. Ja sé el camí.

I s'enfilà per l'escala de cargol. Qui va baixar al cap d'un moment fou l'aprenent.

- M'han tret - va explicar.

L'entrevista de l'inspector amb el fadrí argenter fou llarga i detallada. L'Agustí hagué de fer una relació minuciosa de la darrera vegada que havia vist el seu company, de l'aspecte que tenia, de les coses que li havia dit, de l'hora exacta que havia arribat i l'hora que se n'havia anat, i volgué saber quines paraules precises havia dit en prendre comiat. Va tenir molt d'interès també a saber quina mena de malestar li havia agafat, quin remei havia pres i l'efecte que l'hi havia fet. Va apuntar-se les paraules que anunciaven el propòsit d'anar-se'n a passejar pel moll i preguntà a l'Agustí si sabia l'adreça del metge que darrerament havia tractat el seu company. Si, la sabia, perquè era el de les Assegurances, i va indicar-la-hi.

Quan va aixecar-se l'inspector, li avisà:

- Passaré pel Passatge de la Pau per veure si la mestressa del taller sap alguna cosa més. I parlaré amb el vigilant i amb la gent de la taverna. Qui sap si algú l'haurà vist, en sortir. No podem deixar cap detall sense esbrinar.

TAS-220 (117)

Quan es va quedar sol, el fadrí estava una mica preocupat. No sabia què havia preguntat el policia a la Pepis ni què li havia contat ella. Suposava que no li havia dit res del collaret, perquè en cas afirmatiu, l'inspector n'hauria fet estat en les seves preguntes. Però era evident que havia de veure's amb la noia, que havia d'ajudar-la.a que no l'emboliquessin en aquella història, que s'estava fent perillosa.

Va pujar el Manolo, amb ganes de manifassejar.

- Ja és fora el policia? - va preguntar-li l'Agustí.

- Sí. Ja se n'ha anat. Per cert que encara ha tingut quatre paraules amb la senyoreta Pepis. Però ella no es deixa atrapar. Es una dona molt decidida!

Hi havia en els ulls del vailet, quan ho deia, una admiració que devia basar-se en la similutud de l'escena amb d'altres que havia vist al cinema. Sí, la Pepis faria una excel.lent heroïna cinematogràfica, Llàstima que hagués nascut al carrer de l'Est i que la cosa més probable era que mai no assoliria cap mena de notorietat$ O bé la notorietat no passaria de la que dóna el reportatge escandalós dels setmanaris de fets diversos.

Va agafar un bocí de paper i hi gargotejà uns mots amb llapis. Va plegar el paper i l'allargà a l'aprenent.

- Té, baixa això a la Pepis. Procura donar-l'hi que no ho vegi la mestressa.

- No tingui angúnia, que ho faré tal com mana.

I se n'anà, tot decidit. Potser llegiria el paper per l'escala. Tant se valia. Allò que desitjava era assegurar-se que veuria la noia en plegar i que la conversa tindria lloc en un indret prou arrecerat perquè la policia, suposant que els vigilés, o la seva dona o qui fos que volgués espiar-los, no els pogués sorprendre. Valia que

TAS-220 (118)

es veiessin. Més que mai la Pepis necessitava els seus consells, el seu ajut, I ell també necessitava la companyia, la proximitat càlida i sensual de la noia.

El lloc era una mica dubtós. Els reservats d'aquell entresol acollien massa sovint parelles perquè el cambrer es fixés gaire en ells. Va dur-los un parell de dobles i unes racions de gambes i va retirar-se. Tot just era fora de l'abast de la seva veu, l'Agustí va abocar-se damunt d'ella.

- ¿Què t'ha preguntat el policia? I tu, què li has dit?

- Moltes coses. Sonretot, del cop de telèfon d'aquest/ migdia.

- ¿Li has explicat tot el que t'havia dit en Víctor?

- Per força ... I ell ha insistit molt, com si sospités que jo feia comèdia. I això que l'hi he dit tot.

- Li has parlat del collaret?

- No. Em sembla que seria embolicar les coses. Ningú no en sap res. Però a ell sí que li hi he preguntat.

- A ell?

- Vull dir al Víctor. I no m'ha contestat res. Estic segura que me'l va prendre ell. Es per això que ha fugit.

- Però tot allò que t'ha dit de la por que tenia, i que l'empaitaven, quin motiu deu tenir?

- Què sé jo! Manies seves, a bon segur.

Va quedar-se silenciosa uns moments i, amb una esgarrifança, va agafar les mans de l'home.

- Tinc por, Agustí!

- Por, de què?

- No sé. La veu del Víctor, quan m'ha parlat, i les coses que m'ha dit el policia ... ¿Vols dir que el Víctor no va matar el senyor Biure?

- Dona, quines pensades de tenir!

TAS_220 (119)

- Es que quan m'ho ha preguntat el policia, jo ja hi havia pensat. Semblava com si ell m'ho endevinés.

- Es impossible! Quins motius podria tenir?

- No ho sé. Potser la gelosia.

- Però si no podia sospitar res de tu i l'amo!

Tot dient això l'Agustí va tenir la visió de la cara trasbalsada del seu company, en mirar per l'espirall de l'entresol al final de l'escena entrevista l'argenter que posava el collaret damunt la gorja nua de la seva dependenta. Però amb allò no n'hi havia prou per a matar un home!

- Te'n recordes, també? Aquell vespre, el Víctor no es trobava bé. Va dir que no es trobava bé. No va venir a treballar a casa de la Vídua. Va dir que se n'havia anat a casa seva, perquè tenia mal de cap. Ningú no el va veure totes aquelles hores.

- Tornem-hi! La policia ja va esbrinar-ho, tot això. Si van quedar-se satisfets, és que devien comprendre que en Víctor era innocent.

- No ho sé. Però confessa que tot això és molt estrany, i que el mateix Víctor, aquestes darreres setmanes, ha fet tot el que ha pogut per a fer-se sospitós. I això del collaret! Venir-me'l a prendre de l'armari!

- Però si no saps si te l'ha pres ell o no!

- ¿Doncs qui vols que hagi estat, El Nunci? - va mirar-se'l de fit a fit: - Escolta, Agustí: ci que tu saps que és ell, qui me'l va prendre?

Ell va fer que sí amb el cap.

- Ahir m'ho va confessar. El duia a sobre.

- ¿I no vas ser bo per a prendre-li? - va cridar ella, impulsivament.

TAS-220 (120)

L'Agustí va somriure. Aquella Pepis, que volia prendre les coses que sabia que li pertanyien, o que volia fer-se seves! Va estrènyer-li les mans.

- ¿Volies que el matés per prendre-l'hi? Filla meva, deus haver vist moltes pel.lícules de pistoles, aquestes setmanes. No, no vaig prendre-li, però li vaig fer prometre que te'l tornaria i que te'n parlaria abans, perquè tu no li diguessis res. No era molt millor solució? No podia pas deixar aquell noi en bitza davant teu!

- Doncs què li devia passar, que en lloc de venir-me'l a tornar, s'ha decidit a fugir?

- Vés a saber! Potser l'ha perdut. O l'hi han pres, - conclogué l'Agustí.

- No. No crec pas que això sigui la raó. M'ho hauria dit per telèfon. I això no hauria estat cap motiu per a dir-me que estava en perill i que l'empaitaven. No, mira-t'ho com vulguis. El policia tenia raó: jo no volia que diguessin res a la policia de la desaparició d'en Víctor, perquè tenia por que descobrissin que era el lladre i l'assassí del senyor Biure, I tu també ho creus, en tens por, no m'ho neguis!

x

x x

El Passatge de la Pau estava en total silenci. L'Agustí acabava de penjar l'auricular quan sentí uns trucs imperiosos a la porta. Una mica temerós, va acostar-s'hi:

- Qui hi ha?

- Policia!

El cop de llançó del vigilant estava destinat a donar-li confiança.

- Ja pots obrir, ja, noi!

TAS_220(121)

Va fer voltar el pany. Al costat del vigilant s'aixecava la silueta alta i massissa de l'inspector que aquella tarda havia estat al carrer d'Avinyó.

- Vinc una mica tard, oi?

- Sí, gairebé és hora de plegar. Passi, passi.

El vigilant es retirà discretament i el policia entrà a l'obrador.

- Està sol?

- Sí. La senyora Mercè se'n va molt més aviat. Si volia veure-la, ha fet tard. Però jo ja li he parlat aquest vespre , i no sap pas res de nou sobre la desaparició d'en Víctor Jordana.

- Ja m'ho pensava. M'ha semblat, però, que sentia algú que enraonava.

L'Agustí va mirar-se'l.

- Es que acabo de parlar per telèfon.

- Amb qui?

- Amb en Víctor precisament.

- Sí que he arribat amb oportunitat ... o millor dit, amb poca oportunitat. M'hauria alhadat d'interrogar-lo, encara que fos per telèfon, aquest minyó. I què ha dit?

- Si vol que li sigui franc, no ho he entès gaire. Parlava amb una veu tan enfarfegada. Semblava com si estés molt cansat.

- Però, era ell? Li ha conegut la veu?

- Sí, això sí. Era ell.

- Haurem de controlar aquest telèfon. I el del carrer d'Avinyó. I el de l'adreguer del carrer de l'Est. A veure si podem localitzar aquest jove telefonista. ¿I què ha dit, amb aquella veu tan enfarfegada?

- Miri, procuraré de recordar-ho, paraula per paraula: "Agustí. Sóc jo, en Víctor. Estàs sol? - Sí, li he contestat jo. On ets? què

TAS-210(122)

et passa? ¿per què no vas a casa teva? - No puc, m'ha contestat. Em persegueixen. Passo un perill. - ¿Vols dir que no són coses que t'imagines? Si anessis a veure el metge ... ! No, m'ha contestat, no et pensis que estic boig. No et puc dir res més. Digues a la meva germana que no passi ànsia. Estic bé. I a la Pepis" - la Pepis és la senyoreta Guilera, la dependenta del carrer d'Aginyó, que viu al pis de sota de casa seva ...

L'inspector feu un gest per donar a entendre que ja ho sabia i que continués.

- Què vols que li digui, a la Pepis? - li he dit jo. - Que no tingui por. No li faré res, jo. I que em perdoni. - I aleshores ha penjat. Jo he estat una estona provant si es restablia la comunicació i cridant: Escolti! Víctor! Víctor! Escolti! - Deu ser el que vostè ha sentit des de fora.

- Sí, es sentien veus, però no es distingien els mots. - Va treure's una llibreta i va apuntar-se unes paraules i l'hora, que va mirar al seu rellotge. - Són tres quarts d'onze, oi? La conversa deu haver durat un parell de minuts, oi?

- Potser sí. No ho he mirat. Estava massa atabalat ...

- Es comprèn. Puc donar una mirada per l'obrador? No, no cal que es mogui, si té feina. No vull pas destorbar. Però haig de fer l'informe complet sobre la desaparició, diguem-ne desaparició, d'aquest minyó tan estrany.

Va aixecar-se, encengué el llum i va anar mirant pels recons. Va entrar al lavabo, deixà anar l'aigua, en sortí i tafanejà el penjarrobes.

- Es la bata d'en Víctor, oi? I aquesta, l'americana de vostè?

Sense fer comptiments, posava les mans a les butxaques, i examinava les coses que hi trobava. Tragué el tabac i l'encenedor, la cartera, un manat de claus.

TAS_220(123)

- Dispensi'm, és el plec professional. Però és clar que no penso pas trobar en Víctor a dintre de la seva cartera. - Va riure de la seva pròpia gràcia. Deixava la cartera a la butxaca de l'americana i anava a tornar-li també el tabac.

- Si vol fumar, no s'estigui per mi, - digué l'Agustí.

- Gràcies, ara no en tinc ganes. Vostè plega?

- Sí, fet i fet, ja és hora de plegar.

- M'agradarà de veure com tanca. I així podré reviure les accions que feia cada vespre el nostre amic Víctor, abans que li entrés aquesta por tan sobtada.

Va esperar, assegut a la cadira que generalment ocupava en Víctor, que l'Agustí ~~xt~~ s'aixequés, anés a rentar-se les mans, embolicués la feina i la tanqués a la caixa forta, es tragués la brusa i es posés l'americana i la gabardina.

- Quan vostè vulgui, - va dir, en tenir enllestides totes les operacions rutinàries de cada dia.

Van sortir tots dos al Passatge. El vigilant no es veia, i la volta ressonava amb els seus passos. L'Agustí va tancar amb cura la porta de ferro.

- ¿Vostè té les claus sempre? - va preguntar l'inspector.

- No, només a la nit. A les nou les duc, cada matí, a la vídua - va rectificar-se - a la senyora Torrents.

Anaven cap a la part descoberta del Passatge.

- ¿Es per ací que passaven sempre?

- Sí. Sempre per ací.

Tombaren pel Passatge dels Banys i sortiren pel carrer del Gínjol a la Plaça del Teatre. Era com passar de l'ombra a la claror, d'un món reclòs i adormit a la brillant vida nocturna de la ciutat.

- I ara Rambla amunt, oi?

- Sí. Rambla amunt. Fins al carrer Nou.

TDS_220(124)

Van deturar-se davant del quiosc de diaris.

- Així ens separàvem cada nit. En Víctor se n'anava pel carrer Nou. I jo seguia cap a casa meva.

Li feia angúnia que el policia volgués acompanyar-lo fins al carrer del Carme. Però l'inspector semblà que ho endevinés.

- Bé, doncs aquí el deixaré. Miraré de fer ara jo el camí que feia cada vespre, tot sol, el seu company. Gràcies per la seva amabilitat. Si per alguna cosa el necessito, ja l'avisaré. Potser el faré venir a la Comissaria a redactar la seva declaració. Pura formalitat.

Va fer una pausa.

- Això, sí aquest Víctor no perd la por i es decideix a sortir

- Bé, doncs, bona nit.

- Bona nit. - Va semblar que se li acudia una idea. - Ah! I si en Víctor torna a telefonar-li, avisi de seguida a la policia. Trobarem manera d'atrapar-lo, segurament.

I va anar-se'n pel carrer Nou, mentre l'Agustí seguia Rambla amunt, pensant en en Víctor i en les coses que li havia dit l'inspector.

- - - - -

TAS-220(125)

He rellegit tot el que porto escrit. Sí, em sembla que està bé. Tothom està en el seu paper. Potser algú trobaria que en els meus personatges no hi ha bons ni dolents, tal com els lectors vulgars volen trobar-me als llibres. Però aquest llibre no està destinat als lectors vulgars. Ni a cap mena de lector. L'escric per al meu gust, per a demostrar-me a mí mateix la meva intel.ligència, l'art exquisit amb què he sabut portar les coses. Qui sap si, quan arribi el moment - un moment propici, que pot no presentar-se mai - el faci llegir a ella. Però no sé com reaccionarà. No, jo necessitaria un lector - un sol - que fos tan intel.ligent com jo, i això no és gens fàcil de trobar, i que tingués prou amplària de visió per jutjar-me com si fos un artista, un creador d'obres perfectes. Barrejar la moral, les consideracions sonre el respecte a la vida i a la propietat, amb la meva creació, seria una lamentable confusió de valors, en la qual no podria caure aquest lector intel.ligent, que jo necessito i que probablement no trobaré mai. I és llàstima.

Tot està a punt per al darrer acte. Els personatges estan darrera el teló, esperant que s'apaguin els llums de la sala i s'encenguin els hertzos, les bateries i les llumeneres. I l'autor somriu, perquè és l'únic espectador del seu

TAS-220(126)

drama, l'únic que sap com s'acabarà i que ja té marcats els seus ninotets de cera per al desenllaç.

IX

Van passar uns quants dies sense que ningú tinguós notícies d'en Víctor. Però el diumenge següet, al vespre, el senyor Emili havia rebut un telegrama, posat a Girona, que deia:

SURTO CAP A FRANÇA ADEU A TOTS JA ESCRIURE - VICTOR.

L'endemà van dur-lo a la policia. El mateix inspector que havia fet els esbrinaments quan havien presentat la denúncia per la desaparició va fer-se càrrec del nou episodi.

- No crec que pugui passar regularment. No tenia passaport, oi? I si ho intentava, a tots els llocs de la frontera tenen ja les seves entressonyes. El detindrien. Pot provar de passar per la muntanya, és clar. I se'n pot sortir, també ...

Van fer esbrinaments a Girona. Era impossible d'aclarir qui havia posat el telegrama. L'original estava escrit amb lletres majúscules d'impremta, i la noia que l'havia pres no s'havia fixat amb la cara de l'home - era un home jove, n'estava segura - que l'hi havia allargat.

- Hem comunicat a França totes les dades que tenim del seu fill - va dir el policia al senyor Emili i a la Nati, quan anaren a preguntar pel resultat de les gestions. - Però, si haig de ser-li franc, no crec que se n'hagi anat a França. Tot plegat, haig de dir-los-ho, va recaure sobre Víctor unes sospites molt greus: que hagi estat ell qui hagués comès el robatori i l'assassinat del senyor Pere Biure. Tenia la possibilitat de fer-se obrir per l'amo sense alarmar-lo, era prou fort per a atacar-lo per sorpresa i dominar-lo si es re-

TAS_220(127)

sistia, i sabia com treure de la caixa els diners i les pedres i metalls preciosos que contenia. Pel seu ofici, sabia com vendre aquestes coses i com disposar-ne sense desvetllar sospites. Podem imaginar-nos que ha fet aquest crim en un moment de bogeria transitòria, però també podem pensar que totes les seves demostracions d'irregularitat mental eren fingides, destinades a fer creure que realment, estava una mica desiquilibrat. Jo no m'ho crec.

- Però, senyor inspector, això és molt greu! Com pot tornar-se així, de sobte, el meu fill en un criminal! Un lladre i un assassí! I sense tenir cap motiu! ell estimava molt el senyor Biure, precisament.

- Amb això dels motius, perdoni que li digui que vint-i-cinc mil pessetes en bitllets i almenys el doble en pedres i or és ja un motiu de cert pes. Però, a més, no sé si ho saben vostès, hi havia la senyoreta Maria Josefina, la seva bella veïna ...

- Aquella presumida sense cor! Ja sabia jo que hauria de fer mal al meu germà! Que l'havia de perdre! - exclamà la Nati.

- Em temo que tenia tota la raó. Tot fa suposar que el seu germà n'estava bojament enamorat, i que havia formulat més d'una vegada, davant de testimonis, amenaces de mort contra aquell qui gosés prendre-la-hi. I no costa gaire de suposar que, en aparència o en realitat, entre el senyor Biure i la seva dependenta hi havia hagut els començaments d'una relació, com ho diré? bastant íntima.

- Sí, no m'estranya: ella és capaç de fer cara a Sothom. Es una ...

- No s'exciti, senyoreta. Tot això són hipòtesis, que l'absència del seu germà fa versemblants. Suprimint l'argenter suprimia el rival i al mateix temps arreplegava prou diners per a fer-se seva la seva coqueta veïna, que em sembla que no vol promesos pobres.

TAS-220(128)

- Però, si això fós veritat, ¿per què havia de fugir, si res no l'acusava?

- Vagi a saber! ¿No ha sentit dir que els criminals sempre tenen por? Pel que ha dit, temia que l'empaitéssim. Devia creure que l'havíem descobert o que estàvem a punt de descobrir-ho tot.

Va aixecar-se, per indicar que la conversa havia acabat.

- Em sap molt de greu, tot plegat, però ja procuraré que els molestin com menys millor. Vostès no tenen cap culpa de res ... Això sí, qualsevol cosa que sàpiguen, els agrairé que m'ho diguin de seguida.

Feu una pausa i afegí:

- Si nosaltres trobem alguna cosa, també els avisaré. Hem d'esperar que ell ens ajudi. Es curiós, que sovint els criminals ens serveixen per a descobrir les coses!

x

x x

- Encara tens por?

- Al teu costat, no. I quan estic als teus braços, no solament l'oblido a ell, sinó a tot el món.

- Jo també. Tenint-te a tu, ja ho tinc tot. Ets la dona més bonica que ha existit mai, i per tu faria tot el que volguessis...

- Però a fora hi ha el món ... Si ens atrapaven ... Està molt malament això que fem, oi?

- Ningú no té dret a retreure'ns-ho. Ningú no ho sap, tampoc. Ací dintre, en aquesta cambra, qui ens pot veure?

- Per què vas trigar tant a dir-me que m'estimaves? Per què no vas dur-me així el primer dia que em vas veure?

- Calla, criatura! Estimada!

TAS_220(129)

x
x x

L'Agustí s'havia llevat tard. Era un diumenge al matí, i els sogres se n'havien anat, de bon matí, a casa d'una altra filla casada, que vivia a Badalona. L'endemà també era festa, i no tornarien fins al dimarts. La perspectiva de dues festes seguides amb la dona no l'engrescava. Però no tenia més remei que anar amb ella, tal com havien planejat, a pasar al camp aquell diumenge de Pasqua Granada. Agafarien el tren a la Plaça Catalunya, baixarien a una de les estacions on hi ha boscos espessos i allà dinarien. La Roser preparava el dinar i ell s'anava afaitant, tot xiulant una sarsuela.

Quan estava acabant, va entrar ella,

- Ja estàs llest?

- Ara em poso l'americana. I tu, ja ho tens tot a punt?

- Sí, ja ho tinc a punt.

Van sortir de costat i emprengueren l'excursió. No es parlaven gaire. Al viatge, ell llegí el diari i ella una novel.la que li havia deixat una veïna. L'Agustí se la mirava de cua d'ull. Com havia envellit, pobra Roser! El matrimoni no li havia provat. Més aviat l'havia deixada eixuta, sense carn ni sang, com si l'haguessin expremuda de la jpventut i el goig de viure. Quina diferència de la Pepis, de la seva vitalitat desbordant, de la seva plenitud de dona feta per a l'amor, per al gaudi!

En arribar a l'estació, van seguir un camí que s'endinsava pel bosc. Quan van cansar-se de caminar, en un lloc ombrejat, no massa lluny d'una font, però sense que els vegessin d'altres excursionistes - el bosc era prou gran i espès perquè poguessin estar aïllats, - van estendre els tovallons i la Roser va treure les fiambreres i preparà l'amanida.

TAS-220(130)

- Vaig a buscar àigua, - digué l'Agustí.

- Sí, perquè la caminada m'ha obert la set.

L'home tornà al cap d'una estona, amb l'ampolla plena. Va abocar aigua en un vas i l'allargà a la seva dona.

- Té, beu si tens set.

La Roser se l'empassà d'un glop i feu una ganyota.

- Trobo que té un gust estrany.

- Es que és ferruginosa. I radioactiva, què sé jo! Si diu que la volen vendre en ampolles.

Va seure al costat del tovalló parat. Ella se'l mirava d'una manera estranya.

- Escolta, Agustí. Volia dir-te una cosa.

- Què? - El to de veu era agresiu.

- No t'alarmis. No vull fer-te retrets. Ja m'ha passat, això de ser gelosa. Només volia preguntar-te una cosa: ¿què són aquells fulls escrits, que són com una novel.la, i que tens tancats al calaix de la teva taula?

- Has obert el calaix? Has llegit la novel.la? Magnífic! - L'home no s'enfadava, Més aviat semblava complagut. - I què te n'ha semblat?

- No sé, és una mena de novel.la que no s'acaba. Hi ha uns personatges que semblen ...

- Exacte: tu i jo i ella i l'amo, i la dona de l'amo, i aquell pobre desgraciat que ha fugit i el policia ... No ho has conegut?

- Què vols dir? Em fas por !

- No, no tinguis por. Ja no cal que en tinguis. L'Agustí sóc jo, ja ho saps, encara que em digui un altre nom, i la Roser ets tu, i la Pepis, no cal que t'ho digui, perquè encara que em sembla que no l'has vista mai, ja la coneixes de sobres, oi que sí?

TAS_220(131)

- I vols dir que tot allò és veritat?

- La veritat, però no tota la veritat, Falta una escena. A tu ara ja te la puc explicar, perquè tens dret a saber-la, i val la pena que almenys hi hagi algú, en aquest món, que conegui tota la història, tal com va passar, i tal com he d'escriure-la. Ja aniré de pressa, no t'amoïnis, Arribaràs just per saber com va anar ... i com s'acaba.

x

x x

L'aprenent se n'havia anat a fer uns encàrrecs i trigaria a tornar. A baix hi havia la Pepis, que atenia la botiga. El senyor Pere estava a la rebotiga, donant unes dades al senyor Màrquez. Darrera de la mampara que arreplegava tota la claror disponible en el carrer d'Avinyó a les onze del matí, l'Agustí i en Víctor estaven treballant en unes peces.

- Què te'n sembla de la Pepis? Es ferma, oi? - preguntà, de sobte en Víctor.

- Fermíssima! M'agrada. I, si bades, te la pisparé.

- Feina tindràs. ¿Ja ho saps que, fa deu anys, m'he promès que la Pepis seria per mi i per ningú més?

- ¿I què faries per a evitar que algú te la prengués?

- Tot.

- Tot? Què vols dir? Que el mataries?

- Si, senyor, el mataria.

- Però, com t'ho faries? - insistia l'Agustí.

- No ho sé. Ja ho pensaria quan arribés el moment. El cas és que impediria que un altre que jo pogués conquistar la dona que estimo.

- Fas bé de dir-ho. Perquè, si jo te la volgués pispar, hauri de matar-te primer.

TAS_220 (132)

- I què? Tu ja tens pensat com t'ho faries?

- I és clar que si! I fins tinc pensada la manera de fer desaparèixer el cos. Ja saps que és la cosa més difícil.

- A veure. Com t'ho faries?

- Molt senzill. Un vespre, a casa la vídua, quan estiguéssim sols, et donaria un cop per sorpresa, o et faria prendre algun narcòtic, i et mataria. Després et penjaria a dintre d'aquella claveguera que passa per sota de la botiga i que es destapa amb aquella pedra. ¿Te'n recordes que un vespre la vàrem obrir? I qui t'aniria a buscar allà baix?

L'Agustí va acabar amb una riallada la seva explicació. En Víctor no semblava pas gaire convençut. Una veu els va sobtar:

- Què és això que et fa riure tant?

Va ser en Víctor que va contestar.

- L'Agustí explicava la manera com em mataria i faria desaparèixer el meu cos, si volia.

- Quines coses més bèsties de pensar! I com s'ho faria?

El fadrí de més edat va haver de repetir l'explicació, i en acabar, va afegir:

- Però ara s'hauria de canviar la cosa.

- Per què?

- Perquè, com que vostè ho sap, així que faltés en Víctor, vostè es recordaria de la conversa i ho aniria a explicar a la policia.

- Així, resulta que t'he desfet la combinació.

- I tant! Ves per on ha salvat en Víctor d'una mort segura i sense compromís. Només tindria un recurs.

- Quin recurs?

- Matar-lo a vostè primer. I després, arranjar-m'ho per suprimir en Víctor de la manera que he dit, fent caure sobre ell les sospites de la primera mort.

TAS_220(133)

- Quina imaginació! Trobo que hauries de decidir-te a escriure novel.les policíaques, - va dir l'argenter, després de riure una mica.

- Sabés d'escriure, rai!

- Però mentrestant, el que convé és acabar això, no us sembla? Hauríem de poder-ho fer dur aquesta tarda.

- Doncs, expliqui'm si li plau aquest dibuix. ¿Això ho vol molt enfonsat o més aviat pla?

L'amo de l'obrador s'acostà a la taula on treballaven els seus dos fadrins i va donar-los detalls perquè poguessin executar la peça tal com ell l'havia dibuixada i tal com la volia el client.

I mai més no va tornar a sortir aquella conversa.

x

x x

- Bé, què te n'ha semblat? - preguntà l'Agustí a la seva dona, quan hagué acabat d'explicar-li aquella conversa que ell era l'únic a poder recordar.

- Però, això és veritat? - només gosà de barbotejar la Roser.

- Què te'n sembla, a tu? La veritat, què vol dir la veritat?

- ¿Vol dir que tu ets un criminal?

- Pel que tu jutges, potser sí. Però els criminals són només aquells que descobreix la policia, i que els jutges condemnen. Ja has vist que l'Agustí, per ara, no és d'aquests. Ni ho serà, no pateixis!

- Agustí! Qui t'ha canviat? Com és que t'has tornat d'aquesta manera? Tu ets el mateix home que va casar-se amb mi, fa sis anys?

- No veus, ara has dit una cosa encertada. No, no sóc el mateix home. Aquell era un desgraciat, que només pensava en treballar, en guanyar amb penes i angúnies quatre miserables engrunes per viure,

TAS.220 (134)

tot esperant l'hora de plegar i l'hora de tornar a començar. Quina vida més estúpida! Aquell home és mort fa temps. No te n'havies adonat?

Va fer una riallada i va aixecar-se. S'aproximà a la Roser, qui es tirà endarrera, amb horror. Ell la va examinar curiosament:

- ¿Oi que ara no podries posar-te dreta, ni fugir de mi, per molta por que em tinguessis? I no me'n tens de por, sóc el teu marit, Roser.

- No! Ets un altre! Ha estat ella que t'ha canviat, ha estat aquella dona que en té la culpa!

- Vols dir la Pepis, oi? Sí, potser tens raó. Va ser ella que va despertar a dintre meu aquesta intel.ligència que m'ha dictat tots els meus actes. Per ella ha après a matar qui em feia nosa, a aconseguir els diners que em feien falta. Per ella he après a fer-me lliure de totes les noses que em lligaven: de tot allò que en diuen escrúpols, i moral, i temor de Déu i por del càstig ... Només em queda una nosa, un lligam, i també me'n desfaré.

- Sóc jo, aquesta nosa, oi? Agustí? Vols matar-me, també?

- No patiràs gens, no tinguis por. Ja t'estàs morint, fa estona. Ja acluques els ulls. Ja gairebé no em sents. Aviat cauràs sense sentits. Ajeu-te, així. Es hora de plegar, noia.

Se la mirava, retida, des de la seva alçada d'home superior.

- Eres una bona noia, Roser. Però, per què la necessito, jo, una bona noia? De què em serviria, una bona noia?

I el seu pensament va volar cap a la Pepis. Aviat la veuria. Aviat farien plans per quan viurien plegats, sense mai més separar-se. Potser algun dia l'hi explicaria tot. Les coses que havia fet per ella, les idees genials que ella li havia inspirat. Com havia sabut enganyar tothom. Ella ho comprendria.

Va tenir una idea. Sí, ella s'ho mereixia. Havia de recollir el collaret. L'hi duria. Com brillarien els ulls de la noia, en tenir-

TAS_220(135)

lo de nou als dits! L'hi posaria ell mateix al coll, damunt la carn rosada i palpitant del pit. Sonre la muditat impúdica, el collaret posaria les seves lluïssors de sang i d'estrelles.

Li diria que en Víctor l'hi havia deixat, perquè el guardés, i que li havia fer prometre que no ho diria a ningú, però que ara ja feia prou temps, i que ja no podia comprometre-la que ella tornés a tenir-lo, encara que només fos per lluir-lo davant seu. Era com si fos una altra joia. No la que li havia donat l'argenter, a canvi de no volia saber quines turpituds o de quines esperances - que content que estava d'haver matat aquell home que, perquè era ric, s'havia cregut amb dret a dominar la Pepis! - sinó una altra de nova, un collaret que ell mateix havia treballat i cisellat, amb unes pedres que ell havia engalzat i unes plaques que havia polit perquè els ulls d'ella poguessin reflectir-se quan el tingués a les mans. L'alegria de la noia en rebre'l compensaria totes les estones difícils que havia passat. Fins la que ara l'esperava encara.

Va mirar la Roser. Estava ajaguda, immòbil. Qualsevol que la veiés pensaria que s'havia adormit. Era una sort, veritablement, que hagués tingut darrerament aquelles molèsties. No havia volgut anar a casa el metge, però ell ho sabia i ella també. Era el cor. Patia del cor, i qualsevol dia podria tenir un atac. Pobre Roser! Per viure amb angúnies i estretors, per haver de suportar les exigències dels seus pares i les infidelitats del marit, era millor que es morís. Valia més no despertar-la, no tornar-la a la trista realitat d'aquell món. Li havia arribat l'hora de plegar.

Es mirà el rellotge. Si s'afanyava, tindria temps d'anar a Barcelona, recollir el collaret, dur-lo a la Pepis i tornar abans que es fes dosc. Era una cosa una mica exposada, deixar sola la seva dona en aquella situació. Però havia dit a la Pepis que l'aniria a veure, i

TAS_220(136)

no volia defraudar-la. Quina alegria tindria ella en tenir altra vegada el collaret! Era exposat, però calia fer-ho. Tornaria quan es fes fosc. Tot s'hauria acabat aleshores per a la pobra Roser, Ara mateix, ja tot estava acabat per a ella. Tindria molta feina, després. Hauria de fer molta comèdia, i demostrar molt sentiment, molta consternació. Hauria d'enfrontar-se amb metges, amb veïns, amb els sogres i els parents. No podia distreure's ni un moment. No podia perdre la serenitat. Jugava un joc difícil, però es refiava de la seva sort. Era el darrer acte i li convenia tenir el cap ben clar fins al moment que el teló caigués damunt l'inici de l'altra obra, la que no havia de tenir interrupció: la de la seva felicitat, la d'assaborir el premi dels seus esforços, la mel del triomf.

Va deixar, tal com estava, el tovalló estès, les fiambreres buides i obertes - s'emportaria el menjar en un paquetet i el llençaria a qualsevol claveugera - i posà un mocador damunt la cara de la seva dona. No era fàcil que passés ningú per aquell recó de bosc. Si passaven, però, veurien una dona adormida, que en aquell moment estava sola, però que devia tenir molt a la vora l'acompanyant - o els acompanyants - de la seva fontada.

Va fer una volta pel bosc per a evitar la font i se n'anà, a passes lleugeres, cap a l'estació del tren. Ni va aturar-se a pensar que algú podria veure'l. Qui el coneixia? ¿Qui sabia, entre els milers de persones que trobava cada dia, afanyoses amb els seus pensaments, adelerades amb les preocupacions mesquines de la feina o amb la febreta efímera d'una petita passió, que ell era l'home superior, capaç de planejar grans accions i de sortir-se victoriosament de totes les empreses? Ningú no llegiria el seu llibre. Ningú, llevat de la pobre Roser, que havia volgut tafanejar aquells papers i que se n'anava del món sabent-ne tota la trama.

Era una llàstima.

TAS_220 (137)

x

x x

Sí. Es una llàstima. Acabo de redactar aquestes pàgines, tot sol a l'obrador de la Vídua, i tinc ganes de posar-hi l'epíleg. Es bonic d'acabar bé una novel.la. Encara que no l'hagi de llegir ningú. Encara que estigui destinada a ésser destruïda. Vull imaginar-me com s'acabarà tot. Vull escriure-ho així mateix, com si ja hagués passat i ho expliqués a uns lectors comprensius i desitjosos de saber com s'acaben les coses. Tinc temps, encara, Vaig molt de pressa a escriure i a pensar. Quina deliciosa claretat d'esperit, quina seguretat en el meu destí! Només quatre ratlles, i la novel.la quedarà completa.

x

x x

La mort de la pobra Roser desvetllà, com era natural, molts comentaris. Veure'l arribar a casa al vespre, amb una ambulància, i amb un cos que, en realitat, ja era un cadàver, produí sensació al barri. Però quan el metge va venir, no va poder fer altra cosa que testimoniar la mort i confirmar el que ja havia avançat el metge de la Floresta. Era un atac al cor. La consternació de l'Agustí fou real i sorollosa. Tothom el compadí. Els sogres, enfonsats en llur dolor, no tingueren ni esma de formular una acusació que el gendre esperava:

- Has estat tu, amb els disgustos que li havies donat, que

TAS_220(138)

li has causat la mort!

Hagué mig de confessar que, en efecte, havien tingut una discussió, i que això, afegit al cansament de l'excursió, podia haver afectat el cor de la pobre Roser.

- Ara ja estaràs lliure, - digué, rancuniosament, la sogra.

Sí. Estava lliure. Un cop enterrada la seva dona, res no el retenia al pis del carrer del Carme. Va anar-se'n, doncs, a viure a una dispesa, no gaire lluny de la botiga del carrer d'Avinyó.

Seguien veient-se d'amagat de tothom, amb la Pepis. Mai no havien tingut tanta prudència com en aquells mesos que van seguir la mort de la Roser. Ell anava tot endolat, i només pensava en la feina. Però va deixar d'anar a casa la Vídua. Va dir-li-ho a la senyora Mercè.

- Ara no tinc per qui treballar, sinó per mi. I ja en tinc prou amb el que guanyo a can Biure, Quines ganes tinc d'envellir-me abans d'hora, treballant tant?

La vídua Torrents, en quedar-se sense treballadors, havia dit que es vendria l'obrador.

- Si es decideix, avisi'm - li digué l'Agustí. - Qui sap si podríem arreglar-nos. Podria manllevar els diners ... Establir-me pel meu compte, ja li ho diré, encara em fa il.lusió. Treballar per altri, cada dia me'n fa menys.

Madame Biure, per altra banda, havia trobat també comprador per al seu establiment. Però no era cap argenter, sinó un sabater, que estava disposat a pagar el que ella demanava de traspàs. Havia de liquidar les existències i donar als dependents i obrers les indemnitzacions que marcava la llei. Per a l'Agustí, que feia vint anys que estava a la casa, això representava uns quants milers de pessetes. La vídua Biure va pagar-les sense regatejar, pensant que la desaparició de l'altre fadrí - tot feia suposar que havia estat l'assassí del seu

TAS.220(39)

difunt marit - li estalviava una altra indemnització, i que, els altres, amb una misèria que els donés ja en tindrien prou.

Fou així que va desaparèixer l'antic obrador fundat pel senyor Jaume Biure. En lloc dels coberts, les peces d'argenteria i les medalles, unes sabates de pell de serp i de lamé d'or van ocupar els aparadors i uns altres fadrins van seure als tamborets de l'entresol.

Amb aquella indemnització, i uns quants diners que ja tenia tenia, l'Agustí va poder comprar l'obrador de la Vídua. Però aviat va canviar-lo de local, i el seu negoci es desenvolupà ràpidament, Tenia ull en els negocis, i l'ajudava molt la seva muller, perquè al cap d'un quant temps d'haver-se establert s'havia casat. Amb la Pepis, naturalment.

Tot va anar endavant, i van ser molt feliços i van tenir molts fills.

I ara sí que és hora de plegar.

- - -

TAS - 220 (410)

(FRAGMENTS D'UN INFORME DE L'INSPECTOR
JAUME VILAGUT)

.....

La desaparició de Tomàs Martí, poques setmanes després del crim que havia costat la vida al seu amo, el serraller Salvador Bernés, va fer-me sospitar que no haguéssim donat amb massa precipitació com a obra de la banda de Charles el robatori i assassinat del carrer de Sobradiel. Vaig tornar a repassar les declaracions dels obrers i empleats del mort i vaig descobrir una cosa que potser ja havia estat observada abans, però que no havia estat presa com a indici suficient de culpabilitat contra els dos fadrins. cCap dels dos, el vespre del crim, no donava una prova evident del que deia haver fet. El desaparegut Tomàs Martí, deia que s'havia trobat malament i que havia hagut d'anar-sè'n a casa seva, però ningú no l'havia vist fins que arribaven al pis, molt més tard, la seva germana i el sei pare. Però el seu company, Joan Solduga, es trobava en el mateix cas. La mestressa del taller del carrer de Còdols on treballava l'havia vist arribar, però després l'havia deixat sol, i ell hauria tingut temps de sobres de tornar a l'establiment del senyor Bernés, fer-se obrir per ell, matar-lo i buidar la caixa, entornant-se tranquil.lament al carrer de Còdols, refiat que, amb la penombra dels carrers, ningú no s'adonaria del

TAS-220 (41)

seu pas. Tots dos, doncs, podien haver-ho fet. També la dependenta, Lluïsa Solans, però en aquest cas era més difícil que una noia hagués tingut la força i la decisió d'atacar amb un cop prou enèrgic el seu amo i estabornir-lo abans d'escanyar-lo amb una corda.

El fet que ara hagués desaparegut de casa seva Tomàs Martí semblava apuntar la seva culpabilitat. Vaig encarregar-me, doncs, de comprovar tots els moviments del desaparegut i de veure de descobrir quin motiu especial podia haver-lo induït a fer-se fonedís. Puc dir que, en aquesta tasca, i per aclarir els punts que poguessin semblar obscurs en quant a la conducta de Tomàs Martí, la troballa del manuscrit adjunt, redactat per Joan Solduga, m'ha servit molt. Hi ha algunes exageracions, filles de la megalomania evident de l'autor, i uns quants canvis - de noms, de situació dels fets, d'ofici - que disfressen només d'una manera superficial la història. Per exemple, Joan Solduga es presenta sota el nom d'Agustí Espuny, Víctor Jordana és, en realitat, Tomàs Martí, i Salvador Bernés s'ha transformat en Pere Biure. La dependenta Lluïsa Solans, rep el nom de Maria Josefina Guilera i, més generalment, el de Pepis, Referint-se a aquesta noia, haig de dir que el paper que li atribueix l'autor de la novel.la sembla correspondre bastant a la realitat. Es un cas curiós de sublimació d'una persona que, en realitat, i a judici almenys del

TAS-220(142)

del que subscriu, no sembla pas destinada per la seva bellesa a despertar grans passions (1). El carrer de Sobradiel passa a ésser el d'Avinyó, el de Còdols és el Passatge de la Pau, la serralleria i lampisteria es converteix en una argenteria, etc Tanmateix, em permeto de recomanar la lectura d'aquesta mena de novel.la, que dóna una idea perfecta de com s'han desenrotllat els fets. Faig remarcar, sobretot, la importància que té la conversa entre l'amo i els dos fadrins, reportada gairebé al final del manuscrit, i que dóna la clau de les accions de Joan Solduga i dels motius i mètodes que han intervingut en els seus crims.

També em permeto indicar, com a exacta reproducció dels fets, les pàgines que expliquen la meva visita nocturna al taller on anaven els dos fadrins a fer hores extraordinàries, l'endemà mateix de la desaparició suposada de Tomàs Martí. Allò que no s'hi explica, perquè Solduga no se n'adonà, és que vaig recollir un tub buid d'aspirina, llençat en un recó del taller, el qual vaig fer examinar pels nostres serveis d'anàlisis químics amb resultat positiu. Si era cert el que deia Solduga sobre la darrera estada al taller del seu company, era molt significatiu que entre els residus d'aspirina del tub n'hi hagués d'un somnífer poderós, que pot adquirir-se fàcilment a les farmàcies.

---

(1) - Aquest paràgraf ha estat tatxat després de l'informe pel seu autor.

TAS.220 (143)

Vaig anar cercant la que podia haver-lo venut i vaig trobar-la al cap d'uns quants dies. Per cert, que aquest descobriment va servir-me, més tard, per a evitar una nova mort.

Si Joan Solduga havia narcotitzat el seu company, devia ésser amb un determinat objecte. I aquest en les circumstàncies que es trobaven només podia ésser un: suprimir-lo, potser després d'haver-lo robat. Era possible que Tomàs Martí hagués efectuat el crim del carrer de Sobradiel, que després hagués tingut por, potser perquè el seu amic l'havia descobert i l'havia amenaçat, i que Joan Solduga l'hagués matat per a apoderar-se del botí. Podent disposar del cos, com avui sabem, l'empresa no era massa difícil. També sabem que el pobre Tomàs era del tot innocent.

Aquella nit, ara podem establir-ho amb seguretat, Tomàs Martí no va sortir del taller del carrer de Còdols, perquè ja era mort. Per tant, els suposats cops de telèfon que l'endemà van declarar haver rebut la noia i l'altre fadrí eren simulacions de Joan Solduga, que va fingir primerament la veu de la seva víctima i després, simplement, va inventar-se la crida que em va dir que havia rebut. També he pogut establir que el telegrama suposat de Tomàs Martí havia estat expedit pel propi Solduga, en un ràpid viatge que féu, i que li serví per a situar els fons procedents del seu robatori, explicant a un amic seu que eren producte de la rifa, i que no volia que la seva dona ho sabés.

TAS-220(144)

Confesso, però, una falla que, si l'hagués evitada, m'hauria fet guanyar molt de temps. En la meva inspecció del taller del carrer de Còdols vaig negligir d'aixecar la gran llosa de pedra que donava a la claveguera. Si ho hagués fet, hauria trobat allà, penjat d'un ganxo en una corda que després he pogut recuperar i que s'acompanya amb l'atestat, el cos de Tomàs Martí. La proximitat del mar i la vastitud de les clavegueres en aquell indret fan possible de fer-les servir per a amagar coses tan voluminoses com un cos humà. Tot fa suposar, però, que les rates, que abunden i són de gran tamany i voracitat en aquells barris, van rosegar la corda i van encarnissar-se en el cadàver. Aquest fou trobat, el dia 30 d'abril, en un estat lamentable a la platja de la Barceloneta, segons fou assenyalat al seu dia i van dur els diaris. Vaig reconèixer-lo i em semblà molt difícil d'identificar-lo. Però l'autòpsia revelà l'existència de vestigis del mateix somnífer que hi havia hagut al tub d'aspirina de Joan Solduga. I les característiques d'estatura i corpulència del cadàver semblaven correspondre a les del desaparegut.

Era possible, tanmateix, que Tomàs Martí s'hagués suïcidat i que les afirmacions de Joan Solduga fossin exactes. Si se n'havia anat a passejar pel moll, en l'estat d'agitació que deia, i amb una dosi de somnífer al cos, era possible que s'hagués tirat a l'aigua, en un moment de desesperació. I això confirmava la teoria de la seva culpabilitat.

TAS- 220(145)

Tot plegat feia impossible, mentre no tingués d'altres proves procedir contra Joan Solduga. No tenia més remei que vigilar-lo, procurant que ell no se n'adonés, i veure si es descobria amb un gest imprudent.

Els resultats de la meva vigilància no foren gaire importants, de bones a primeres, ja que només van donar-me una seguretat: que Joan Solduga i Lluïsa Solans es veien regularment en un pis del carrer de la Unió, que llogava cambres per hores a parelles amigues de la reserva. Tenint en compte que Tomàs Martí estava enamorat bojament - tothom ho afirmava - de la seva veïna, aquesta sobtada intimitat del seu company, home casat, amb la dependenta, feia suggerir entre els motius de la desaparició la gelosia o l'afany de veure's lliure d'un rival amoïnós. Altra vegada les sospites es centraven en Joan Solduga.

Vaig mirar d'informar-me de la vida familiar del meu suspecte. Els veïns van dir-me que les discussions amb la seva muller eren freqüents i que els sogres hi col.laboraven amb entusiasme. Núria, la dona de Solduga, era una bona xicota, més aviat bonica, però tot feia creure que el seu marit la tenia avorrida i que ella se n'adonava perfectament i li feia els retrets corresponents.

Passo per alt les observacions que m'ha permès de fer tot el temps que he estat assegurant una vigilància estreta, però sense que l'interessat pogués adonar-se'n, dels moviments de Joan Solduga.

TPS. 220 (146)

Pel manuscrit adjunt pot verure's com la noticia de la troballa del cadàver de Tomàs Martí va impressionar molt el criminal, i com va ésser el convenciment que nosaltres no havíem aconseguit d'identificar-lo allò que el decidí a tirar endavant la tercera part del seu pla: la que havia de deixar-lo vídu, i en total llibertat per a unir-se amb Lluïsa i aprofitar-se del producte del robatori comès al carrer de Sobradiel.

Vaig tenir la sort de preveure-ho gràcies a una indicació del farmacèutic que havia venut anteriorment les pastilles somnífores a Joan Solduga El mateix client, va dir-me, s'havia presentat a comprar el mateix producte. Això va permetre'm d'aclarir els possibles efectes del somnífer. Pres en una determinada quantitat, podia produir la mort d'una manera suau, i que en les seves demostracions exteriors no hauria traït per res un enmetzinament, sinó que hauria permès de diagnosticar una embòlia cerebral o un infart de miocardi, que són les causes més corrents i més freqüents de les morts sobtades. (Entre parèntesi: em sembla que aquestes possibilitats malignes haurien d'aconsellar de retirar del mercat un tal producte, o almenys limitar-ne estrictament el despatx. No sembla convenient de donar massa facilitats a les mullers geloses o als marits cansats del jou conjugal per a treure's del damunt els respectius cònjugues. Adjunto una nota a aquest respecte, per si la superioritat creu ne-

TAS. 220 (147)

cessari de prendre alguna mesura).

Vaig redoblar doncs la vigilància de Joan Solduga, i el passat diumenge, a dos quarts d'onze del matí vaig veure'l sortir de casa seva amb la seva muller. Amb l'agent Baldiri Hernàndez, que contrasigna aquest informe, vàrem procedir a seguir-los. La parella va dirigir-se a l'estació dels Ferrocarrils de Catalunya, de la Plaça de Catalunya, i van pujar en un dels trens que van a Sant Cugat. Van baixar a l'estació de La Floresta, i allà van endinsar-se pels boscos que cobreixen aquells indrets. Vàrem seguir a poca distància i vàrem esperar, lluny de la vista de Joan Solduga i de la seva muller. Al cap de poca estona - no arribava a mitja hora - vàrem veure sortir, sol, l'home. Com que em coneixia, vaig indicar a l'agent Hernàndez que s'encarregués de seguir-lo i que posés per telèfon al corrent la Comissaria, amb encàrrec de transmetre-m'ho, del curs de les seves investigacions. Per la meva banda, vaig procedir a cercar la muller de Solduga, perquè em semblava sospitós que ell sol hagués sortit del bosc. Va costar-me una mica de trobar-la, perquè estava en un indret fora dels camins fressats. Quan vaig descobrir-la, estava ajeguda, com si dormís, amb la cara tapada per un mocador. Vaig acostar-me i em va semblar que l'aspecte d'aquella persona aconsellava una intervenció immediata. Em vaig acotar, doncs, i la vaig examinar. Respirava amb prou feines i sem-

TAS-220(148)

blava estar profundament adormida, potser inconscient. Totes les temptatives per a despertar-la foren inútils, i vaig decidir-me, en vista de la feble pulsació i el respir dificultós de la do a reclamar l'ajut d'uns excursionistes que estaven molt a la vora, en una font, però fora de la vista i àdhuc de l'abast de la veu dels que estiguessin a l'indret on jo havia trobat la senyora.

Aquesta, que era efectivament Núria Solduga, fou transportada a l'estació de La Floresta. Va ésser cridat un metge, el qual va confirmar el meu diagnòstic d'un emmetxinament amb narcòtics, i va acceptar immediatament la meva suggestió d'haver-li estat produït el seu estat per una dosi excessiva de pastilles del producte que vaig nomenar-li. Tanmateix, i donat que havíem arribat a temps i que era molt probable que coneguéssim amb certesa la causa del seu estat, el metge declarà que es veia amb cor de salvar-la. Feu una cura d'urgència, i s'ocupà de les gestions necessàries perquè fos duta a l'Hospital Clínic de Barcelona, on segueix hospitalitzada i, puc dir-ho, en estat de salut gairebé perfecte, fora de tot perill.

Un cop vaig assegurar-me d'aquest important extrem, vaig tornar a Barcelona, perquè l'agent Hernàndez ho havia deixat indicat a un dels empleats de l'estació. Un cop a la ciutat, vaig telefonar a la Comissaria. L'agent ja hi havia telefonat, i seguint les seves indicacions, vaig adre-

TAS-220 (149)

çar-me al carrer de Còdols, on es trobava el criminal, sota la vigilància de Baldiri Hernàndez. Aquest s'havia situat al bar de quatre portes més enllà, a l'altra banda del carrer, i va indicar-me que feia prop de tres quarts que Joan Solduga estava tancat a la botiga de serraller on treballava a les nits. Em va semblar que la situació exigía una intervenció urgent, i que no era cap imprudència ni cap extralimitació de funcions dur a terme la detenció immediata de Joan Solduga. Vàrem trucar a la porta i, veient que no obteníem resposta, vaig obrir amb la clau que m'havia estat facilitada per la mestressa de l'establiment, a qui havia anat a veure feia uns moments. Vàrem trobar en un recó de l'obrador Joan Solduga, prop de la llosa que tancava la clavegueera a què m'he referit abans. Tenia a la mà un braçalet d'or, que s'acompanya amb l'atestat, i que sembla haver pertanyut a Lluïsa Solans, encara que convindria assegurar-se, amb ella i amb altres comprovacions, de com havia anat a parar allà. Damunt la taula hi havia el manuscrit de la novella o relació disfressada de fets, en la qual havia estat escrivint fins feia poc, perquè la tinta semblava fresca a la darrera pàgina.

La llosa alçada tenia a l'interior un rellotx, que segons va indicar el propi Solduga havia servit per a amagar el braçalet d'or, que li havia donat Tomàs Martí la darrera nit que l'ha-

TAS. 220 (150)

via vist, i una anella que encara duia adherida un tros de corda, al qual havia estat penjat, segons va declarar ulteriorment el detingut, el cadàver del seu susdit company.

L'estat d'esperit del detingut, - el qual no va oferir cap resistència, ni va negar cap dels delictes de què l'acusàvem - semblava anormal, i la seva reacció davant de les notícies que vàrem donar-li de l'estat de la seva muller fou de despit.

- Quina desgraciada! Ni morir-se quan calia ha sabut! - va exclamar.

Quan vàrem interrogar-lo sobre si era veritat que havia robat i assassinat el seu amo, senyor Salvador Bernés, i si després havia assassinat el seu company de freball Tomàs Martí i havia amagat el seu cos al lloc que en aquell moment estava al descobert, va contestar:

- Aquí ho teniu tot ben explicat. Podreu veure la meva intel.ligència i com, si no hagués estat l'estupidesa de la meva dona, tot m'hauria sortit bé. No sé pas si ho entendreu ni si podreu apreciar-ho, però ...

Després va mirar-me, i exclamà:

- Aquell vespre que va venir-me a veure, vaig tenir la intenció de suprimir-lo, a vostè. Hauria fet bé, em sembla, També és intel.ligent, vostè.

- O tossut, - vaig contestar-li. - Em paguen per a això.

Dut a la Comissaria, el detingut va fer una

TAS-220 (151)

confessió detallada, i va signar-la en presència de testimonis. La seva conducta, però, sembla demostrar un desequilibri mental bastant pronunciat, del tipus paranoic. No seria res d'estrany que els defensors del criminal se n'aprofitessin per a reclamar que sigui declarat irresponsable dels seus actes.

Deixo, naturalment, al criteri de l'autoritat judicial si cal o no procedir a la detenció de Lluïsa Solans, la qual pot ésser considerada, em penso, com a còmplice del criminal, si és que, com tot fa suposar-ho, estava al corrent dels seus actes passats i de les seves intencions.

x

x x

- No, va dir el Comissari, en acabar de llegir l'informe de l'inspector Jaume Vilagut. - Jo no crec que la noia sigui còmplice ni encobridora. Però deixi'm que el feliciti pel seu servei. Ha demostrat una intuïció que de vegades serveix més que totes les deduccions. I tenacitat per arribar a esbrinar allò que es proposava. Es un bon servei, el que ha dut a terme.

Va agafar el manuscrit que li havia donat l'inspector.

- Quina pensada devia tenir, aquell ximple, de posar-se a escriure la història dels seus delictes?

- Vagi a saber! A la millor volia demostrar-se que no sols era capaç de realitzar actes sensacionals sinó de planejar-los amb tota intel.ligència i àdhuc d'explicar-los d'una manera coherent.

- I ara es troba que la seva intel.ligència el condemna més

TAS. 220(152)

implacablement que el millor testimoni.

- Oh, es veu que volia destruir el manuscrit. He arribat a temps just d'impedir-ho.

- Una bona sort, confessi-ho. Perquè si no l'hagués trobat i no hagués pogut formular les seves acusacions, em penso que ens hauria costat d'acusar de res el nostre detingut.

- De res? Hi havia l'intent d'assassinat de la seva dona.

- Sí. Però ens és molt més útil, ara, de poder-lo acusar, amb la seva aquiescència i el seu testimoni, dels altres dos crims. Qui li feia posar-se a novel.lista! Tan fàcil com és no escriure! Hagués de fer-ho per força, com jo mateix.

- Si ha llegit les notes que hi ha intercalades entre capítol i capítol, veurà que una de les coses que més turmentava el nostre detingut era que ningú no pogués llegir la seva història ni sabés apreciar el seu enginy de criminal i la seva traça de novel.lista, o almenys d'escriptor.

- Doncs tampoc ara tindrà gaire consol, perquè jo no penso pas llegir la seva novel.la ni admirar el seu enginy literari ni criminal. Si l'ha llegit vostè, ja en tinc prou, i més si l'home ha confessat de pla i ha signat les seves declaracions davant de testimonis. Em penso que el senyor jutge en tindrà també prou, i que, sense perjudici d'exhibir el manuscrit com una prova, que no sé pas quin pes tindrà, en estricte procediment judicial, valdria més que vostè fes el seu atestat com si ja ho hagués desconert tot vostè, sense cap necessitat de referir-se a aquesta novel.la. Es més clar i no embolicarà tant les coses. I així el senyor jutge i els magistrats que hagi de tractar el cas s'estalviaran haver d'empassar-se aquest manuscrit, que deu ésser bastant dolent com a novel.la i sense cap valor com a element del sumari.

- Com vostè vulgui, senyor Comissari, - va accedir l'ins-

TAS. 220(153)

pector Vilagut. - Encara que, si he de ser-li franc, em sap greu d'engalanar-me amb uns mèrits que, en justícia, no tinc.

- Deixi estar, home! Què més té haver sabut una cosa mitja hora abans o després si al capdavall ha estat vostè qui ho ha descobert?

I va afegir:

- Ensenyi'm aquest braçalet, vol?

- Aquí el té. No és cap cosa de molta vàlua. Què haurem de fer-ne? Donar-lo a la noia?

- El senyor jutge decidirà. Desi'l amb l'atestat.

Mentre el guardava, l'inspector Vilagut va pensar en les descripcions magnificents del "collaret" que tant de paper tenia en la història del seu detingut. També en allò la realitat havia estat molt més modesta que la imaginació. Tot havia de rebaixar-se, de despullar-se d'una capa de grandesa, d'heroicitat, de geni ... ¿No passava igual amb totes les històries?

x

x x

Aquell vespre, al bar on alguna vegada es trobava amb el seu amic, el periodista Francesc Caldes, Jaume Vilagut va explicar-li, per damunt, la curiosa història. L'altre s'hi engrescà.

- ¿I dius que la novel.la està escrita pel propi criminal?

- Si. Es un cas curiós de megalomania. Ja t'he dit que em penso que el pobre Joan Solduga està una mica boig.

- ¿I ningú no tindrà coneixement del seu manuscrit?

- No ho crec, si el seu advocat no reclama que s'uneixi al sumari, i això encara perjudicaria el seu client.

- Saps què podries fer, doncs?

TAS_220 (154)

- Què podria fer?

- Donar-me el manuscrit. O deixar-me'l llegir, almenys. Jo el canviaré una mica i el publicaré com una novel.la policíaca modèl.lica, puix que acaba amb el triomf de l'inspector i el càstig del criminal.

- La publicaràs amb el teu nom?

- O amb un altre. Encara tinc escrúpols, ja veuràs.

- Pots signar-la "Agustí Víctor".

- No estaria malament. Ja m'ho pensaré. I com a títol?

- "Es hora de plegar".

- Justa! Es hora de plegar. Cambrer! Avui pago jo! Quant és?

- - - - -